

Nr 177.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1950.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 (nr 700) angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

3) lag angående ändrad lydelse av 15 och 21 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;

4) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt

5) lag angående ändring i lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Enligt 21 kap. 66 § jorddelningslagen gälla med avseende å prövning och fastställelse av jorddelningsförrättning särskilda bestämmelser i fråga om avstyckning inom samhälle på landet, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område på landet, för vilket finnes stadsplan, byggnadsplan eller annan därmed jämförlig plan. I dylika fall skall nämligen med vissa undantag vad enligt nämnda lag ankommer på ägodelningsrätt och ägodelningsdomare ävensom överlantmätarens befattning med fastställelseprövning fullgöras av länsstyrelse. I propositionen föreslås, att dessa särbestämmelser om länsstyrelses befattning med avstyckningsmål skola upphöra att gälla. Emellertid förutsättes, att samråd kommer att äga rum mellan jorddelnings- och planmyndigheterna, främst länsarkitekter och länsstyrelser, där omständigheterna äro sådana att dylikt samråd kan anses påkallat. Framställer i sådant fall länsstyrelsen erinran mot förrättningen, skall frågan om fastställelse hänskjutas till ägodelningsrätten. Om domstolen därvid ansett sig böra frågå vad planmyndigheten yrkat, skall enligt förslaget länsarkitekten äga fullfölja talan mot fastställelsebeslutet.

Vidare har föreslagits, att fastställelseprövningen med avseende å gränsbestämning, som för närvarande ankommer på ägodelningsdomaren, skall överflyttas på överlantmätaren, där fråga är om gränsbestämning i sammanhang med sådan avstyckning som skall prövas och fastställas av överlantmätaren.

I 1948 års lag med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad föreslås den ändringen, att Kungl. Maj:t skall äga meddela bemyndigande för i kommuns tjänst anställd mättningsman eller särskilt förordnad förrättningsman att inom område som omfattas av förordnande enligt lagen verkställa förrättning för avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk.

F ö r s l a g
till
L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord
å landet.

Härigenom förordnas *dels* att 19 kap. 10 och 13 §§ samt 21 kap. 1, 13, 23, 38, 43—45, 51, 58 och 59 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att 21 kap. 66 § samma lag skall upphöra att gälla, till följd varav även överskriften till samma paragraf skall utgå.¹

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

19 KAP.

19 KAP.

10 §.

10 §.

Bestämmande av — — — — — framställt yrkande.

Är fråga om avstyckning inom samhälle eller område, som i 5 § andra stycket sägs, och sker i sammanhang med avstyckningsförrättningen bestämmande av sådan gräns, som avses i första stycket av denna paragraf, må avstyckningsförrättningen ej avslutas, innan den förrättning, varvid gränsfrågan behandlats, blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd.

13 §.

13 §.

1 mom. Inom område, som — — — äga rum.

2 mom. Avstyckning inom — — — — — äro därtill.

Inom område, för — — — — — denna beaktas.

3 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest

3 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyck-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 19 kap. 10 § SFS 1938: 163, 19 kap. 13 § SFS 1947: 700, 21 kap. 1, 13, 23 och 58 §§ SFS 1946: 827, 21 kap. 38, 43, 51, 59 och 66 §§ SFS 1947: 700 samt 21 kap. 44 § SFS 1935: 236.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området *eljest* motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

ning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller *olämplig tätbebyggelse eljest kan föranledas* eller lämplig planläggning av området motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

När fråga — — — — — erinran däremot.

Anvisningar och — — — — — förd klagan.

4 mom. Erfordras enligt vad i 2 eller 3 mom. stadgas Konungens befallningshavandes medgivande till avstyckning, må lantmätaren utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckning under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller lantmätaren finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till överlantmätaren, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande. *Samma lag vare, om lantmätaren finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad.*

4 mom. Erfordras enligt vad i 2 eller 3 mom. stadgas Konungens befallningshavandes medgivande till avstyckning, må lantmätaren utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckning under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller lantmätaren finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till överlantmätaren, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande.

Finnes lantmätaren anledning till antagande att för område som beröres av förrättningen erfordras stadsplan eller byggnadsplan eller, där dylik plan är gällande, att ändring därav bör ske, åligger honom att underrätta

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

överlantmätaren, som har att med eget
yttrande anmäla förhållandet hos Ko-
nungens befallningshavande.

21 KAP.

1 §.

Första domstol — — — — — varje domsaga.

Där till — — — — — jorden ligger.

Angående domstol — — — — — är tillämpligt.

Om Konungens befallningshavan-
des och överlantmätares befattning
med vissa avstyckningsmål är nedan
i detta kapitel stadgat.

13 §.

Att biträda ägodelningsrätten kalle
ägodelningsdomaren, där så finnes
erforderligt, vederbörande överlant-
mätare.

Överlantmätaren äger att för sin
inställelse åtnjuta ersättning av all-
männa medel enligt gällande rese-
reglemente; kostnaden skall stanna å
statsverket.

Ersättning till — — — — — nu nämnts.

23 §.

Mot beslut eller åtgärd under jord-
delningsförrättning, som i denna lag
avses, i andra fall, än nu är sagt,
må, såvitt ej annat följer av bestäm-
melserna i 66 §, talan föras genom
besvär, som, ställda till ägodelnings-
rätten, skola ingivas till ägodelnings-
domaren inom trettio dagar från den
dag, då den förrättning, under vil-
ken beslutet meddelats eller åtgärden
vidtagits, blivit avslutad.

Under jorddelningsförrättning — — — — — blivit fastställt.

38 §.

Utskrift av — — — — — tillställas förrättningslantmätaren.

Har ägodelningsdomaren eller ägo-
delningsrätten meddelat fastställelse

21 KAP.

1 §.

Att i vissa fall jorddelningsmål
skola handläggas av annan myndig-
het än domstol följer av vad i denna
lag stadgas.

13 §.

Att biträda ägodelningsrätten kalle
ägodelningsdomaren, där så finnes er-
forderligt, överlantmätaren och läns-
arkitekten.

Dessa äga att för sin inställelse åt-
njuta ersättning av allmänna medel
enligt gällande resereglemente; kost-
naden skall stanna å statsverket.

23 §.

Mot beslut eller åtgärd under jord-
delningsförrättning, som i denna lag
avses, i andra fall, än nu är sagt, må
talan föras genom besvär, som, ställ-
da till ägodelningsrätten, skola ingi-
vas till ägodelningsdomaren inom
trettio dagar från den dag, då den
förrättning, under vilken beslutet
meddelats eller åtgärden vidtagits,
blivit avslutad.

38 §.

Har ägodelningsrätten meddelat
fastställelse å jorddelningsförrätt-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning, skall överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden utan dröjsmål underrättas om beslutet.

ning eller tillstånd till jorddelning, skall överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden utan dröjsmål underrättas om beslutet. *Underrättelse härom skall ock, då Konungens befallningshavande eller lantbruksnämnden avgivit utlåtande i målet, tillställas denna myndighet.*

43 §.

Hava besvär icke inom stadgad tid anförts mot avslutad jorddelningsförrättning, varom ovan sägs, överlämne överlantmätaren, där ej stadgandena i tredje stycket av denna paragraf *eller i 66 §* annat föranleda, handlingarna till ägodelningsdomaren; bifoge ock eget yttrande ävensom den förklaring över gjorda anmärkningar, han må hava infordrat från förrättningslantmätaren. I fråga om yttrande, varom nu är sagt, gälle vad i 28 § andra stycket sägs.

Sedan handlingarna inkommit till ägodelningsdomaren, företage denne förrättningen till prövning, därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga tillämpning. Där anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad samt, såvitt angår avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, förordnande tillika gives om sammanläggningen, meddele ägodelningsdomaren fastställelse å förrättningen, *men eljest* hänskjute han frågan till ägodelningsrätten samt utsätte, så snart lämpligen kan ske, tid och ort för målets handläggning. För ägodelningsrättens behandling av

43 §.

Hava besvär icke inom stadgad tid anförts mot avslutad jorddelningsförrättning, varom ovan sägs, överlämne överlantmätaren, där ej stadgandena i tredje stycket av denna paragraf annat föranleda, handlingarna till ägodelningsdomaren; bifoge ock eget yttrande ävensom *det utlåtande, han må hava inhämtat från annan myndighet, och* den förklaring över gjorda anmärkningar, han må hava infordrat från förrättningslantmätaren. I fråga om yttrande, varom nu är sagt, gälle vad i 28 § andra stycket sägs.

Sedan handlingarna inkommit till ägodelningsdomaren, företage denne förrättningen till prövning, därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga tillämpning. Där anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad *och Konungens befallningshavande, överlantmätaren, lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot förrättningen* samt, såvitt angår avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, förordnande tillika gives om sammanläggningen, meddele ägodel-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

målet gälle i ty fall vad i 42 § tredje stycket sägs.

Utgöres förrättningen av sådan avstyckning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, utan att vid avstyckningen fästs villkor att sammanläggningen, har överlantmätaren att företaga förrättningen till prövning, därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning. Förekommer ej anledning till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad och har lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot densamma, meddele överlantmätaren fastställelse därd. Har förrättningen, på sätt i 22 § andra stycket sägs, blivit medelst påskrift å protokollet godkänd, utgöre den omständigheten, att den för talan mot avstyckningsförrättning stadgade tid icke gått till ända, ej hinder för prövningens företagande. Äger överlantmätaren enligt vad ovan i detta stycke sagts icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

44 §.

Då laga kraft ägande beslut om fastställelse föreligger, teckne ägodelningsdomaren, i den mån ej föreskriften i andra stycket annat föranleder, bevis om fastställelsen å kartan, därest sådan finnes, ävensom, där fråga är om annan förrättning än avstyckning, å förrättningshandlingarna, allt i enlighet med av Konungen utfärdade närmare föreskrifter.

ningsdomaren fastställelse å förrättningen. *I motsatt fall hänskjute han frågan till ägodelningsrätten samt utsatte, så snart lämpligen kan ske, tid och ort för målets handläggning. För ägodelningsrättens behandling av målet gälle i ty fall vad i 42 § tredje stycket sägs.*

Avser förrättningen avstyckning, som icke beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt andra stycket tillkommer ägodelningsdomaren, i stället ankomma på överlantmätaren. Har gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vad i andra stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

Har avstyckningsförrättning, under vilken ej företagits gränsbestämning, blivit på sätt i 22 § andra stycket sägs medelst påskrift å protokollet godkänd, skall så anses som hade den för talan mot förrättningen stadgade tiden gått till ända.

44 §.

Då laga kraft ägande beslut om fastställelse föreligger, teckne ägodelningsdomaren eller, där beslutet meddelats av överlantmätaren, denne bevis om fastställelsen å kartan, därest sådan finnes, ävensom, där fråga är om annan förrättning än avstyckning, å förrättningshandlingarna, allt i enlighet med av Konungen utfärdade närmare föreskrifter.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Har överlantmätaren meddelat fastställelse å avstyckningsförrättning, skall vad förut i denna paragraf stadgats om ägodelningsdomaren i tillämpliga delar gälla beträffande överlantmätaren.

45 §.

Ägodelningsdomaren åligger att föra protokoll över av honom jämlikt föreskrifterna i detta kapitel handlagda mål.

Där överlantmätaren jämlikt 43 § tredje stycket handlagt avstyckningsmål, skall vad i första stycket sägs om ägodelningsdomaren äga motsvarande tillämpning beträffande överlantmätaren.

51 §.

1 mom. Över beslut, — — — — —

Har, efter — — — — —

Beslut, varigenom fastställelse å jorddelningsförrättning meddelats i annan ordning än i 43 § tredje stycket sägs, må överklagas av överlantmätaren och lantbruksnämnden så ock, då förrättningen ägt rum inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, av byggnadsnämnden.

2 mom. Enahanda klagorätt som enligt 1 mom. tillkommer överlantmätare, lantbruksnämnd och byggnadsnämnd gälle i fråga om beslut, varigenom tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning.

58 §.

I jorddelningsmål må hovrätten, där så finnes erforderligt, till biträde åt sig kalla överlantmätare; i fråga om ersättning åt honom skall vad i 13 §

45 §.

Protokoll skall föras av ägodelningsdomaren i mål, som han enligt detta kapitel handlägger, och av överlantmätaren i mål, som handläggas av honom jämlikt 43 § tredje stycket.

51 §.

moment sägs.

— — — — — emot gått.

Beslut, varigenom ägodelningsrätt eller hovrätt meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning, må överklagas av överlantmätaren, länsarkitekten och lantbruksnämnden så ock, då förrättningen ägt rum inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, av byggnadsnämnden.

2 mom. Enahanda klagorätt som enligt 1 mom. tillkommer överlantmätare, länsarkitekt, lantbruksnämnd och byggnadsnämnd gälle i fråga om beslut, varigenom tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning.

58 §.

I jorddelningsmål må hovrätten, där så finnes erforderligt, till biträde åt sig kalla överlantmätare och länsarkitekt; i fråga om ersättning åt

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

tares befattning med fastställelseprövning fullgöras av Konungens befallningshavande.

Är någon missnöjd med beslut angående bestämmande av fastighetsgräns i samband med avstyckning, varom i denna paragraf är fråga, skall beträffande fullföljd av talan mot sådant beslut vad i 19 § första stycket stadgas äga tillämpning; och gälla om fastställelse av sådan gränsför rättning vad förut i denna lag är bestämt.

Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, må Konungens befallningshavande meddela fastställelse å avstyckningen allenast under villkor att förordnande gives om sammanläggningen enligt vad därom är särskilt stadgat.

Beträffande klagan över Konungens befallningshavandes beslut i mål, varom i denna paragraf sägs, gälla i tillämpliga delar vad i 50—52 §§ i detta kapitel stadgas. Klagan föres genom besvär i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1950 men ej tillämpas med avseende å förrättning som avslutats dessförinnan.

Har utlåtande i fråga om tillstånd till avstyckning avgivits före nämnda dag, skall, ändå att förrättningen icke avslutats dessförinnan, med avseende å underställning av utlåtandet äldre lag gälla.

Har Konungens befallningshavan-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

de jämlikt äldre lag fastställt avstyckning under villkor att förordnande givas om sammanläggning och meddelas ej sådant förordnande på ansökan som gjorts inom två år från dagen för nya lagens ikraftträdande, eller, om fastställelsebeslutet meddelats efter sistnämnda dag, inom två år från detta beslut, vare fastställelsen utan verkan och avstyckningsförrättningen att anse som undanröjd.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 (nr 700) angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Denna lag — — — den 1 juli 1948.

Har förrättning — — — gällande föreskrifter.

Med avseende — — — förut skett.

Utan hinder av vad i andra stycket är stadgat därom att, där förrättning sökts före den 1 januari 1948, ärendet skall handläggas och prövas jämlikt äldre lag, skall med avseende å rätten att fullfölja talan mot beslut, varigenom jorddelningsförrättning fastställts eller tillstånd givits till jorddelning efter underställning, nya lagen gälla, såframt beslutet meddelats efter den 30 juni 1950.

Har avstyckningsförrättning inom område, för vilket utomplansbestämmelser fastställts, sökts före den 1 januari 1948 men ej avslutats före den 1 juli 1950, skola utan hinder av vad i andra stycket är stadgat äldre lags bestämmelser i 21 kap. 66 § om Konungens befallningshavandes befattnings med avstyckningsmål ej vidare äga tillämpning; dock skall, där utlåtande i fråga om tillstånd till avstyckning avgivits före sistnämnda dag, äldre lag gälla med avseende å underställning av utlåtandet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1950.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 15 och 21 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336)
om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 15 och 21 §§ lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

15 §.

Sedan ärendet kommit i sådant skick, att det lagligen kan bli va föremål för prövning, företage ägodelningsdomaren ärendet till vidare handläggning. *Finner ägodelningsdomaren laga hinder mot bifall till ansökningsen icke möta, meddele han förordnande om sammanläggningen.*

Har sökanden icke fullgjort föreläggande, varom i denna lag sägs, eller finner ägodelningsdomaren laga hinder möta för bifall till ansökningsen, hänskjute han ärendet till ägodelningsrättens prövning.

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningsen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å avstyckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet. *Ankommer faststäl-*

(Föreslagen lydelse)

15 §.

Sedan ärendet kommit i sådant skick, att det lagligen kan bli va föremål för prövning, företage ägodelningsdomaren ärendet till vidare handläggning. Har sökanden icke fullgjort föreläggande, varom i denna lag sägs, eller finner ägodelningsdomaren laga hinder möta för bifall till ansökningsen, hänskjute han ärendet till ägodelningsrättens prövning. *Samma lag vare, om överlantmätaren eller lantbruksnämnden framställt erinran mot den sökta sammanläggningen. Föreligger ej fall som nu sagts, meddele ägodelningsdomaren förordnande om sammanläggningen.*

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningsen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å avstyckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1947: 701.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

seprövningen å Konungens befallningshavande, må förordnande om sammanläggningen ej meddelas, förrän avstyckningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd på sätt i 21 kap. 66 § i nyssnämnda lag sägs.

Har ägodelningsdomaren ————— fastställas till efterrättelse.

Angående meddelat — — — — — i ärendet.

Ägodelningsdomaren åligger ————— angående sammanläggning.

Beträffande förfarandet ————— lända till efterrättelse.

21 §.

21 §.

I fråga — — — — — till efterrättelse.

Har ansöking om sammanläggning bifallits, äge överlantmätaren och lantbruksnämnden överklaga beslutet.

Över beslut, varigenom ägodelningsrätt eller hovrätt bifallit ansökan om sammanläggning, må klagan föras av överlantmätaren och lantbruksnämnden.

Rörande av — — — — — domstolens försorg.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1950 men ej tillämpas med avseende å sammanläggning i samband med avstyckning, där förrättningen avslutats före nämnda dag.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 8 § och 6 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

5 KAP.

8 §.

1 mom. Avstyckning inom — — — — — äro därtill.

Inom område, — — — — — denna beaktas.

2 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området *eljest* motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela anvisningar som prövas erforderliga.

(Föreslagen lydelse)

5 KAP.

8 §.

2 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller *olämplig tätbebyggelse eljest kan föranledas* eller lämplig planläggning av området motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1947: 703.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

När fråga — — — — — erinran däremot.

Anvisningar och — — — — — förd klagan.

3 mom. Erfordras enligt vad i 1 eller 2 mom. stadgas Konungens befallningshavandes medgivande till avstyckning, må förrättningsmannen utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckning under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller förrättningsmannen finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till magistraten, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande. *Samma lag vare, om förrättningsmannen finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad.*

6 KAP.

13 §.

Innan förrättning — — — — — från byggnadsnämnden.

Beslut, varigenom laga skifte blivit fastställt eller tillstånd därtill meddelats efter underställning, må överklagas av byggnadsnämnden, som utan dröjsmål skall erhålla del av beslutet.

3 mom. Erfordras enligt vad i 1 eller 2 mom. stadgas Konungens befallningshavandes medgivande till avstyckning, må förrättningsmannen utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckningen under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller förrättningsmannen finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till magistraten, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande.

Finner förrättningsmannen anledning till antagande att för område som beröres av förrättningen erfordras stadsplan eller byggnadsplan, eller, där dylik plan är gällande, att ändring därav bör ske, åligger honom att underrätta magistraten, som har att med eget yttrande anmäla förhållandet hos Konungens befallningshavande.

6 KAP.

13 §.

Beslut, varigenom ägodelningsrätt eller hovrätt fastställt förrättning som avses i detta kapitel eller efter underställning meddelat tillstånd till laga skifte, må överklagas av byggnadsnämnden, som utan dröjsmål skall erhålla del av beslutet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1950 men ej tillämpas med avseende å förrättning som avslutats före nämnda dag.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.

Härigenom förordnas, att andra stycket i lagen den 27 februari 1948 med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Förordnande enligt denna lag medför icke ändring av vad i lagen om fastighetsbildning i stad stadgas där- om, att avstyckning må ske jämväl från mark som ej ingår i fastighets- indelning, och ej heller av samma lags bestämmelser angående ansökan om avstyckning, behörighet att verk- ställa avstyckningsförrättning, förfar- andet då förrättningsman finner sig jävig, underrättelse till registerförare och förvaring av konceptakt. Är frå- ga om avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk, och är ej den, som enligt sistnämnda lag skolat verkställa förrättningen, be- hörig därtill enligt lagen om delning av jord å landet, skall dock bygg- nadsnämnden för förrättningens verkställande överlämna ansökningen till distriktslantmätaren.

Förordnande enligt denna lag medför icke ändring av vad i lagen om fastighetsbildning i stad stadgas där- om, att avstyckning må ske jämväl från mark som ej ingår i fastighets- indelning, och ej heller av samma lags bestämmelser angående ansökan om avstyckning, behörighet att verk- ställa avstyckningsförrättning, förfar- andet då förrättningsman finner sig jävig, underrättelse till registerförare och förvaring av konceptakt. Är frå- ga om avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk, och är ej den, som enligt sistnämnda lag skolat verkställa förrättningen, be- hörig därtill enligt lagen om delning av jord å landet *eller särskilt av Konungen meddelat bemyndigande*, skall dock byggnadsnämnden för förrättningens verkställande över- lämna ansökningen till distriktslant- mätaren.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1950.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 10 februari 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *vissa ändringar i jorddelningslagen m. m.*

Föredraganden anför följande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 juli 1947 (nr 476) hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om skyndsamt utredning angående upphävande av den befogenhet med avseende å mål om avstyckning inom samhälle eller annat planlagt område, som i 21 kap. 68 § (numera 66 §) lagen om delning av jord å landet tillagts länsstyrelse, samt snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Sedan jag genom skrivelse den 19 september 1947 uppdragit åt de särskilda sakkunniga, vilka med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 juni 1939 tillkallats för utredning rörande revision av fastighetsbildningsväsendet å landet m. m. — fastighetsbildnings-sakkunniga — att verkställa den begärda utredningen, ha de sakkunniga till fullgörande av uppdraget till mig överlämnat en den 29 januari 1949 dagtecknad promemoria med förslag till lag angående ändring i jorddelningslagen m. m. I denna promemoria förordas fastighetsbildnings-sakkunniga *dels* att länsstyrelses befogenhet i fråga om fastställelse av avstyckning inom samhälle eller område, varom i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen sägs, skall upphöra att gälla, *dels ock* att överlantmätaren skall erhålla generell befogenhet att pröva och fastställa gränsbestämning, beträffande vilken anledning icke förekommit till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad. Fastighetsbildnings-sakkunniga ha även i ett särskilt avsnitt av promemorian till övervägande upptagit frågan om upphävande av den befogenhet, som enligt gällande lag tillkommer länsstyrelse att utfärda avstyckningsförbud, men stannat för den uppfattningen, att avgörandet av detta spörsmål bör något undanskjutas i avvaktan på erfarenheter av den fortsatta utvecklingen.

Fastighetsbildnings-sakkunnigas förslag har, efter remissbehandling, va-

rit föremål för övervägande inom justitiedepartementet. I anslutning härtill ha behandlats *dels* ett i annan ordning väckt förslag om ändring av de genom lagen den 19 september 1947 (nr 700) införda bestämmelserna i jorddelningslagen om rätt att fullfölja talan mot fastställelsebeslut *dels* ock fråga om viss ändring i lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.

Jag anhåller nu att få lämna en sammanfattande redogörelse för förslagen och de däröver avgivna yttrandena.

Gällande bestämmelser.

Gällande regler om fastighetsbildning återfinnas i huvudsak beträffande städer och stadsliknande samhällen i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad och för den egentliga landsbygden i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet och lagen samma dag om sammanläggning av fastigheter å landet. Fastighetsbildningslagen gäller, såsom redan dess rubrik angiver, beträffande all fastighetsbildning i stad. Beträffande fastighetsbildning å landet är enligt gällande rätt, bortsett från tomtindelning, tomtmätning och sammanläggning av områden vilka utgöra tomt, fastighetsregistrerings sättet avgörande för frågan, vilken jorddelningslagstiftning — fastighetsbildningslagen eller jorddelningslagen — som skall tillämpas. Om sålunda fastighetsregister såsom för stad skall föras för samhälle på landet, sker jorddelningen inom detta samhälle enligt fastighetsbildningslagen; i annat fall gälla bestämmelserna i jorddelningslagen. Jorddelningslagen är således tillämplig icke blott å själva landsbygden utan även å alla de samhällen, där fastighetsregister såsom för stad ej skall föras, d. v. s. en del köpingar och ett flertal av landets municipalsamhällen.

Den nu angivna gränsdragningen mellan fastighetsbildningslagen och jorddelningslagen gäller emellertid icke utan undantag. Enligt lag den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad äger nämligen Kungl. Maj:t att, om så påkallas av jordpolitiska skäl, förordna att de för landet gällande reglerna om avstyckning och sammanläggning skola tillämpas för område inom stad eller annat samhälle, där bestämmelserna härom i lagen om fastighetsbildning i stad eljest gälla.

Jorddelningsförrättning, varå jorddelningslagen är tillämplig — vare sig direkt eller till följd av Kungl. Maj:ts förordnande enligt nyssnämnda 1948 års lag — skall undergå fastställelseprövning (21 kap. 41 § jorddelningslagen). Fastställelseprövningen tillkommer i princip ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren (42 och 43 §§). En betydande modifikation av denna princip gäller dock beträffande avstyckning, som icke beror av sammanläggning. Sådan avstyckning äger enligt 43 § överlantmätaren — som granskar varje avstyckningsförrättning (28 och 43 §§) — själv fastställa, om anledning ej förekommer till annat än att förrätt-

ningen är lagligen beskaffad samt lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot densamma. I annat fall skall överlantmätaren hänskjuta frågan om fastställelse å förrättningen till ägodelningsrätten. Särskilda bestämmelser gälla vidare i fråga om avstyckning inom samhälle på landet, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område på landet, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas. I dylika fall skall nämligen enligt 66 § fastställelseprövningen fullgöras av länsstyrelsen. Jämlikt övergångsbestämmelser till 1947 års ändringar i 19 kap. jorddelningslagen (SFS 1947: 700) skall länsstyrelsens prövningsrätt även gälla sådant område, för vilket länsstyrelsen enligt äldre lag godkänt avstyckningsplan. Är avstyckning beroende av sammanläggning, äger länsstyrelsen meddela fastställelse allenast under villkor att förordnande gives om sammanläggningen. Sådant förordnande meddelas enligt sammanläggningslagen av ägodelningsdomaren. Beträffande sådana avstyckningar varom nu är fråga skall länsstyrelsen även i övrigt fullgöra de göromål som eljest enligt jorddelningslagen ankomma på ägodelningsrätt och ägodelningsdomare. Underställning enligt 19 kap. 17 § jorddelningslagen skall alltså ske hos länsstyrelsen, och talan mot avslutad förrättning skall fullföljas hos denna myndighet. I vissa avseenden har dock prövningen förbehållits de reguljära jorddelningsmyndigheterna. Gränsbestämning, som verkstälts i samband med avstyckningsförrättning, skall sålunda alltid prövas av ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren. Från länsstyrelsens prövningsrätt har även undantagits tvist mellan sakägarna vid avstyckning om den rätt, som tillkommer dem enligt överlåtelsehandlingen eller förening, ävensom i övrigt uppkommen tvist om äganderätt eller ständig besittningsrätt, som bör vara avgjord innan avstyckning verkställs.

Jorddelningslagens särskilda bestämmelser om prövning och fastställelse av avstyckning inom vissa samhällen och områden på landet föranledes av *motioner vid 1926 års riksdag*. Motionärerna hävdade, bland annat, att en nödvändig förutsättning för att ernå effektiv kontroll över att avstyckningarna bleve lämpligt utförda vore, att den fastställande myndigheten sutte inne med erforderlig sakkunskap i stadsplane- och byggnadsfrågor. Då tillräcklig sakkunskap i detta avseende ej syntes kunna förutsättas varken hos ägodelningsrätten eller överlantmätaren, vilka enligt lagförslaget skulle hava att fastställa avstyckningarna, vore det av största vikt, att fastställelsen anförtroddes åt annan myndighet, förslagsvis Konungens befallningshavande, som ju redan vore fastställelsemyndighet beträffande avstyckningar inom städer under landsrätt och sådana samhällen å landet, för vilka skulle föras fastighetsregister enligt de för städerna gällande bestämmelserna. Det särskilda utskott, som behandlade förslaget till ny jorddelningslag, förklarade sig i huvudsak gilla de av motionärerna framhållna synpunkterna och fann, lika med motionärerna, att prövningen och fastställelsen av avstyckningar inom område, där större byggnadsverksamhet

rådde eller vore att förvänta, borde ankomma å Konungens befallningshavande. Därigenom syntes Konungens befallningshavande komma att få kännedom om den begynnande samhällsbildningen och äga möjlighet att i tid ingripa, när förhållandena bleve sådana, att särskilda föreskrifter för ordnande av byggnadsverksamheten inom området visade sig erforderliga.

Genom bestämmelser i den nya byggnadslagstiftningen — *byggnadslagen den 30 juni 1947* och *byggnadsstadgan samma dag (nr 390)* — har det allmänna tillagts befogenhet att bestämma både om och när tätbebyggelse må uppkomma (5 § andra stycket byggnadslagen). Fråga, huruvida visst område må tagas i anspråk för tätbebyggelse, skall i första hand prövas i samband med översiktlig planläggning, alltså vid upprättande av region- eller generalplan. Där sådan plan ej upprättats, får frågan avgöras i samband med detaljplanläggning (2 § byggnadslagen). Stadsplan eller byggnadsplan får icke fastställas för område som icke är lämpat för tätbebyggelse (se 26 § sista stycket och 119 § andra stycket byggnadsstadgan). Och om området i och för sig är lämpat för sådan bebyggelse, må bebyggelsen likväl icke komma till stånd, förrän detaljplan fastställts för området. För att hindra olämplig tätbebyggelse inom område, för vilket detaljplan ej fastställts, har föreskrivits, att inom sådant område byggnadslov ej får beviljas för nybyggnad, som skulle innefatta tätbebyggelse (79 och 137 §§ byggnadsstadgan). Då nybyggnad inom städer eller stadsliknande samhällen ej får företagas utan byggnadslov (76, 100 och 101 §§ byggnadsstadgan), har man härigenom fått möjligheter att där förhindra ej önskvärd tätbebyggelse. Samma möjligheter finnas inom de områden på landet, för vilka detaljplan eller utomplansbestämmelser fastställts och där skyldighet att söka byggnadslov följaktligen gäller (129 och 135 §§ byggnadsstadgan). Inom de delar av landsbygden, där sådan skyldighet icke föreligger, skall tätbebyggelse, som ej är önskvärd, förhindras främst genom ett kombinerat övervaknings- och förbudssystem. Det ankommer sålunda på byggnadsnämnden — sådan skall finnas inom varje kommun — att noga följa byggnadsverksamheten inom sitt område samt att till länsstyrelsen anmäla, om tätbebyggelse uppkommit eller är att förvänta inom visst område (103 § byggnadsstadgan). För att underlätta nämndens uppgift har föreskrivits skyldighet att till nämnden anmäla byggnadsföretag innan det påbörjas (146 § byggnadsstadgan). Härtill kommer den skyldighet, som i 19 kap. 13 § 4 mom. sista punkten jorddelningslagen ålagts förrättningslantmätare att anmäla pågående avstyckningsförrättning, då han finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad. Finner länsstyrelsen på grund av anmälan eller eljest att tätbebyggelse kan förväntas äga rum inom visst område, har länsstyrelsen enligt 123 § byggnadslagen att meddela förbud mot nybyggnad eller de föreskrifter i övrigt, som finnas erforderliga till förekommande av tätbebyggelse inom område, som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan.

Dessa bestämmelser i byggnadslagstiftningen äga ett nära samband med

de föreskrifter i jorddelningslagen som reglera avstyckning inom vissa samhällen och områden på landet. De materiella reglerna härom återfinnas i 19 kap. 13 § jorddelningslagen. Detta lagrum har med anledning av den nya planlagstiftningen ändrats och fått sin nuvarande utformning genom lag den 19 september 1947 (nr 700). Paragrafen innehåller dels ett förbud mot avstyckning av tomtindelasad mark (1 mom.) och dels de villkor för avstyckning vilka hänföra sig till planlagstiftningen (2—4 mom.). I sistnämnda hänseende upptager *andra momentet* den föreskriften, att inom område, för vilket enligt fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller på annan grund särskilda byggnadsbestämmelser såsom utomplansbestämmelser gälla, avstyckning ej får verkställas så att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas. Enligt övergångsbestämmelserna till 1947 års ändringar i jorddelningslagen skall avstyckningsplan i nu angivet hänseende jämföras med byggnadsplan. Från detta förbud äger dock länsstyrelsen medgiva dispens. Då emellertid sådan dispens torde sökas endast i undantagsfall, huvudsakligen endast vid ifrågasatt ändring av plan, tilldrager sig *andra momentets* bestämmelser blott underordnat intresse ur de synpunkter, varom här är fråga. Av väsentligt större betydelse i förevarande sammanhang äro föreskrifterna i *tredje momentet*. Genom 1947 års lagändring upphävdes förut gällande bestämmelser om avstyckningsplan. Syftet med denna planform skall numera tillgodoses genom stadsplane- och byggnadsplaneinstitut. Emellertid har det icke ansetts tillräckligt härmed. I första stycket av *tredje momentet* har därför till en början föreskrivits, att avstyckning inom område, där tätbebyggelse uppkommit eller inom kort kan väntas, icke får, innan stadsplan eller byggnadsplan fastställts, verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas. Vidare stadgas att länsstyrelsen äger meddela *anvisningar* för tillämpningen av denna generella föreskrift. Bestämmelsen bör jämföras med stadgandet i fjärde momentet sista punkten, enligt vilket förrättningslantmätaren, om han finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad, skall förklara förrättningen vilande och avvakta länsstyrelsens besked i planfrågan.

Det ankommer i första hand på förrättningsmannen och fastställelsemyndigheterna att beakta kravet på att avstyckning ej sker så, att lämplig planläggning av ett område motverkas. Emellertid äger länsstyrelsen, såsom nyss nämnades, att till ledning för tillämpningen i allmänhet eller i det särskilda fallet meddela erforderliga *anvisningar*. Länsstyrelsen kan sålunda t. ex. föreskriva, att avstyckning inom visst område icke får fastställas utan att länsarkitekten blivit hörd i ärendet.

Har utvecklingen fortskridit så långt, att fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger länsstyrelsen enligt *andra stycket* i *tredje momentet* utfärda förbud mot avstyckning inom området utan särskild dispens (*avstyck-*

ningsförbud). Rätten att meddela dispens kan av länsstyrelsen delegeras till länsarkitekten.

Ett i sammanhanget betydelsefullt stadgande innehåller *fjärde momentet i 13 §*. För att förenkla proceduren har där föreskrivits att, om i avstyckningsärende fordras dispens av länsstyrelsen enligt andra eller tredje momentet, lantmätaren likväl kan slutföra förrättningen och meddela tillstånd till den sökta avstyckningen under villkor att dispens beviljas. Om den sökta dispensen beviljas av länsstyrelsen eller länsarkitekten, har överlantmätaren eller, vid sammanläggning, ägodelningsdomaren att fastställa avstyckningen, om förutsättningarna därför i övrigt föreligga. Avslås dispensansökningen måste ärendet hänskjutas till ägodelningsrätten, som avgör om förrättningen skall återförvisas eller undanröjas. Såväl länsstyrelsens som ägodelningsrättens beslut kunna överklagas. Klagan över ägodelningsrättens utslag, som föranleder ärendets prövning i hovrätt och i högsta domstolen, kan icke leda till ändring av länsstyrelsens beslut i planfrågan. Sådan ändring kan endast vinnas genom besvär över länsstyrelsens beslut hos regeringsrätten.

Såsom inledningsvis nämnts, ha fastighetsbildningssakkunniga i sin nu föreliggande promemoria även till prövning upptagit frågan om fastställelsemyndighet beträffande gränsbestämning.

Jorddelningslagen utgår från det betraktelsesättet att gränsbestämning, då den äger rum i samband med laga skifte eller avstyckning, utgör en integrerande del härav och att sålunda i detta fall de för dessa jorddelningsformer gällande reglerna utan vidare skola tillämpas även å gränsbestämningen, i den mån så låter sig göra och annat ej stadgats. Denna konstruktion har emellertid icke konsekvent genomförts. Prövningen av fastställelse å gränsbestämning tillhör sålunda ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren, även om det såsom vid avstyckning under särskilda förutsättningar ankommer på annan myndighet — överlantmätaren eller länsstyrelsen — att pröva fråga om fastställelse å sistnämnda förrättning (21 kap. 42, 43 och 66 §§ jorddelningslagen). Gränsbestämning i samband med skifte utgör vidare en s. k. preliminärfråga, som i händelse av missnöje skall särskilt överklagas (21 kap. 19 §). Vid avstyckning däremot gäller enligt 21 kap. 22 §, att fullföljd av talan mot beslut angående bestämmande av fastighetsgräns i samband med avstyckning i allmänhet ej får ske förrän avstyckningsförrättningen blivit avslutad; fastställelse kan sålunda i regel meddelas samtidigt å avstyckningen och i samband därmed vidtagen gränsbestämning. Skall avstyckningen emellertid på sätt tidigare angivits fastställas av länsstyrelsen, behandlas en under avstyckningsförrättningen verkställd gränsbestämning på likartat sätt som gränsbestämning vid skifte. Enligt 19 kap. 10 § andra stycket skall nämligen i dylikt fall gränsfrågan definitivt avgöras, innan avstyckningsförrättningen får avslutas. Gränsförrättningen är i sådant fall att anse såsom en självständig förrättning, som skall särskilt överklagas hos ägodelningsrätten och fastställas av ägo-

delningsrätten eller, om besvär ej anföras, av ägodelningsdomaren. Först sedan så ägt rum, får avstyckningsförrättningen bringas till slut.

Tidigare reformkrav.

Under senare år ha i skilda sammanhang förslag framförts om ändringar i reglerna om avstyckning i syfte att vinna förenkling av fastställelseproceduren.

Fastighetsbildningssakkunniga uppge, att de år 1939 riktade en förfrågan till ägodelningsdomare, kommunalnämnder, hushållningssällskap m. fl. rörande behovet av ändring eller komplettering av jorddelningslagstiftningen samt att därvid från flera håll framhölls, att avstyckningsförrättningarna vore alltför omständliga och tidskrävande, särskilt då fastställelse skulle meddelas av länsstyrelsen. *Förvaltningsutskottet i Stockholms läns och stads hushållningssällskap*, som mest ingående behandlade spörsmålet, anförde sålunda:

En anmärkning av allmän karaktär måste riktas mot fastighetsbildningsväsendet, en anmärkning av så allvarlig och betydelsefull art, att densamma enligt utskottets mening i första hand måste beaktas vid en lagrevision. Denna anmärkning gäller den oerhörda tidsutdräkten och omgången i jorddelningsförfarandet. Det torde icke vara nödvändigt att här klargöra, vilka stora olägenheter, som äro förknippade med den stagnation i fastigheternas utformning genom bebyggande, dikning och andra anläggningar, vilken vållats av tidsutdräkten före fastställelsen av fastighetsbildningen. Den tid, som åtgår från det ansökan om förrättning ingivits till dess denna blivit fastställd, torde i genomsnitt icke understiga 6 månader, och sedan numera länsstyrelsen blivit fastställelsemyndighet för avstyckningar inom mer än $\frac{1}{5}$ av länet, har tidsutdräkten för dessa förrättningar blivit avsevärt större. Felet synes ligga i den alltför invecklade förrättnings- och fastställelseproceduren. Det kan icke synas rimligt, att exempelvis en avstyckningsförrättning skall behöva passera så många instanser, som för närvarande är fallet. En avstyckning inom område, för vilket länsstyrelsen är fastställelsemyndighet, passerar innan den blivit fastställd följande stadier: Sedan ansökan gjorts, börjas förrättningen efter någon tid — beroende på lantmätarens arbetsbalans. Om gränsbestämning av någon mer eller mindre formell anledning finnes erforderlig — om exempelvis någon gräns väl är klart och tydligt utmärkt samt ostridig parterna emellan men inte överensstämmer med fastställd karta — avbrytes förrättningen efter gränsbestämningen. Handlingarna och kartan sändas till överlantmätaren för granskning och från honom till ägodelningsdomaren för fastställelse av gränsbestämningen. Här-efter återgå handlingarna till lantmätaren, som så snart tillfälle gives avslutar avstyckningen. Förrättningsakten går därefter på nytt till överlantmätaren för granskning av avstyckningen, från honom till länsstyrelsen, från denna till länsarkitekten för granskning, från länsarkitekten tillbaka till länsstyrelsen för fastställelse, från länsstyrelsen till överlantmätaren för registrering och från överlantmätaren till lantmätaren, som äntligen inom 45 dagar därefter utlämnar den åstundade kartan. Förrättningen passerar alltså växelvis olika myndigheter — med ty åtföljande skrivelser, diarieföring etc. — sammanlagt icke mindre än 10 gånger; och allt detta för

en praktiskt sett så enkel sak som avskiljande av ett område för egnahemsändamål. Gäller förrättningen avstyckning för sammanläggning, förlänges proceduren ytterligare av sammanläggningsförfarandet med ty åtföljande remiss mellan ägodelningsdomaren och överlantmätaren. Och skulle så olyckligt vara, att gränsbestämningen berör fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, och förening om gränsen därför måste underställas berörda myndighets prövning, får man säkerligen förutsätta en god portion optimism hos den förrättningsökande, som med full vetenskap om alla dessa blindskär vågar sig ut på den långa seglatsen. Visserligen är förfarandet enklare i det flertal fall, då gränsbestämning eller sammanläggning icke erfordras, men även i dessa fall måste proceduren anses onödigt invecklad och såväl för staten som för den enskilde alltför dyrbar.

I det *betänkande med förslag till ändringar i jorddelningslagen*, som avgavs av fastighetsbildningssakkunniga i september 1944 (SOU 1944: 46) och som låg till grund för 1947 års revision av bestämmelserna om avstyckning och sammanläggning, ifrågasattes om ej länsstyrelsens funktion såsom fastställelsemyndighet borde kunna upphöra och dess kontroll över samhällsbyggnaden fullt ut lika effektivt göra sig gällande på annat sätt i avstyckningsärendena. Något förslag till slutlig lösning av detta spörsmål framlades emellertid ej i betänkandet.

I *proposition* (nr 232) *vid 1947 års riksdag* med förslag till ändringar i jorddelningslagen, grundad på de sakkunnigas förslag, upptogs icke frågan om länsstyrelsens fastställelsebefogenhet till direkt behandling. Över huvud lämnades fastställelseproceduren i princip å sido. Spörsmålet kom likväl att i viss utsträckning beröras i samband med frågan om behörighet för annan än lantmätare att verkställa avstyckning för bostads- och industriändamål inom stadsliknande samhällen och vissa områden i övrigt. Enligt 19 kap. 5 § jorddelningslagen i dess dittills gällande lydelse hade sådan befogenhet stadgats beträffande avstyckning inom samhälle, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skulle iakttagas, samt inom område, för vilket byggnadsplan eller utomplansbestämmelser fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats, att stadsplan skulle upprättas, eller meddelats särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande eller för vilket avstyckningsplan godkänts.

I propositionen anfördes, att utomplansbestämmelser enligt den nya byggnadslagstiftningen avsåge områden, där tätbebyggelse ej funnes eller vore att förvänta men där reglering av bebyggelsen ändock ansåges erforderlig, t. ex. i fråga om storleken av tomtplats, högsta tillåtna hushöjd, avstånd till väg eller dylikt. Utomplansbestämmelser kunde därför bli gällande inom stora områden av ren landsbygdsnatur. Vid avstyckning inom utomplansområden skulle de jordpolitiska villkoren tillämpas i full utsträckning. Det kunde då icke vara lämpligt att där tillåta personer utan utbildning och erfarenhet rörande de jordpolitiska frågorna att förrätta avstyckningar. Vidare framhölls, att enligt 21 kap. 68 § (numera 66 §) jorddelningslagen länsstyrelsen vore fastställelsemyndighet beträffande avstyckningar inom sådana områden, där befogenhet att verkställa sådana förrättningar tillkomme annan än lantmätare. Om bland sådana områden även skulle ingå

utomplansområden, följde därav alltså att länsstyrelsen bleve fastställelsemyndighet. Detta gällde avstyckningar av alla slag, även sådana för jordbruksändamål. Med hänsyn till vad som anförts angående utomplansbestämmelsernas natur syntes ett sådant resultat mindre önskvärt. På de sålunda anförda skälen föreslogs, att behörighet att verkställa avstyckning inom områden med utomplansbestämmelser skulle förbehållas vederbörande lantmätare. Härav blev följden, att länsstyrelsens befogenhet att fastställa avstyckningar inom utomplansområden överflyttades på överlantmätaren.

I 1947 års proposition framlades jämväl förslag till ändringar i lagen om sammanläggning av fastigheter å landet. I ärendet hade *lagrådet* erinrat därom, att vid avstyckning för sammanläggning länsstyrelsen ägde meddela fastställelse å förrättningen allenast under villkor att förordnande gäves om sammanläggningen enligt vad därom vore särskilt stadgat. Tanken vore, att avstyckningen icke skulle få fastställas för sig med risk att sedan sammanläggningen ej komme till stånd. Bestämmelserna vore emellertid, yttrade *lagrådet*, i viss mån ofullständiga. Lagen reglerade icke verkningarna av att, sedan samtidigt fastställelsebeslut och förordnande om sammanläggning givits, ettdera överklagades och bleve upphävt i högre rätt. Och om länsstyrelsen meddelat villkorligt fastställelsebeslut, funnes inga föreskrifter för den eventualiteten att sammanläggningen av en eller annan anledning ej komme till stånd, utan själva förrättningen liksom länsstyrelsens beslut syntes förbliva orubbade. Såvitt känt hade väl några större olägenheter på grund av denna ofullständighet icke visat sig i praktiken; emellertid komme genom de nya bestämmelserna om sammanläggning kretsen av dem, som kunde klaga över sammanläggningsbeslut, att vidgas och det syntes icke uteslutet att denna omständighet ävensom den ökade användning av sammanläggningsinstitutet, som de föreslagna lättnaderna i sammanläggningsvillkoren komme att medföra, kunde giva frågan större räckvidd. Enligt *lagrådets* mening vore det angeläget, att de anmärkta bristerna snarast möjligt avhjälpes.

I *motioner*, föranledda av ifrågavarande proposition, framhölls att fastställelseförfarandet inom samhällen och andra planlagda områden medförde ett synnerligen omständligt remissförfarande och att proceduren till följd därav vore i hög grad tidsödande och tungrodd, samt hemställdes, att länsstyrelsens fastställelsebefogenhet beträffande avstyckningar måtte upphävas.

Andra lagutskottet, som behandlade motionerna, anförde¹ i huvudsak följande. Frågan om en förenkling av fastställelseförfarandet vid avstyckning inom samhälle eller annat område, för vilket plan vore gällande, hade tidigare varit föremål för riksdagens prövning. Sålunda hade en motion i ämnet väckts vid 1938 års riksdag. Motionen föranledde dock icke någon riksdagens åtgärd, enär en allmän revision av jorddelningslagen förordats. I utlåtande över 1938 års motion hade emellertid vederbörande utskott förutsatt, att de uppslag, som framkommit till vinnande av snabbare handlägg-

¹ Utlåtande nr 47, sid. 83 f.

ning i nu åsyftade fall, vid revisionen komme att tagas under närmare övervägande. Emellertid hade procedurfrågan icke upptagits till behandling vare sig av fastighetsbildningssakkunniga, åt vilka uppdragits att verkställa ifrågavarande revision, eller i 1947 års proposition. Enligt utskottets mening borde dock frågan om länsstyrelsens fastställelsebefogenhet snarast bringas till sin lösning. Det syntes nämligen icke kunna förnekas, att den nuvarande ordningen, enligt vilken skilda myndigheter hade att i olika hänseenden taga befattning med ett och samma fastställelseärende, vore till hinder för en så skyndsamt handläggning av ärendet, som vore önskelig. Utskottet kunde därför i allt väsentligt instämma i vad motionärerna uttalat om önskvärdheten av att gällande lags bestämmelser om fastställelse inom samhällen och andra planlagda områden revideras för att få till stånd ett enklare och snabbare fastställelseförfarande. Då det syntes kunna förutsättas, att fastighetsbildningssakkunniga komme att verkställa utredning rörande ifrågavarande frågekomplex samt anledning saknades att föregripa de förslag i ämnet som kunde komma att avgivas av de sakkunniga, ansågo sig utskottet dock icke böra tillstyrka, att riksdagen dessförinnan företog sådan ändring i jorddelningslagen som förordats av motionärerna. Av de anförda skälen vore det emellertid angeläget att utredningen bedreves med all skyndsamt, så att förslag till ändring i de bestämmelser som gällde med avseende å mål om avstyckning inom samhällen och andra planlagda områden snarast kunde föreläggas riksdagen. Enligt utskottets mening syntes riksdagen därför i anledning av motionerna böra avlåta särskild skrivelse härom till Kungl. Maj:t. — Såsom framgår av det inledningsvis anförda blev detta även riksdagens beslut.

Även riksdagens år 1946 församlade revisorer berörde i samband med behandling av frågan om länsarkitekternas arbetsbalans frågan om fastställelseförfarandet beträffande samhällen och områden, varom nu är fråga. Revisorerna yttrade därvid, bland annat, följande.

Beträffande den tidsåtgång, som avstyckningsförrättningar för närvarande normalt kräva, har en år 1945 verkställd preliminär utredning visat följande. Avstyckningar för bostadsändamål, i den mån inga komplicerande moment tillkomma, kräva i regel 2,5 månader från ansökan till förrättningens avslutning. Inom vissa delar av landet är denna tid avsevärt längre. Länsstyrelsens fastställande tager i anspråk omkring 3,9 månader i medeltal för landet. Sakägare få sålunda vänta omkring ett halvår från det ansökan göres tills fastställelse meddelas. Av denna tid åtgår således största delen till fastställelseprövningen.

I den mån gränsbestämning tillkommer eller avstyckning sker under villkor om sammanläggning ökas denna tid ytterligare med tidsåtgången hos ägodelningsdomare eller i ägodelningsrätten, vilken även är betydande. Det är sålunda icke ovanligt att fastställelsen kan dröja något år efter ansökan. Om — som ofta är fallet där tätortsbebyggelse väntas — avstyckningsförbud råder, tillkommer ytterligare tiden för att erhålla dispens från detta. Slutligen kan anmärkas, att med det på senare år växande antalet förrättningar och den ökade balansen av ej slutförda sådana, de angivna tidsperioderna visa en tendens att kraftigt öka.

Under hela denna tid kan ej fastighetsägaren erhålla lagfart och i allmänhet ej heller byggnadskredit, varför byggandet ofta måste vänta. Den olägenhet detta innebär för vederbörande med nuvarande svårigheter på bostadsmarknaden är uppenbar. Den långa tidsutdräkten för avstyckningar är i allmänhet opåräknad av vederbörande och kullkastar ofta hans byggnadsdispositioner. Som ovan visats, måste denna tidsutdräkt i första hand tillskrivas tungroddheten i fastställelseförfarandet, om vars nytta meningarna äro delade. Förfarandet vid dessa förrättningar är alltså synnerligen omständligt och tidsödande, och från olika håll hava framställts önskemål, att handläggningen av sådana ärenden förenklas. Sålunda har framhållits, att ur mätningsteknisk synpunkt liksom ur fastighetsredovisningssynpunkt en tillfredsställande granskning endast kan ske å lantmäterikontor. Det har även ifrågasatts, om en sådan granskning erfordras efter den ingående prövning, som sker av förrättningssmannen.

I fråga om avstyckningar inom områden med avstyckningsplan och byggnadsplan hava i och med den granskning, som föregått planens godkännande eller fastställande, stadsplane- och byggnadssynpunkterna fått komma till uttryck. Länsstyrelsens och länsarkitektens granskning inskränker sig här till att avse avstyckningens överensstämmelse med i planen givna anvisningar. Det har ifrågasatts, om dessa ärenden behöva remitteras till länsarkitekten för granskning.

Riksdagens revisorer åberopade i detta sammanhang en uppställning, utvisande att i genomsnitt för hela landet inemot hälften av alla ärenden, som ankommo på länsarkitekterna, utgjordes av granskning av avstyckningsförrättningar. Det må emellertid anmärkas, att vid den tidpunkt, då ifrågavarande sammanställning gjordes, jämväl avstyckningar inom utomplansområden föllo under länsstyrelsens prövning och därmed även under länsarkitektens granskning. Revisorerna uttalade att det, innan en förstärkning av länsarkitektorganisationen komme till stånd, borde utredas om och i vad mån en lättnad i länsarkitekternas arbetsbörda kunde vinnas genom inskränkning av deras befattning med vissa arbetsuppgifter, exempelvis granskning av vissa tomtindelningar och avstyckningsförrättningar samt uppgörande av vissa byggnadsplaner.

De framförda reformkraven ha även tagit sikte på länsstyrelsernas befogenhet att meddela avstyckningsförbud. *Fastighetsbildningsakkunniga* framhöllo i sitt förut omnämnda år 1944 avgivna betänkande, att länsstyrelserna ej sällan utövat sin ifrågavarande befogenhet på sådant sätt, att mycket stora områden blivit inbegripna under förbudet. Uppgiften att sovra ut de delar av områdena, beträffande vilka någon tätortsbebyggelse icke vore att förvänta, ställdes på framtiden och all avstyckningsverksamhet, vare sig för bostads-, jordbruks- eller annat ändamål, bleve för obegränsad tid beroende av dispens från länsstyrelsen.

Även i *propositionen* (nr 232) till 1947 års riksdag med förslag till ändrade bestämmelser om avstyckning blev spörsmålet behandlat. Med hänsyn till att den dubbla prövningen hos länsstyrelsen och fastighetsbildningsmyndigheterna vore tidsödande hade bland annat övervägts att slopa avstyckningsförbuden. På fastighetsbildningsmyndigheterna skulle då ankomma att tillse, att yttrande i erforderlig omfattning inhämtades från plan-

myndigheterna, närmast länsarkitekten, och det skulle förutsättas, att den största hänsyn toges till planmyndigheternas mening. Departementschefen uttalade emellertid sin betänksamhet inför en sådan åtgärd. Avstyckning utgjorde i regel den första inledningen till begynnande tätortsbildning. Det syntes därför böra ligga i länsstyrelsens hand att hindra avstyckningar, som vore olämpliga ur plansynpunkt. Det vore också att märka, att avstyckningar, särskilt för bostads- eller industriändamål, icke sällan ägde samband med aktuella väg- och avloppsfrågor. Rörande sådana frågor hade länsstyrelsen och länsarkitekten sakkunskap och erfarenhet. Även med hänsyn härtill syntes det erforderligt att planmyndigheternas beslutanderätt med avseende å avstycknings tillåtlighet ur plansynpunkt i huvudsak bibehölls. Emellertid föreslogos och genomfördes vissa andra förenklingar i förfarandet på sätt redan framgått av redogörelsen för nu gällande lydelse av 19 kap. 13 § jorddelningslagen, nämligen *dels* möjligheten för lantmätaren att trots avstyckningsförbud slutföra avstyckning under villkor om dispens från förbudet och *dels* möjligheten för länsstyrelsen att till länsarkitekten delegera prövningen av dispensansökningarna i fråga. Departementschefen förklarade sig vidare vilja understryka vikten av att den frihet, som lämnats länsstyrelsen att utfärda avstyckningsförbud, icke bleve utnyttjad vare sig för onödigt lång tid eller för onödigt stora områden.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen yrkades i *motioner*, att länsstyrelsens rätt att meddela avstyckningsförbud måtte upphöra. Som skäl härför anfördes, att avstyckningsärendena inom område, som omfattades av dylikt förbud, ytterligare fördröjdes med den tid, som åtginge för erhållande av dispens från sådant förbud.

Andra lagutskottet anförde härom följande.

Även med de förenklingar som i propositionen föreslagits beträffande handläggningen av avstyckningsförrättning inom område, för vilket avstyckningsförbud utfärdats, torde ett sådant förbud icke sällan kunna medföra omgång och tidsutdräkt samt ökade kostnader för sakägarna. En snabbare handläggning av avstyckningsförrättningarna samt större enkelhet och reda vid deras fastställande skulle otvivelaktigt möjliggöras genom att den formella prövningen av plansynpunkterna vid avstyckning helt överfördes på de reguljära fastighetsbildningsmyndigheterna. Det skulle med hänsyn härtill kunna övervägas, huruvida icke länsstyrelsens befogenhet att meddela avstyckningsförbud borde upphävas eller i varje fall starkt begränsas. Utskottet har emellertid ansett sig icke böra nu taga slutgiltig ställning till denna fråga. Samtliga de spörsmål som hänföra sig till länsstyrelsernas befogenheter beträffande avstyckning — vare sig de avse fastställelse å avslutad avstyckningsförrättning eller kontroll över avstyckningsverksamheten genom avstyckningsförbud — torde nämligen lämpligen böra upptagas till övervägande i ett sammanhang. Med hänsyn till vad sålunda anförts vill utskottet icke för närvarande tillstyrka bifall till det yrkande, som i förevarande hänseende framställdes i *motionerna*. Utskottet vill emellertid understryka föredragande departementschefens uttalande om vikten av att den frihet som lämnats länsstyrelserna att utfärda avstyckningsförbud icke utnyttjas för onödigt lång tid eller för onödigt stora områden.

Här bör slutligen nämnas, att kommunikationsdepartementet i ett den 11 maj 1948 dagtecknat cirkulär till samtliga länsstyrelser fäst dessas uppmärksamhet på angelägenheten av att meddelade beslut om förbud mot avstyckning i avbidan på upprättandet av avstyckningsplan så snart ske kunde upptoges till omprövning.

I de svar som avgåvos på fastighetsbildningssakkunnigas förfrågan år 1939 berördes även spørsmålet om fastställelse av gränsbestämning. Flera *kommunalnämnder* påyrkade, att överlantmätlarna till undvikande av tidsutdräkt skulle erhålla befogenhet att fastställa gränsbestämning i samband med avstyckning.

I *fastighetsbildningssakkunnigas betänkande* med förslag till ändrade bestämmelser om avstyckning hävdades likaledes, att prövningen av gränsbestämning i samband med avstyckning borde kunna anförtros överlantmätaren. De sakkunniga stannade emellertid icke därvid utan ansågo, att fastställelse av gränsbestämning över huvud taget borde verkställas av överlantmätaren i alla icke tveksamma fall. De sakkunniga framhöllo, att så snart avstyckning vore förenad med gränsbestämning förlorades en väsentlig del av den tidsvinst och förenkling i övrigt, som åsyftats med stadgandet om överlantmätarens fastställelsemyndighet. Värdet av att fastställelse av en oklandrad gränsbestämning förbehölles ägodelningsdomaren eller rätten vore över huvud taget minimalt. För den händelse sakägarna icke haft något att erinra mot bestämningen, syntes fastställelseprövningen, lika väl som då det gällde avstyckning, kunna anförtros överlantmätaren, vilket innebure en icke föraktlig förenkling av förfarandet.

De sakkunnigas nu angivna förslag tillstyrktes eller lämnades utan erinran i så gott som samtliga remissyttranden. Emellertid framställde *överlantmätaren i Älvsborgs län* samt *ägodelningsdomarna i Aspelands och Handbörds* och *Ängermanlands norra domsagor* vissa erinringar mot förslaget. Dessa avsågo i huvudsak att överlantmätaren i motsats till ägodelningsdomaren ej ägde tillgång till de urkunder, främst fastighetsböckerna, vilka utvisade behörighet för vederbörande att exempelvis underskriva ingångna föreningar.

Nu förevarande spørsmål blev såsom en procedurfråga icke upptagen i *propositionen* till 1947 års riksdag med förslag till ändringar i jorddelningslagen. Under riksdagsbehandlingen yrkades emellertid i *motioner*, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i jorddelningslagen beträffande gränsbestämning i samband med avstyckning, att fastställelsen överflyttades från ägodelningsdomaren till överlantmätaren. *Andra lagutskottet* yttrade i denna fråga, att det, sedan utredning verkstälts om fastställelseförfarandet med avseende å avstyckning, kunde visa sig erforderligt att taga motionärernas yrkande under omprövning.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag.

Vad först angår länsstyrelsernas befogenhet att fastställa avstyckning erinra de sakkunniga om att denna befogenhet motiverats med önskemålet, att länsstyrelsen skulle få kännedom om en begynnande samhällsbildning och i tid kunna ingripa, när särskilda föreskrifter för ordnande av byggnadsverksamheten bleve erforderliga. Efter tillkomsten av nu gällande byggnadslagstiftning stode emellertid, framhålla de sakkunniga, andra medel till buds för tillgodoseende av detta önskemål. Enligt de sakkunnigas mening kunde det därför göras gällande, att den ursprungliga motiveringen till bestämmelserna i fråga icke längre vore bärande. I stället borde den frågan ställas, om en överflyttning till fastighetsbildningsmyndigheterna av länsstyrelsernas kvarstående befogenhet i förevarande avseende skulle kunna befaras medföra, att avstyckningar bleve fastställda i strid mot tätortsplanernas syfte eller mot reglerna i övrigt i 19 kap. 13 § jorddelningslagen. De sakkunniga meddela, att de för att kunna besvara denna fråga inhämtat uppgift från överlantmätarna om *dels* hela antalet avstyckningsärenden, som av dem under åren 1946 och 1947 för fastställelseprövning överlämnats till länsstyrelserna, *dels ock* antalet fall, då länsstyrelsen vägrat fastställa avstyckning som tillstyrkts av överlantmätaren. Då utomplansområdena från och med den 1 januari 1948 undantagits från länsstyrelsernas fastställelseprövning, ha de sakkunniga hemställt att de begärda uppgifterna såvitt möjligt gäves särskilt för dessa områden och särskilt för övriga områden, d. v. s. i huvudsak byggnadsplansområden. Utredningen visade, att inom de 19 län, där redovisning kunnat ske särskilt för utomplansområden och särskilt för planlagda områden, överlantmätaren under de angivna åren till länsstyrelserna överlämnat 6 973 avstyckningar inom utomplansområden och 10 384 inom planlagda områden. I dessa ärenden hade länsstyrelserna mot överlantmätarnas tillstyrkan vägrat fastställelse i 29 respektive 20 fall. Detta utgjorde för utomplansområdena drygt 0,4 procent och för planlagda områden i det närmaste 0,2 procent. För båda områdestyperna tillhopa bleve den relativa siffran ungefär 0,3 procent. Vid medräknande jämväl av de län, där någon skillnad icke kunnat göras mellan utomplans- och andra områden, blev den relativa siffran likaledes omkring 0,3 procent.

Under hänvisning till den verkställda utredningen ha fastighetsbildningssakkunniga anfört:

Antalet fall, där överlantmätaren och länsstyrelsen stannat i olika mening, är sålunda ytterst obetydligt. Härtill kommer, att länsarkitekten regelmässigt yttrar sig först sedan ärendet överlämnats till länsstyrelsen. Om länsarkitekterna meddelat överlantmätarna sin mening innan de senare avgivit utlåtande, skulle meningsskiljaktigheterna mellan länsstyrelserna och överlantmätarna uppenbarligen ha blivit än obetydligare eller måhända helt bortfallit. Under sådana förhållanden synes risken för ur planerings-synpunkt olämpliga beslut om avstyckning genom fastställsens förläg-

gande till jorddelningsmyndigheterna med fog kunna betecknas som minimal. Mot bakgrunden av de från olika håll framförda klagomålen över den nuvarande ordningen och de åberopade sakskalet för ett frångående av denna, synes tvekan då icke böra råda om den ifrågasatta lagändringens lämplighet. Självfallet förutsätter detta resonemang, att samråd mellan länsarkitekt och överlantmätare anordnas. I själva verket torde reformen då bli mera av formell än reell natur, då överlantmätaren uppenbarligen regelmässigt bör respektera länsarkitektens mening, varigenom länsarkitekten i realiteten erhåller vetorätt i de avstyckningsärenden, varom här är fråga.

Beträffande formerna för överlantmätarens och länsarkitektens samråd ha fastighetsbildningssakkunniga ansett, att det ej borde vara obligatoriskt att i varje ärende höra länsarkitekten. Enligt de sakkunnigas mening borde formliga remisser i många fall kunna underlåtas och ersättas med ett underhandsförfarande. Det syntes nämligen naturligt att överlantmätaren och länsarkitekten på förhand samrådde om lösningen av särskilda frågor inom de olika områden, där avstyckningar påginge, och att formelig remiss till länsarkitekten gjordes endast i tveksamma eller särskilt viktiga fall. Samarbetet mellan överlantmätarna och länsarkitekterna syntes böra göras så formlost som möjligt och kunde regleras genom instruktioner. Genom det nu skisserade förfarandet kunde i många fall en avsevärd tidsbesparing vinnas.

Fastighetsbildningssakkunniga ha därefter upptagit frågan, till vilken myndighet — länsstyrelsen eller ägodelningsrätten — avstyckningsförrättning bör hänskjutas, då länsarkitekten framställt erinran mot förrättningen eller anledning eljest förekommer till att förrättningen icke är lagligen beskaffad. De sakkunniga ha föreslagit, att ägodelningsrätten göres till underställningsmyndighet, och som skäl härför anfört följande.

Med hänsyn till det fåtal fall, varom här läres bli fråga, kan spörsmålet te sig mindre betydelsefullt. Beträffande avstyckning med gränsbestämning har man emellertid här till en början att beakta stadgandet i 19 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen, att avstyckningsförrättning ej må avslutas, innan gränsfrågan avgjorts. Därest länsstyrelsen — om än undantagsvis — fortfarande skulle fungera som fastställelsemyndighet torde bestämmelsen i angivna lagrum böra bibehållas, då det ju ej under förrättningen kan avgöras om överlantmätaren eller länsstyrelsen skall fastställa själva avstyckningen. Följaktligen skulle bestämmelsen i samma grad som nu vara ägnad att fördröja samtliga avstyckningar, som äro förenade med gränsbestämning, varjämte de kritiserade villkorliga fastställelserna vid avstyckning förenad med sammanläggning kvarstode.

Det förefaller ock mest konsekvent, att samtliga mål om avstyckning överflyttas till fastighetsbildningsmyndighet. Härigenom avlägsnas vidare en oförlighet i nuvarande ordning, nämligen att besvär över avstyckningsförrättningar gå till regeringsrätten, när det gäller länsstyrelsens beslut, och till hovrätt eller i sista hand högsta domstolen, när det gäller beslut, som meddelats av ägodelningsrätt.

Det kan nu invändas, att länsstyrelsen såsom planmyndighet är mera kompetent än ägodelningsrätten att pröva de tvistiga fallen. Härtill kan dock till en början anmärkas, att statsmakterna funnit sig kunna anförtro

åt fastighetsbildningsmyndigheterna att pröva avstyckningar inom områden, för vilka utomplansbestämmelser gälla. Vidare torde i de tvistiga målen regelmässigt utredning finnas eller kunna införskaffas, som sätter domstolen i stånd att allsidigt pröva frågan om avstyckningens lämplighet ur plansynpunkt. I viktiga och tveksamma fall lär domstolen icke underlåta att inhämta yttrande från länsstyrelsen.

Fastighetsbildningssakkunniga ha utöver det förut sagda velat ytterligare framhålla att, om befogenheten att fastställa avstyckning icke längre skulle tillkomma länsstyrelsen, ägodelningsdomaren skulle ha att fastställa samtliga de avstyckningar i förening med sammanläggning, som vore lagligen beskaffade och mot vilka från länsarkitektens sida erinran ej gjorts. Reformen skulle även här medföra en avsevärd tidsvinst, då ju handlingarna i ärendet kunde från överlantmätaren sändas direkt till ägodelningsdomaren för fastställelse och sammanläggning. Att länsstyrelsen icke behövde ingripa för att meddela fastställelse å avstyckning under villkor att förordnande om sammanläggning meddelades innebure även, att de anmärkningar som lagrådet¹ riktat mot de nuvarande bestämmelsernas ofullständighet komme att förfalla.

På nu anförda grunder ha fastighetsbildningssakkunniga förordat, att länsstyrelsernas befogenhet i fråga om fastställelse av avstyckning inom samhälle eller område, varom i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen sägs, upphör att gälla.

Såsom inledningsvis nämnts ha fastighetsbildningssakkunniga även övervägt möjligheterna att slopa länsstyrelsernas befogenhet att meddela avstyckningsförbud men stannat för den uppfattningen, att avgörandet av detta spörsmål borde något undanskjutas i avvaktan på erfarenheter av den fortsatta utvecklingen. De sakkunniga säga sig icke vilja bestrida, att ett beaktansvärt skäl alltjämt talade för slopande av avstyckningsförbuden, nämligen önskemålet att i förenklande och tidsbesparande syfte så långt som möjligt undvika att ett och samma ärende prövades av skilda myndigheter. Emellertid hade viss förenkling i förfarandet redan nåtts, varjämte inskränkning i förbudens omfattning och giltighetstid vore att vänta. De sakkunniga ha härom anført följande.

Den lämnade redogörelsen för diskussionen kring frågan om länsstyrelsernas befogenhet att meddela avstyckningsförbud torde visa, att de framkomna kraven på slopande av denna befogenhet i väsentlig mån föranletts av den vidsträckt omfattning förbuden på sina håll givits och de långa tidsperioder, som icke sällan förflutit utan att plan upprättats eller förbudet omprövats. Kommunikationsdepartementets nyssnämnda cirkulärskrivelse torde nu komma att föranleda, att de äldre avstyckningsförbuden överses och beskäras. För framtiden lär chefens för justitiedepartementet av riksdagen understrukna uttalande om ett försiktigare utnyttjande av befogenheten i fråga komma att beaktas av länsstyrelserna. Det bör vidare understrykas, att ett avstyckningsförbud kan begränsas att gälla avstyckning för bostadsändamål, under det att rena jordbruksavstyckningar lämnas fria. Vad angår den tid, för vilken avstyckningsförbud skall gälla, saknar visserligen jorddelningslagen motsvarighet till de begränsningar av gil-

¹ Jfr ovan s. 9.

tighetstiden för byggnadsförbud, som stadgats i byggnadslagen. I praktiken torde emellertid byggnads- och avstyckningsförbuden ofta komma att följas åt. Den stadgade begränsningen av giltighetstiden för ett byggnadsförbud torde sålunda i realiteten komma att gälla även avstyckningsförbudet.

En annan möjlighet till viss förenkling av ärenden om avstyckning inom förbudsområde ligger i möjligheten för länsstyrelsen att delegera dispensprövningen till länsarkitekten, en möjlighet som redan utnyttjats t. ex. i Kronobergs län. Ett smidigt och mindre formbundet samråd bör här kunna anordnas mellan lantmätare och länsarkitekt. Det kan nämnas, att klagan icke må föras över länsarkitektens beslut att lämna avstyckning utan erinran. Någon splittring av ärendets behandling genom klagan hos såväl högsta domstolen som regeringsrätten uppstår sålunda icke, om länsarkitekten medgivit dispens.

Beträffande slutligen frågan om fastställelse å gränsbestämning ha fastighetsbildningssakkunniga erinrat om att man från olika håll intagit en positiv ställning till de sakkunnigas tidigare i denna fråga framlagda förslag, särskilt såvitt anginge befogenhet för överlantmätaren att fastställa gränsbestämning i samband med avstyckning. De erinringar som framställts i ett fåtal remissyttranden över detta förslag syntes de sakkunniga föga vägande. Stadgandet i 3 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen ansåges allmänt innefatta skyldighet för lantmätaren att vid en gränsbestämning från vederbörande domarkansli inhämta upplysningar om senast beviljade lagfart etc. med avseende å de fastigheter som berördes av förrättningen, i den mån tillförlitliga och fullständiga uppgifter därutinnan icke kunde erhållas vid själva förrättningen. Ett sådant förfarande vore uppenbarligen smidigare och väsentligt mindre tidsödande än att hänskjuta samtliga gränsbestämningar till ägodelningsdomaren och syntes icke med fog kunna anses innefatta någon risk ur rättssäkerhetssynpunkt. Vad anginge den oklarhet, som förmenats vidlåda bestämmelserna i 7 kap. jorddelningslagen, ha de sakkunniga ansett tillfyllest att framhålla, att överlantmätaren icke torde underlåta att med eget yttrande hänskjuta fastställelseprövningen till ägodelningsrätten i de tveksamma fall som kunde uppkomma. Ehuru förevarande promemoria närmast åsyftade förenklingar av förfarandet vid avstyckning, ville de sakkunniga, särskilt med hänsyn till syftet med Kungl. Maj:ts cirkulär den 6 juni 1947 om ett snabbare och enklare förvaltningsförfarande, på nu anförda grunder ånyo hemställa, att överlantmätaren erhöle generell befogenhet att pröva och fastställa gränsbestämning, beträffande vilken anledning icke förekommit till annat än att förrättningen vore lagligen beskaffad.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts ha fastighetsbildningssakkunniga upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet*. Förslaget torde få fogas såsom *Bilaga A* till detta protokoll.

Enligt detta förslag skulle lagens 21 kap. 66 § upphöra att gälla, till följd varav även överskriften till denna paragraf skulle utgå. Vidare har där

föreslagits, att 19 kap. 10 § samt 21 kap. 1, 23, 43—45 och 51 §§ samma lag skulle erhålla ändrad lydelse. I 19 kap. 10 § skulle sålunda andra stycket utgå; där återfinnes för närvarande föreskriften om att gränsbestämning i samband med avstyckning inom samhälle eller planområde skall behandlas såsom en särskild förrättning, som skall vara genom laga kraft ägande beslut fastställd innan avstyckningsförrättningen avslutas. Lagens 21 kap. 43 § har ändrats så, att det skulle ankomma på överlantmätaren att fastställa ej blott såsom nu avstyckning, som ej beror av sammanläggning, utan även gränsbestämningsförrättning, varjämte föreslagits ett stadgande av innebörd att, om länsarkitekten framställt erinran mot förrättningen, överlantmätaren skall hänskjuta frågan om fastställelse därå till ägodelningsrätten. I 21 kap. 51 § ha i förslaget intagits regler om besvär rätt för länsarkitekt. Enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna till ändringarna i jorddelningslagen skulle av länsstyrelse jämlikt äldre lag meddelad fastställelse av avstyckning under villkor om sammanläggning vara utan verkan för den händelse förordnande om sammanläggning ej meddelades på ansökan som gjorts inom viss tid, i förslaget bestämd till två år.

Fastighetsbildningssakkunniga ha vidare upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet* samt *lag angående ändring i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt*. De här föreslagna ändringarna äro huvudsakligen av följdförfattnings natur.

Beträffande den närmare innebörden av de utav fastighetsbildningssakkunniga föreslagna ändringarna i nyssnämnda lagar torde jag få återkomma härtill vid behandlingen av de särskilda stadgandena i de sakkunnigas förslag.

Yttrandena.

Över fastighetsbildningssakkunnigas förslag ha efter remiss yttranden avgivits av lantmäteristyrelsen, byggnadsstyrelsen, länsstyrelserna, ägodelningsdomarna i Stockholms läns västra, Uppsala läns norra, Östra och Medelsta, Gälds och Albo, Villands samt Ångermanlands läns södra och norra domsagor, kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation, föreningen Sveriges häradshövdingar och Sveriges lantmätareförening.

Länsstyrelserna ha envar bifogat utlåtanden av överlantmätaren och länsarkitekten i länet.

I ärendet har inkommit en skrivelse från länsarkitekternas förening.

Vad först angår förslaget om upphävande av länsstyrelses befogenhet med avseende å avstyckningsmål har detta förslag i allmänhet biträts eller lämnats utan erinran av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna. Endast i ett fåtal utlåtanden, för vilka redogörelse skall lämnas i det följande, har en mera avvisande ståndpunkt intagits.

I åtskilliga yttranden har behovet av förenkling av fastställelseförfarandet understrukits och såsom allmänt omdöme uttalats, att förslaget genomförande skulle komma att medföra ett betydligt enklare och snabbare fastställelseförfarande utan men för rättssäkerheten och därigenom ej oväsentligt förenkla den tunga och komplicerade förrättningsproceduren vid avstyckning.

Lantmäteristyrelsen har erinrat om att styrelsen i yttrande den 14 januari 1948 över vissa uttalanden, som gjorts av riksdagens år 1948 församlade revisorer angående arbetsbalansen inom lantmäteriväsendet, närmare utvecklat riktlinjerna för en rad olika åtgärder i syfte att effektivisera och förenkla fastighetsbildningsarbetet, vilka bedömts nödvändiga med hänsyn till den ständigt växande arbetsmängden inom lantmäteriet. De av fastighetsbildningssakkunniga nu framlagda förslagen utgjorde en detalj i det större reformarbete som påginge men överensstämde väl med de grundläggande principer som styrelsen ansett böra utgöra ett rättesnöre för en lagrevision på området i fråga. Enligt lantmäteristyrelsens mening kunde en varaktig förbättring på detta område icke ernås på annat sätt än genom att beslutanderätten i fastighetsbildningsfrågor koncentrerades helt till jorddelningsmyndigheterna, varvid finge förutsättas att dessa, innan beslut träffades i tveksamma eller särskilt komplicerade fall, samrådde med de andra statliga organ som hade intresse av dessa frågor. Det kunde icke råda något tvivel om att fastställelseförfarandet vid avstyckning inom sådant område, som avsåges i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen, vore alldeles för omständligt. Några särregler för dessa slag av förrättningar vore icke längre motiverade utan den formella fastställelseprövningen borde ske enligt huvudregeln. De förrättningar, varom här vore fråga, utgjorde en betydande del av den totala förrättningsverksamheten. Genom att beslutanderätten i dessa fall koncentrerades till fastighetsbildningsmyndigheterna skedde därför en förenkling, som både för de berörda myndigheterna och för allmänheten vore mycket betydelsefull. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har, med hänsyn till de möjligheter som numera stode det allmänna till buds vid planläggning av bebyggelsen samt förhandsprövning av och tillsyn över byggnadsföretagen, ansett den ursprungliga motiveringen för länsstyrelsens befogenhet att fastställa avstyckning icke längre kunna göras gällande i samma utsträckning som tidigare. Liknande åsikt har uttalats av *länsstyrelsen i Jönköpings län*, som framhållit, att man nödgades konstatera att länsstyrelsens fastställelseprövning medförde vissa komplikationer; särskilt genom remisserna till överlantmätare, länsarkitekt och i vissa fall byggnadsnämnd hade proceduren onekligen blivit tidsödande och tungrodd. Enligt länsstyrelsens mening ägde planfrågan visserligen en dominerande betydelse i avstyckningsärendet, och det vore visserligen av stor vikt att länsstyrelsen på ett så tidigt stadium som möjligt erhöle kunskap om en begynnande samhällsbyggnad för att i tid kunna ingripa med reglerande byggnadsföreskrifter. Emellertid syntes tillräckliga garantier därför ligga i den anmälningsplikt, som numera ålagts lantmäternas och byggnadsnämns-

derna. På grund därav och med hänsyn till det samarbete som måste äga rum mellan länsarkitekt och överlantmätare ansåge sig länsstyrelsen kunna tillstyrka förslaget. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har uttalat, att ett av de starkaste skälen för de sakkunnigas förslag vore att länsstyrelsen genom den nya byggnadslagstiftningen erhållit ökade möjligheter att reglera tätbebyggelsen. Enligt länsstyrelsens uppfattning hade utvecklingen nu gått därhän, att den föreslagna överflyttningen av fastställelseprövningen skulle innebära väsentliga fördelar. Förutom tidsvinsten skulle lättnad vinnas i länsstyrelsens arbetsbörda utan ökning av överlantmätarens. Genom de sakkunnigas förslag att länsarkitektens och överlantmätarens samarbete skulle ordnas medelst ett underhandsförfarande utan formliga remisser syntes även länsarkitekten erhålla lättnad i sin arbetsbörda och en ytterligare tidsbesparing kunna vinnas. Av *länsstyrelsen i Kopparbergs län* har framhållits, att varje åtgärd i förenklande och tidsbesparande syfte beträffande det — även med bortseende från länsstyrelsens nuvarande befattning med ifrågasatta ärenden — synnerligen omständliga och tidsödande avstycknings- och fastställelseförfarandet vore att hälsa med tillfredsställelse. Härtill komme att fastställelseprövning i fråga om avstyckningar inom område för fastställd stadsplan eller byggnadsplan måste ur planläggnings-synpunkt anses mindre vanskelig än motsvarande prövning av avstyckningar inom område, för vilket gällde utomplansbestämmelser. Liknande synpunkter som de av nyssnämnda länsstyrelser anförda ha kommit till uttryck i de utlåtanden som avgivits av *länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbotens län*.

Häradshövdingföreningen har i likhet med de sakkunniga ansett att risken för ur planeringssynpunkt olämpliga beslut om avstyckning genom fastställelsens förläggande till jorddelningsmyndigheterna kunde betecknas som minimal. Med hänsyn till de framförda klagomålen över den nuvarande ordningen funne föreningen följaktligen tvekan icke böra råda om den ifrågasatta lagändringen. Även de i ärendet hörda *ägodelningsdomarna* ha tillstyrkt förslaget. *Överlantmätarna* i riket ha likaledes tillstyrkt förslaget, därvid framhållits att genom 1947 års byggnadslagstiftning och de i anslutning därtill vidtagna ändringarna i jorddelningslagen andra och bättre möjligheter öppnats för länsstyrelsen att överblicka och reglera tätortsbildningen än vad den formella fastställelsebefogenheten innebure. *Överlantmätaren i Uppsala län* har därutöver som sin mening uttalat, att den ringa möjlighet till variation som en förrättningsman vid avstyckning hade inom en fastställd detaljplan knappast kunde motivera, att den ordinarie gransknings- och fastställelseinstansen vore påbyggd med en obligatorisk prövning av länsarkitekt och länsstyrelse. Snarare kunde man i dessa fall tänka sig, att avstyckningsförrättningen finge vinna laga kraft utan obligatorisk granskning. En sådan ordning har förordats även i det yttrande som avgivits av *lantmätareföreningen*. Enligt föreningens åsikt borde omedelbart

och förutsättningslöst utredas, huruvida och i vilken utsträckning fastställelse av jorddelningsförrättningar kunde ersättas med laga kraftvinande. De nu föreslagna reformerna av fastställelseförfarandet hade emellertid en sådan betydelse, att deras genomförande icke borde anstå till dess en dylik utredning verkstälts.

Några remissmyndigheter ha emellertid, som nyss nämnts, uttalat betänkligheter mot att på sätt de sakkunniga föreslagit avskaffa länsstyrelsens befogenhet att fastställa avstyckning. Det framhålles, att vid avstyckning inom samhälle eller område som angives i 19 kap. 5 § jorddelningslagen de plantekniska synpunkterna, som det ankomme på länsstyrelsen att bevaka, måste tillmätas större betydelse än de lantmåteritekkniska samt att reformen icke kunde väntas komma att medföra den tidsvinst som de sakkunniga hållit för sannolik. *Byggnadsstyrelsen*, som framhållit att förslaget innebure att man gått vidare på den väg som beträffs då prövningen av fråga om fastställelse å avstyckning inom utomplansbestämmelseområde genom 1947 års lagändring överflyttades från länsstyrelsen till överlantmätaren, har sålunda anfört bl. a. följande.

Beräffande de samhällen och områden, varom nu är fråga, böra fastighetsbildning och samhällsbyggande ses i ett sammanhang. Därvid får plan-synpunkten anses vara den dominerande, enär den lantmåteritekkniska sidan i avstyckningsförfarandet mera tager sikte på detaljer av huvudsakligen mätningsteknisk och fastighetsrättslig natur. Det är av väsentlig betydelse att varje enskild avstyckning bedömes i dess plantekniska sammanhang, och frågan om en avstycknings lämplighet är därför ofta i första rummet en arkitektonisk och husbyggnadsteknisk fråga. Indelningen i tomtplatser av byggnadsmarken inom ett planområde kan icke på ett avgörande sätt angivas redan i samband med detaljplanens upprättande. För att fastighetsbildningen skall bli utformad på ett fullt ändamålsenligt sätt måste den göras till föremål för ett särskilt studium, som bör vara mera ingående än som är möjligt i samband med planupprättandet och som bl. a. måste avse de förhållanden och behov i fråga om tomtplatsernas bebyggande och disposition i övrigt, vilka råda vid den tidpunkt, då fastighetsbildningen är aktuell. Det av de sakkunniga citerade uttalandet av riksdagens år 1946 församlade revisorer, enligt vilket länsstyrelsens och länsarkitektens granskning av avstyckningar skulle inskränka sig till att avse avstyckningens överensstämmelse med i planen givna anvisningar, torde därför i viss mån vara grundat på en missuppfattning. Avstyckningar inom sådana samhällen och områden som avses i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen böra således bedömas med anläggande av i huvudsak samma betraktelsesätt som då det gäller tomtindelning, i vilka fall det icke läter kunna ifrågasättas att tillmäta de plantekniska synpunkterna underordnad betydelse.

Det huvudsakliga syftet med det framlagda förslaget att överflytta fastställelseprövningen från länsstyrelsen till överlantmätaren har angivits vara att ernå tidsbesparing och minskad omgång i fastställelseproceduren. Till stöd för sitt förslag ha de sakkunniga lämnat vissa statistiska uppgifter. Dessa hänföra sig emellertid endast till ett år, 1945, varför det för frågans bedömande hade varit önskvärt med ett nyare och mera fullständigt statistiskt material. Styrelsen är emellertid av den uppfattningen att den genomsnittliga fastställesetiden för närvarande är avsevärt kortare än den som framgår av de i promemorian lämnade sifferuppgifterna för nämnda

är. Det kan vidare ifrågasättas om icke en överflyttning av fastställelseprövningen till överlantmätaren kommer att förlänga den tid som nu åtgår för avstyckningsärendenas handläggning av överlantmätaren, enär denne såsom fastställande myndighet torde behöva ägna de plantekniska synpunkterna en ingående prövning. Det torde därför vara tveksamt om den väntade tidsbesparingen vid ett genomförande av förslaget kommer att ernås. Med hänsyn till de betänkligheter som styrelsen ovan framfört och då närmare erfarenheter ännu saknas beträffande verkningarna av den år 1947 vidtagna ändringen i jorddelningslagen, varigenom överlantmätaren blev fastställande myndighet beträffande avstyckningar inom utomplansbestämmelseområden, vill styrelsen, som icke haft tillfälle yttra sig över förslaget till nämnda ändring, ifrågasätta, om icke försiktigheten bjuder att tillsvidare bibehålla länsstyrelsen såsom fastställande myndighet beträffande avstyckningar inom de samhällen och områden, som nu äro angivna i 19 kap. 5 § andra stycket nämnda lag, ehuru med rätt för länsstyrelsen att i lämplig utsträckning delegera sin beslutanderätt till överlantmätaren i alla de fall där länsarkitekten ej finner anledning till erinran ur plansynpunkt. Med ett dylikt system, som överensstämmer med vad som kan tillämpas i fråga om dispenser från avstyckningsförbud, skulle i stort sett i praktiken samma resultat kunna vinnas som enligt de sakkunnigas förslag. Det skisserade systemet har därjämte den fördelen att avgörandet i de tveksamma fallen alltjämt komme att ligga hos planmyndigheten inom länet med därav följande garantier för ett enhetligt och allsidigt bedömande av planfrågorna inom ett läns olika delar.

Även *länsstyrelsen i Stockholms län* har ställt sig avvisande mot förslaget och har beträffande fastställelseprövningen inom planlagda områden anfört:

Att märka är emellertid, att denna prövning här icke endast avser att tillse, att avstyckningen överensstämmer med planens anvisningar. Den måste också taga sikte på en lämplig reglering av bebyggelsen. Här gör sig samma synpunkter gällande som beträffande tomtindelning. I fråga om sådan indelning stadgas i 37 § andra stycket byggnadsstadgan att byggnadsnämnd till ledning för uppgörande av förslag därtill bör i mån av behov låta utreda och å särskild karta angiva, huru bebyggandet å de särskilda tomterna kommer att te sig som ett led i ett lämpligt bebyggande av kvarteret i dess helhet. Jämväl beträffande byggnadskvarter inom områden, för vilka plan finnes fastställd, föreligger behov av en undersökning till utrönande av det lämpligaste sättet för markens uppdelning i byggnadstomter. Det är därför av största vikt att *planmyndigheten* får möjlighet att granska fastighetsbildningen inom sådana områden. Möjlighet härtill skulle enligt de sakkunniga beredas genom att lantmätariinstruktionen kompletterades med en bestämmelse om skyldighet för överlantmätaren att lämna länsarkitekten tillfälle att i avstyckningsärenden giva sin mening till känna. Därest länsarkitekten framställt erinran mot förrättning skall frågan om fastställelse hänskjutas till ägodelningsrätten. Häremot må dock erinras, att ägodelningsrätten torde sakna den sakkunskap och erfarenhet, som erfordras för bedömande av avstycknings lämplighet för bostads- eller industriändamål. Det kan också ifrågasättas om icke fastställelseprövningen i fall, där ärendet måste hänskjutas till ägodelningsrätten, kommer att bli förenad med längre tidsutdräkt än vad nu är förhållandet.

Av i huvudsak samma skäl som de av byggnadsstyrelsen och länsstyrelsen i Stockholms län anförda har förslaget avstyrkts även av *länsstyrelsen*

i Värmlands län samt länsarkitekterna i Stockholms, Värmlands, Örebro och Västerbottens län.

Några remissinstanser ha visserligen icke velat motsätta sig förslagets genomförande men med hänsyn till länsstyrelsernas befattning med planväsendet ifrågasatt, om tillräckliga skäl förelåge för att avskaffa deras befogenhet med avseende å fastställelseprövningen. I fråga om avstyckningar, som verkstälts enligt jorddelningslagens bestämmelser inom stadsliknande samhällen, har *länsstyrelsen i Malmöhus län* sålunda förklarat sig vara betänksam, eftersom länsstyrelsen skulle bibehållas vid rätten att fastställa avstyckningar jämlikt fastighetsbildningslagen inom samhällen av nyssnämnt slag. Med hänsyn till vikten av att de jordpolitiska villkoren tillämpades inom stadsliknande samhällen med jordregister ville länsstyrelsen dock icke motsätta sig att fastställelseprövningen överflyttades på annan myndighet. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* har ansett självfallet, att garantierna för ett allsidigt bedömande med tillbörligt hänsynstagande också till mera allmänna skälighetssynpunkter måste öka genom länsstyrelsens prövning av avstyckning. Efter den nya byggnadslagstiftningens tillkomst syntes dock länsstyrelsens möjligheter att kontrollera och dirigera begynnande samhällsbildning icke bli nämnvärt försvårade genom den ifrågasatta överflyttningen av fastställelseprövningen till överlantmätaren. Ehuru de praktiska fördelarna syntes bli tämligen begränsade, ville länsstyrelsen därför om ock med tvekan förklara, att länsstyrelsen icke ville motsätta sig den föreslagna överflyttningen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har givit uttryck åt liknande synpunkter. Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* har funnit uppenbart, att de skäl som föranledde att länsstyrelserna vid tillkomsten av 1926 års jorddelningslag gjordes till fastställelsemyndighet ännu till icke oväsentlig del bestode. Länsstyrelserna syntes därför icke böra frångå den befogenhet med mindre länsarkitekternas hörande i avstyckningsärendena bleve obligatoriskt. Liknande kritiska uttalanden ha gjorts av *länsarkitekterna i Kristianstads, Skaraborgs, Västmanlands och Norrbottens län*. De båda förstnämnda länsarkitekternas betänkligheter mot den föreslagna överflyttningen synas dock närmast grunda sig på farhågor för att länsstyrelse och länsarkitekt efter en överflyttning av fastställelseprövningen icke vidare skulle få kännedom om avstyckningsverksamhet för bostads- och industriändamål som påginge inom sådana områden, där det vore av vikt att åtgärder vidtoges för reglering av markuppdelningen och bebyggelsen.

I det yttrande som avgivits av *kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation* har kommittén inledningsvis betonat, att det vore av största betydelse för planmyndigheterna att kunna följa fastighetsbildningen inom alla delar av länet, där samhällsbildning växte fram och bebyggelse-reglering av något slag kunde erfordras. Bildandet av fastigheter för bostads- och industriändamål måste alltid bedömas icke blott med hänsyn till fastighetens lämplighet för det angivna ändamålet utan även med beaktande av om bebyggelse över huvud taget borde ske med tanke på allmänna plan-

synpunkter och möjligheterna att tillgodose krav som kunde ställas exempelvis i fråga om vägar, kommunikationer, vatten och avlopp etc. Det måste verka förvillande för den stora allmänheten, om *en* myndighet medverkade till uppkomsten av en fastighet, medan *annan* myndighet såge sig tvungen förhindra att den bleve bebyggd. Detta kunde endast undvikas genom samverkan mellan dessa myndigheter i lämpliga former. Kommittén har därjämte erinrat om att förslaget avsåge avstyckningar *dels* inom stadsplanlagda områden och inom områden med byggnadsplan och därmed jämställda planer *dels ock* inom icke planlagda områden av samhällen, där byggnadsstadgans bestämmelser för stad gällde. Inom de planlagda områdena hade alla avstyckningar stor betydelse. Kvarterets indelning i tomter genom avstyckning bleve i regel avgörande för bebyggelsens placering och finge därmed stor betydelse för de planvårdande myndigheterna. Först vid indelningen av kvarteren i tomtplatser kunde med säkerhet bedömas, hur marken i detalj borde utnyttjas för att en trivsam och rationellt ordnad bebyggelse skulle åstadkommas. Det vore vidare av vikt att planmyndigheterna kunde kontrollera fastighetsbildningen omedelbart utanför planlagda områden, exempelvis i samhällenas ytterzoner, enär annars kunde befaras att den utformades så, att den bleve ett hinder för en rationell planläggning, om tätbebyggelse förr eller senare skulle bli aktuell. Kommittén, som med det anförda velat påvisa vissa viktiga insatser som planmyndigheterna för närvarande fullgjorde vid prövningen av sådana avstyckningar som avsåges med förslaget, har vidare yttrat följande.

De sakkunniga ha räknat med att en icke ringa tidsvinst och förenkling kan uppnås med deras förslag. I likhet med de sakkunniga anser kommittén att alla möjligheter till sådana åtgärder som medföra en rationalisering böra vidtagas i den mån icke viktiga planintressen få stå tillbaka. Vad tidsvinsten beträffar är kommittén tveksam om den kommer att bli så stor som de sakkunniga förutsatt. Undersökningar som företagits i vissa län ha nämligen visat, att handläggningen hos länsarkitekten och länsstyrelsen numer icke tager så lång tid i anspråk som anges i den undersökning från år 1945, vilken återges i de sakkunnigas betänkande. År 1945 var ett onormalt år för avstyckningsverksamheten, beroende på att det under kriget uppdämde behovet av tomtmark då på en gång kom till synes.

Även om tidsvinsten sålunda blir betydligt mindre än som framgår av betänkandet, är kommittén dock övertygad om att en viss förkortning kan uppnås. Man bör även kunna räkna med en viss avlastning av länsarkitektkontorens och länsstyrelsernas arbetsbörda. Denna i och för sig önskvärda utveckling måste emellertid vägas mot de nackdelar som en minskad kontroll ur plansynpunkt skulle medföra.

Kommittén, som sökt skaffa sig klarhet i hur planmyndigheterna själva värdesatte den kontroll som de nu skulle mista, har emellertid funnit att meningarna vore ganska delade på denna punkt. För egen del har kommittén icke velat taga ställning till frågan om den praktiska betydelsen av den kontroll som av länsstyrelserna utövas vid fastställelseprövningen men ansett en viss åtskillnad kunna göras mellan olika slag av områden. Kommittén anför sålunda:

Det är emellertid tydligt att planlagda områden på landsbygden och i småsambhällen icke gärna behöva bedömas med samma måttstock som större stadsliknande samhällen. I och för sig förefaller det därför rimligt att kraven på kontroll av tomtbildningen i dessa områden och samhällen skulle kunna eftergivnas i viss utsträckning. Däremot är det uppenbart att en mera kvalificerad bedömning av fastighetsbildningen ur plansynpunkt är önskvärd i större samhällen, där strängare krav måste ställas på markens utnyttjande och bebyggelsens lokalisering och utförande. Beträffande icke planlagda områden finner kommittén också självklart, att en mera noggrann bedömning erfordras. Här gäller det att icke föregripa en framtida planläggning, varvid alla de hänsyn som göra sig gällande vid vanlig planläggning måste beaktas.

Utifrån detta resonemang skulle man således kunna komma fram till att nuvarande plankontroll över fastighetsbildningen i planlagda områden skulle kunna lättas beträffande smärre samhällen, medan avstyckning i större samhällen ävensom fastighetsbildning inom icke planlagda områden borde ske i nära samråd med planmyndigheterna.

Kommittén anser sig av detta kunna dra den slutsatsen att om den tidsvinst och förenkling, som man kan räkna med enligt förslaget, av praktiska skäl värderas högre än den mera fullständiga plankontroll över avstyckningsförfarandet som nu gällande regler medge, den icke bör motsätta sig de sakkunnigas förslag att överföra fastställelserätten från länsstyrelsen till överlantmätaren. En förutsättning härför måste emellertid vara att, i enlighet med det anförda, avstyckning inom mera tätbebyggda samhällen alltid sker i nära samråd med länsarkitekten och att över huvud taget tveksamma fall, exempelvis avstyckningar inom natursköna områden, vid stränder etc. bli föremål för gemensam bedömning.

I detta sammanhang må anmärkas att ett flertal länsstyrelser — i likhet med byggnadsstyrelsen och nyssnämnda kommitté — gjort gällande att den statistik rörande tidsåtgången vid länsstyrelsernas fastställelse, som åberopats av de sakkunniga och enligt vilken fastställelsen skulle taga i anspråk omkring 3,9 månader i medeltal för landet, avsåge ett år med onormalt stark ansvällning av antalet avstyckningsärenden och därför icke kunde anses representativ. Länsstyrelsernas fastställelse brukade i allmänhet taga en betydligt kortare tid i anspråk, och den ifrågasatta reformen kunde icke antagas komma att medföra någon större tidsvinst. Uttalanden av denna innebörd ha gjorts av *länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Malmöhus, Västmanlands, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom länsarkitekternas förening.*

I några remissyttranden ha tvivel yppats om lämpligheten av att redan nu genomföra den föreslagna reformen. *Kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation* har erinrat om att genom 1947 års ändring av jorddelningslagen länsstyrelsernas befogenhet att fastställa avstyckning upphävdes i viss del, nämligen beträffande avstyckning inom områden under utomplansbestämmelser. Det funnes enligt kommitténs mening anledning avvakta erfarenheterna av denna lagändring innan man ginge vidare på den då inslagna vägen. Ytterligare ett skäl för att dröja något med den nu föreslagna åtgärden utgjorde den omständigheten, att betydelsefulla organisatoriska förändringar kunde väntas med anledning av pågående utredningar om plan-

väsendet och länsstyrelsernas arbetsformer. Kommittén ville även erinra om vikten av att reglerna om avstyckning enligt fastighetsbildningslagen samordnades med bestämmelserna i jorddelningslagen. En rationell lösning av frågan om avstyckningsförfarandet försvårades genom en isolerad behandling av delar i detta enhetliga problemkomplex. Även *länsstyrelsen i Värmlands län* samt *länsarkitekterna i Värmlands, Örebro och Västerbotens län* ha med hänsyn till de pågående utredningarna om länsstyrelsernas organisation och arbetssätt samt stadsplaneväsendets organisation ansett olämpligt att nu taga slutgiltig ställning till förslaget.

Såsom tidigare nämnts har byggnadsstyrelsen, för den händelse gällande regler om fastställelse å avstyckning ansåges böra ändras, ifrågasatt, om icke försiktigheten bjöde att tills vidare bibehålla länsstyrelsen såsom fastställande myndighet beträffande avstyckningar inom samhällen och områden som vore angivna i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen, ehuru med rätt för länsstyrelsen att i lämplig utsträckning delegera sin beslutanderätt till överlantmätaren i alla de fall där länsarkitekten ej funnit anledning till erinran ur plansynpunkt. Även *länsarkitekternas förening* och *länsarkitekten i Örebro län* ha förordat en lösning av problemet efter denna linje, därvid länsarkitektföreningen förfäktat den meningen att en sådan ordning borde gälla alla avstyckningar som icke skedde för jord- eller skogsbrukets behov. Samma tankegång har också kommit till uttryck i det utlåtande som avgivits av *kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation*. Kommittén, som ansett att i varje fall de tvistiga ärendena borde förbehållas länsstyrelsen, har nämligen funnit en tänkbar utväg vara att, med bibehållande av länsstyrelsens befogenhet att fastställa avstyckningar, ge länsstyrelsen rätt att delegera icke tvistiga fall till överlantmätaren. En annan utväg borde vara att ge överlantmätaren rätt att fastställa avstyckningar, såsom de sakkunniga föreslagit, men låta tvistiga fall gå till länsstyrelsen i stället för till ägodelningsrätten. Bägge utvägarna måste emellertid förenas med skyldighet för överlantmätaren att höra länsarkitektens mening i alla avstyckningsärenden, vilket givetvis begränsade den tidsvinst som vore möjlig i de okomplicerade fall, där länsarkitekten annars icke skulle behöva yttra sig.

I de avgivna yttrandena framhålles genomgående, att ett överflyttande på fastighetsbildningsmyndigheterna av den fastställelseprövning som för närvarande ankomme på länsstyrelserna förutsatte, att ett intimt samarbete komme till stånd mellan förstnämnda myndigheter och de myndigheter, främst länsarkitekten, på vilken det ankomme att bevaka de plantekniska synpunkterna. *Lantmäteristyrelsen* har sålunda uttalat, att det måste lillas att plansynpunkterna vunne allt beaktande vid fastställelseprövningen, även om denna formellt företoges hos jorddelningsmyndigheterna. Givetvis kunde man enligt styrelsens uppfattning utgå från att fastighetsbildningsmyndigheterna komme att fästa den största vikt vid vad planmyndigheterna ansåge och yrkade. *Länsstyrelsen i Västmanlands län*, som ansett sig kunna

tillstyrka förslaget i nu förevarande del, har förklarat att detta skett under det uttryckliga antagandet, att vid fastställelseprövningen hos överlantmätaren tillsåges, att avstyckningarna inom planområdet skedde på sådant sätt, att de avstyckade tomterna erhöle sådan utformning beträffande storlek m. m., att desamma kunde bebyggas i enlighet med planbestämmelserna. Länsstyrelsen förutsatte här, att samarbete komme att äga rum mellan överlantmätaren och länsarkitekten samt även med länens vägförvaltningar för tillgodoseende av jämväl vägtrafikintresset. *Överlantmätaren i Väster-norrlands län* har ansett det icke kunna nog framhållas, att det oeftergivliga villkoret för att fastighetsbildningen skulle kunna så utvecklas och taga den form som avsåges med jorddelnings- och byggnadslagen vore, att ett förtroendefullt samarbete under enkla och praktiska former städse ägde rum mellan myndigheter och tjänstemän, som hade att skaffa med plan- och fastighetsbildningen.

Beträffande formerna för samarbetet mellan plan- och jorddelningsmyndigheterna råda delade meningar. Ett stort antal remissinstanser har anslutit sig till de sakkunnigas uppfattning, att samarbetet borde göras så formlöst som möjligt och kunde regleras genom instruktioner. *Lantmäteristyrelsen* har sålunda velat särskilt framhålla vikten av att samrådet mellan överlantmätaren och länsarkitekten reglerades på sätt fastighetsbildningssakkunniga föreslagit, varvid formerna för den jordpolitiska kontroll som lantbruksnämnderna utövade i vissa ärenden tjänat som mönster. Detta samrådsförfarande, som byggde på ömsesidigt förtroende, hade såvitt anginge lantbruksnämnderna slagit väl ut. I flertalet fall skulle uppenbarligen en onödig omgång uppstå om, såsom från vissa håll kunde komma att påyrkas, samråd obligatoriskt måste äga rum beträffande *alla* avstyckningar inom detaljplaneområden. Man vore nämligen berättigad förutsätta, att överlantmätaren kände till de allmänna riktlinjerna för plansynpunkternas tillgodoseende och att samrådet därför borde kunna begränsas till tveksamma fall. Först genom en sådan begränsning kunde nu avsedd förenkling till fullo ernås.

Kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation har förklarat sig i stort sett instämma i vad de sakkunniga yttrat och för egen del vidare anfört:

Ett förtroendefullt och intimt samarbete mellan jorddelnings- och planmyndigheterna bör vara ett synnerligen effektivt medel att åstadkomma samordning mellan fastighetsbildning och bebyggelseplanering. Såsom de sakkunniga framhållit är det lämpligt att överlantmätaren och länsarkitekten tid efter annan gemensamt genomgå olika områden, där avstyckningar pågå, och utforma allmänna riktlinjer för bedömningen av avstyckningsverksamheten. Endast i tveksamma eller särskilt viktiga fall bör samrådet taga formen av remisser, medan övriga ärenden torde kunna diskuteras i mera fria former. Det är lämpligt att även distriktslantmätarna delta i samarbetet. Regler för detta samarbets bedrivande kunna intagas i vederbörande instruktioner och arbetsordningar. En klar gräns för de fall där samråd bör ske vore givetvis värdefull, men det torde vara ogörligt att fixera en sådan i paragrafer. Länsstyrelsen kan få en viktig uppgift att fylla i detta sam-

manhang genom att, på sätt kommittén närmare kommer att utveckla i sitt blivande betänkande, anordna regelbundna sammankomster mellan länets olika planmyndigheter samt genom en central förplanfrågor och byggnadsfrågor underlätta en fortlöpande överblick över arbetet på olika områden av samhällsbyggandet.

Även länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Västernorrlands och Jämtlands län samt det övervägande antalet överlantmätare ha biträtt de sakkunnigas förslag i förevarande avseende. Länsstyrelsen i Malmöhus län har väl funnit önskligt att samråd skulle äga rum rörande alla avstyckningar som ej avsåge skogs- eller jordbruk, dock ej avstyckningar av rent teknisk art såsom avstyckning av mark för gata eller allmän plats, men dock ansett sig ej kunna förorda en sådan ordning, eftersom den förenkling och tidsvinst som reformen åsyftade då ej skulle vinnas.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har i likhet med nyssnämnda myndigheter understrukt angelägenheten av att lantmäterioorganisationen vid tillskapande av nya fastigheter uppehölle kontakt med länsstyrelsen på sådant sätt, att jorddelningen ej komme att ske i strid med bebyggelsesregleringen efter de linjer länsstyrelsen ansåge riktiga. Enligt länsstyrelsens mening borde detta komma till tydligare uttryck i lagtexten än vad som vore fallet enligt förslaget. En liknande uppfattning har kommit till synes i det utlåtande som avgivits av överlantmätaren i Malmöhus län. Denne framhåller, att ett intimt samarbete mellan överlantmätare och länsarkitekt redan tidigare med gott resultat varit regel på de flesta håll och därjämte föreskrivits i gällande arbetsordning för länslantmäterikontoren. Det kunde därför synas onödigt att i lagtexten intaga ett uttrycklig stadgande därom. Med hänsyn till att länsarkitekten för vissa fall föreslagits erhålla besvär rätt beträffande fastställelse å avstyckning, syntes emellertid av formella skäl ett stadgande om överlantmätarens skyldighet att i förekommande fall inhämta länsarkitektens mening icke kunna undvaras.

Några myndigheter ha med instämmande i huvudsak i vad de sakkunniga föreslagit beträffande samarbetet mellan plan- och fastighetsbildningsmyndigheter dock ansett, att det på ett eller annat sätt borde göras bevisligt vad länsarkitekten anfört i ärendet. En dylik uppfattning har hävdats av länsstyrelsen i Uppsala län. Även länsarkitekten i Skaraborgs län har ansett betydande fördelar vara förknippade med skriftliga yttranden. Här emot har överlantmätaren i Västmanlands län gjort gällande, att det borde kunna uppdragas åt överlantmätaren att själv avgöra när skriftligt yttrande från länsarkitekten borde inhämtas och när det kunde vara tillräckligt med en underhandskonferens. Överlantmätaren i Västernorrlands län har ansett det vara av alldeles särskild vikt att samarbetet skedde smidigt utan onödiga och tyngande skrivelser.

Flera länsstyrelser och länsarkitekter ha förklarat sig icke kunna ansluta sig till de sakkunnigas mening, att överlantmätarens och länsarkitektens samråd skulle kunna ske i form av ett underhandsförfarande. Byggnadsstyrelsen har sålunda, för den händelse reformen skulle komma att genom-

föras, ansett angeläget att det stadgades föreskrift för överlantmätaren att lämna länsarkitekten tillfälle att i avstyckningsärenden giva sin mening tillkänna. Vidare borde övervägas om icke länsarkitekten borde få tillfälle att yttra sig beträffande avstyckningar även inom utomplansbestämmelseområden för att därigenom bli i tillfälle att följa utvecklingen i fråga om eventuella tätortsbildningar. *Länsstyrelsen i Kristianstads län*, som tillstyrkt den föreslagna reformen, har härvid dock gjort det bestämda förbehållet, att planmyndigheternas självklara befattning med dessa frågor icke gjordes illusorisk genom frånvaron av klara och entydiga bestämmelser om skyldighet för jorddelningsmyndigheten att *i alla de fall*, där fråga gällde avstyckning inom samhälle eller område, varom i 19 kap. 5 § jorddelningslagen sägs, inhämta yttrande från länsarkitekten. Enligt förslaget skulle det ligga i överlantmätarens fria skön att höra eller icke höra länsarkitekten, vilket icke kunde anses tillfredsställande. Genom tillkomsten av den nya byggnadslagstiftningen, som ju ålade planmyndigheterna vittgående initiativ till förhindrande redan från första början av ur plansynpunkt olämplig bebyggelse, hade länsstyrelsens ansvar för planväsendets sunda utveckling i väsentlig mån skärpts. Det låge då stor vikt uppå att länsstyrelsen och därmed länsarkitekten erhöle en ingående och fortlöpande kännedom om jorddelningen, enkannerligen avstyckningsväsendet. Vad nu sagts ägde i lika och kanske än högre grad tillämpning då fråga vore om avstyckning inom område, där utomplansbestämmelser gällde eller byggnadsföreskrifter helt saknades och där alltså överlantmätaren ombesörjde fastställelseprövningen. Även i sistnämnda fall borde skyldighet föreskrivas för överlantmätaren att hålla länsarkitekten underkunnig om fastställda avstyckningar. Följden bleve eljest den, att om samverkan av någon anledning icke kunde etableras mellan överlantmätaren och länsarkitekten, den sistnämnde och därmed också länsstyrelsen förlorade den kontakt med jorddelningen inom hithörande områden, som måste anses utgöra en nödvändig förutsättning för fullgörande av länsstyrelsens åligganden enligt nya byggnadslagstiftningen. Länsstyrelsen behövde i detta sammanhang endast hänvisa till tätortsproblemet. Den mening, varåt länsstyrelsen i Kristianstads län sålunda givit uttryck, omfattas även av *länsstyrelserna i Hallands, Värmlands och Norrbottens län samt länsarkitekterna i Östergötlands, Malmöhus, Kopparbergs och Norrbottens län*.

Länsarkitekten i Uppsala län har ansett, att det föreslagna tillägget till lantmäteriets instruktion rörande samarbetet mellan överlantmätare och länsarkitekt borde införas i jorddelningslagen och gälla all avstyckning för bostadsändamål på landsbygden. Det vore vidare angeläget att länsarkitekten vid avstyckning inom byggnadsplan bereddes tillfälle att taga del av hur lantmätaren avsåg att tomtindelningen av hela kvarteret skulle göras samt att detta förslag godkändes av länsarkitekten. *Överlantmätaren i Norrbottens län* har likaledes ansett, att överlantmätaren vid prövningen av den första avstyckningen inom ett kvarter samtidigt borde pröva en skissartad tomtindelning av kvarteret. Om följande avstyckningar skedde i enlighet

med denna indelning, skulle särskilt samråd ej erfordras. *Länsarkitekten i Hallands län* har förfäktat den uppfattningen, att inom områden på landet där inga byggnadsreglerande bestämmelser finnes samt inom utomplansområden överlantmätaren borde under hand eller genom remiss höra länsarkitekten i de fall, då tveksamhet från överlantmätarens sida uppkommit rörande en avstyckning. Då fråga vore om områden där plan finnes fastställd, borde länsarkitekten regelmässigt höras av fastställelsemyndigheten. Å andra sidan har emellertid *länsarkitekten i Örebro län* ansett, att samarbetet i första hand borde inriktas på avstyckningar inom utomplansområden och andra områden på landet, där bebyggelseutvecklingen och planeringsfrågorna ansetts böra ägnas särskild uppmärksamhet. Med hänsyn till den betydelse ur planeringssynpunkt som avstyckningar inom andra samhällen och områden än de i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen nämnda kunde ha borde sålunda samrådet, till skillnad från vad de sakkunniga föreslagit, avse även sådana avstyckningar för annat än jordbruks- och skogsbruksändamål, som företoges inom utomplansområden eller andra områden på landet, där planmyndigheterna funnit sig böra utfärda föreskrifter av något slag för byggnadsverksamhetens reglering. En liknande tankegång har kommit till synes i de yttranden som avgivits av *länsarkitektföreningen* och *länsarkitekten i Kronobergs län*, vilken sistnämnde framhållit att särskild uppmärksamhet måste ägnas avstyckningar — förutom inom utomplansområden — inom köpings och municipalsamhälles icke planlagda delar ävensom i närheten av planlagt område på landsbygden.

I några utlåtanden har understrukits vikten av att det erforderliga samrådet komme till stånd redan på ett tidigt stadium av förrättningen. *Överlantmätaren i Västernorrlands län* har sålunda framhållit, att det vore utomordentligt viktigt att samarbetet toge sig uttryck så tidigt som möjligt. Distriktslantmätaren vore, envar inom sitt distrikt, i regel den som först finge kännedom om avsedd fastighetsbildning och om gryende tätbebyggelse. I alla fall då så erfordrades borde han stå i intim kontakt med länsarkitekten och överlantmätaren. Uttalanden av liknande innebörd ha gjorts av *överlantmätaren i Stockholms län* samt *länsarkitekterna i Jämtlands* och *Blekinge län*, därvid den sistnämnde särskilt pekat på de svårigheter som föreläge för en förrättningsman att avgöra, om en avstyckning vore inledning till tätbebyggelse eller om en avstyckning inom område, där tätbebyggelse uppstått, komme att försvåra områdets ändamålsenliga bebyggande eller motverka en lämplig planläggning. *Länsarkitekternas förening* har funnit angeläget att samarbete ägde rum redan mellan byggnadsnämnder och förrättningsmän.

I flera yttranden har framhållits, att det vore av särskild vikt att planmyndigheterna i tid finge kännedom om vidtagna ändringar i fastighetsindelningen och att de hölles å jour med fastighetsbildningen för att kunna bevaka planintressena. *Länsstyrelsen i Malmöhus län*, som ansett sig icke kunna biträda ett av länsarkitekten i länet framfört förslag om samråd i varje avstyckningsärende för bostads- och industriändamål, har emellertid

funnit önskvärt, att en sådan ordning genomfördes, att överlantmätaren läte länsarkitekten få del av kartor tillhörande fastställda avstyckningar för att länsarkitekten skulle bli i tillfälle att inrita styckningslotterna på översiktskartor. Föreskrift därom syntes likväl ej böra stadgas i lagen utan i instruktionsmässig ordning. *Länsarkitekten i Södermanlands län* anför, att det för att länsarkitekten skulle kunna taga de initiativ som ålåge honom enligt instruktionen vore en oeftergivlig förutsättning, att han ständigt hölles underkunnig om alla avstyckningar inom utomplansområden med skisser som sedan infördes på länsarkitektkontorets arkivkartor. Trots vad som antytts om andra medel för länsstyrelsen att följa utvecklingen vore dessa översiktskartor det bekvämaste och säkraste medlet. Länsstyrelsen skulle icke behöva vända sig till lantmäterikontoret för att skaffa sig denna kännedom. *Överlantmätaren i Gotlands län* har ifrågasatt, om icke i arbetsordning eller instruktion borde föreskrivas att länsarkitektens plan- och översiktskartor skulle hållas å jour genom överlantmätarens förmedling. Liknande synpunkter som de nu anförda ha framförts av *länsarkitekterna i Uppsala, Kristianstads, Värmlands och Västernorrlands län* samt *överlantmätarna i Uppsala, Kalmar och Västernorrlands län*. I några av de nu anmärkta yttrandena har uttalats, att ett fruktbarande samarbete mellan överlantmätaren och länsarkitekten redan kommit till stånd genom regelbundet återkommande sammanträden, vid vilka man gått igenom företagna avstyckningar för bostadsändamål ävensom andra ärenden av gemensamt intresse. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har i detta hänseende meddelat, att inom länet brukade hållas konferenser inför landshövdingen, i vilka deltog — förutom befattningshavare i länsstyrelsen — länsarkitekten, överlantmätaren, vägdirektören, distriktsingenjören för vatten och avlopp samt direktörerna för länsarbetsnämnden, lantbruksnämnden och länsbostadsnämnden. Å dessa sammanträden dryftades med gott resultat gemensamma spörsmål i syfte att därigenom åstadkomma en enhetlig och snabb handläggning av ärendena. Länsstyrelsen hade sig bekant, att sådana sammankomster förekomme även i andra länsstyrelser, och utsikter syntes förefinnas, att de komme att göras obligatoriska. Inom detta länskollegium borde överlantmätaren föredraga de avstyckningsärenden, om vilka tveksamhet rådde, och dessutom sådana ärenden, som vore av principiell natur.

De sakkunnigas förslag om upphävande av länsstyrelsernas befattning med fastställelse av avstyckning medför, att om länsarkitekten framställt erinran mot förrättningen liksom då anledning eljest förekommer till att förrättningen icke är lagligen beskaffad, prövningen av förrättningen skall hänskjutas till ägodelningsrätten och icke till länsstyrelsen. De sakkunnigas ståndpunkt i fråga om underställningsmyndighet har omfattats av det övervägande antalet remissmyndigheter. I flera yttranden har emellertid gjorts gällande, att länsstyrelsen besutte större sakkunskap och därför vore mera skickad att pröva de tvistiga fallen än ägodelningsrätten samt att länsstyrelsen med hänsyn därtill borde behållas såsom underställningsmyn-

dighet. En dylik uppfattning har uttalats av *byggnadsstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kristianstads, Skaraborgs och Värmlands län, länsarkitekterna i Stockholms, Kristianstads, Jämtlands och Västerbottens län, länsarkitekternas förening samt kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation*. Av dessa har *byggnadsstyrelsen* uttalat, att förslaget visserligen innebure den fördelen att samma myndighet, som hade att avgöra mål om gränsbestämning som verkstälts i samband med avstyckning, även finge avgöra avstyckningsfrågan, men att det dock måste anses tveksamt, om det kunde vara riktigt att låta domstol bli fastställelsemyndighet i ett ärende, där rent arkitektoniskt och tekniskt-ekonomiska plansynpunkter kunde vara av dominerande betydelse.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har i denna fråga anfört:

På grund av länsstyrelsens befattning med bebyggelseplaneringen synes det ligga närmast till hands att ifrågavarande tveksamma avstyckningsärenden hänskjutas till länsstyrelsens prövning i stället för till ägodelningsrätten. Denna regel torde i så fall böra utsträckas att gälla även dylika avstyckningar inom utomplansområden. Länsstyrelsens bibehållande som fastställelsemyndighet skulle visserligen medföra vissa nackdelar beträffande sådana avstyckningar, som äro förenade med gränsbestämning eller fastighetssammanläggning, men med hänsyn till det ringa antal förrättningar, som kan förväntas komma att hänskjutas till länsstyrelsens prövning, torde dessa olägenheter icke böra tillmätas avgörande betydelse. Här till må framhållas, att därest ifrågavarande ärenden skola avgöras av ägodelningsrätt, länsstyrelsens yttrande i regel torde komma att införskaffas. Om däremot fastställelsen anförtros länsstyrelsen, synes proceduren bli ett remissled kortare.

Kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation har förklarat sig icke ha något att invända mot att avstyckningsärende, däri länsarkitekten givit till känna annan uppfattning än överlantmätaren, underställdes högre myndighets prövning men funnit det principiellt betänkligt att denna myndighet, såsom föreslagits, skulle vara ägodelningsrätten. Kommittén har härom andragit följande.

Det är visserligen förståeligt, att de sakkunniga önska enhetliga regler i fråga om instansordningen för alla slag av jorddelningsmål, men det måste anses otillfredsställande att anförtro prövningen av sådana typiskt administrativa ärenden av allmänpolitisk karaktär som en avstyckningslämplighet ur plansynpunkt till en domstol. Ägodelningsrätten saknar erfarenhet om planfrågor, och de sakkunnigas förslag att den i tveksamma fall bör höra länsstyrelsen är ganska opraktiskt, då länsstyrelsens expert på dessa frågor ju är länsarkitekten, som i dessa fall står som part i målet. Det kan även framhållas att handläggningen hos ägodelningsrätten torde kräva avsevärt längre tid än hos länsstyrelsen. Det vore därför önskvärt om den i förslaget äsyftade förenklingen i handläggningen av okomplicerade mål kunde förenas med föreskrifter, varigenom länsstyrelsen fortfarande förbehölles rätten att pröva tvistiga mål. Dessa äro, som de sakkunniga själva framhålla, till antalet så få, att det förefaller mindre nödvändigt att för desas del kräva samma behandlingssätt.

Några myndigheter ha varit tveksamma om lämpligheten av att klandrad eller eljest tvistig avstyckning inom samhälle eller område, varom nu är

fråga, skulle underställas ägodelningsrättens prövning men med hänsyn till att domstolen kunde antagas komma att regelmässigt inhämta länsstyrelsens yttrande i ärendet ansett sig kunna biträda förslaget på denna punkt. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har sålunda uttalat, att förslagets ståndpunkt i förevarande avseende möjligen kunde tänkas innebära en fara för att plansynpunkterna skulle kunna bli eftersatta. Bl. a. med hänsyn till att domstolen i tveksamma fall säkerligen icke komme att underlåta att inhämta yttrande från länsstyrelsen, kunde man förvänta att plansynpunkterna skulle bli behörigen iakttagna. Därtill komme att länsarkitekten erhållit besvärsmått. Länsstyrelsen ville därför icke motsätta sig förslaget. *Länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar och Jämtlands län* ha anlagt liknande synpunkter. *Länsstyrelserna i Hallands samt Göteborgs och Bohus län* ha ansett uttryckligt stadgande böra meddelas om ägodelningsrättens skyldighet att i fall som de ifrågakommande inhämta länsstyrelsens utlåtande.

De sakkunnigas förslag om klagorätt för länsarkitekt har föranlett vissa uttalanden av principiell innebörd. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har sålunda ifrågasatt, om icke enahanda befogenhet som föreslagits för länsarkitekten att anföra besvär över ägodelningsrätts utslag borde tillerkännas även länsstyrelsen. Å andra sidan har *lantmäteristyrelsen* uttalat, att klagorätt för länsarkitekt måhända kunde anses onödig. Styrelsen hade dock intet att erinra mot att dylik klagorätt nu infördes. Skulle den emellertid senare befinnas överflödig, borde den avskaffas. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har för sin del icke funnit riktigt, att åt en befattningshavare som icke i länsstyrelsen deltog i avgörandet av planfrågor överlämnades en rätt att genom avstyrkande hindra fastställelse och att överklaga beslut, varigenom fastställelse meddelats. Länsstyrelsen ansåge ej heller, att länsstyrelsen såsom planmyndighet borde tilläggas en sådan veto- och besvärsmått. Man borde i stället åvägabringa ett sådant samarbete mellan plan- och fastighetsbildningsmyndigheterna, att skilda meningar icke behövde uppstå. Ett uttalande av liknande innebörd har gjorts av *länsarkitektföreningen*. Även *kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation* har funnit det olämpligt, att länsarkitekten skulle såsom företrädare för allmänna plansynpunkter behöva föra process inför hovrätt eller högsta domstol och därvid i vissa fall nödgas argumentera mot en annan statlig tjänsteman. Visserligen finnes redan en dylik klagorätt för lantbruksnämnd och byggnadsnämnd, men kommittén ansåge samma invändning kunna riktas däremot.

Såsom tidigare nämnts ha de sakkunniga även övervägt, huruvida icke länsstyrelsens befogenhet att meddela avstyckningsförbud borde upphävas, men för närvarande icke funnit skäl att framlägga förslag härom. I denna fråga ha meningarna brutit sig. De sakkunnigas ståndpunkt har sålunda — i de flesta fallen utan särskild motivering eller med instämmande i de sakkunnigas synpunkter — accepterats av *byggnadsstyrelsen*, det övervägande antalet *länsstyrelser* och *länsarkitekter*,

länsarkitekternas förening samt *överlantmätarna i Södermanlands, Blekinge, Hallands, Värmlands, Örebro och Västmanlands län*. Å andra sidan ha flera remissinstanser förordat, att avstyckningsförbuden omedelbart slopades. Bland dessa remissinstanser må här nämnas *lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Kronobergs, Göteborgs och Bohus* samt *Gävleborgs län, överlantmätarna i Stockholms, Södermanlands, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmö, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län* ävensom *lantmätareföreningen. Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har uttalat sig för en begränsning av möjligheterna att utfärda avstyckningsförbud.

I flera av de yttranden som följa de sakkunnigas linje göres gällande, att avstyckningsförbuden alltjämt vore av behovet påkallade. *Länsstyrelsen i Stockholms län*, som enligt vad nyss nämnts ansett länsstyrelserna böra bibehållas vid sin befogenhet att meddela avstyckningsförbud, har uttalat, att det i annat fall syntes bli svårt för länsstyrelserna att uppbära det ansvar för planläggningen och byggnadsväsendet som jämlikt 7 § byggnadslagen och 172 § byggnadsstadgan åvilade dem. *Överlantmätaren i Hallands län* har, med instämmande av *länsstyrelsen i länet*, hävdad, att avstyckningsförbuden innebure ett icke oväsentligt medel att förhindra ur plansynpunkt icke önskvärd fastighetsbildning och såsom skäl för denna sin uppfattning andragit följande.

Inom länet förefinnes ett trängande behov av planläggning såväl av ett stort antal tätorter med helårsbebyggelse som av stora områden med fritidsbebyggelse. Med nuvarande brist på arbetskrafter för såväl kartläggnings- som planläggningsarbeten torde det kräva avsevärd tid innan planer blivit upprättade för alla de områden, där behov av sådana redan nu äro för handen. Den länsstyrelsen medgivna behörigheten att med stöd av 19 kap. 13 § jorddelningslagen utfärda anvisningar rörande fastighetsbildningen är icke tillfyllest för att ersätta avstyckningsförbuden, då dylika anvisningar måste givas generell innebörd och icke kunna taga sikte på de enstaka fallen. Särskilt under den tid, som förflyter mellan det beslut om upprättande av stads- eller byggnadsplan meddelats och fastställd plan föreligger, äro avstyckningsförbuden såväl ur fastighetsbildnings- som ur plansynpunkt ett verksamt medel att förhindra fastighetsbildning, som kan försvåra en lämplig planläggning. Visserligen kan länsstyrelsen genom nybyggnadsförbud förhindra att ur plansynpunkt olämplig bebyggelse uppstår, men då byggnadsförbuden i och för sig ej torde utgöra hinder mot avstyckning, torde först genom en kombination av avstyckningsförbud och nybyggnadsförbud erhållas ett tillräckligt verksamt medel att förhindra såväl olämplig bebyggelse som icke önskvärd fastighetsbildning.

Även *länsstyrelsen i Västernorrlands län* har ansett, att avstyckningsförbuden hade en viktig funktion att fylla, och därom anfört.

Vad härefter angår den av de sakkunniga jämväl diskuterade frågan om upphävande av länsstyrelsens befogenhet att meddela sådana avstyckningsförbud, varom förmåles i 13 § 3 mom. andra stycket jorddelningslagen, skulle ett avskaffande av dessa förbud otvivelaktigt, på sätt de sakkunniga anfört, medgiva ett förenklat prövningsförfarande beträffande avstyckning-

är inom områden för blivande eller ändrad stadsplan eller byggnadsplan. Då länsstyrelsen det oaktat anser sig böra biträda de sakkunnigas uppfattning, att frågan om slopandet av avstyckningsförbuden tills vidare bör lämnas öppen, grundar länsstyrelsen sin uppfattning härutinnan därpå, att såväl de fastighetsbildande myndigheterna som planmyndigheterna för närvarande och under avsevärd tid framåt torde bliva nödsakade att taga ställning till tätbebyggelsebegreppet från fall till fall och utan stöd av översiktsplaner. Innan ännu sådana planer upprättats erbjuder tillämpningen av det i 13 § 3 mom. första stycket sista punkten jorddelningslagen intagna stadgandet vissa svårigheter. Över huvud taget synes jorddelningslagstiftningen i praktiken icke erbjuda de rättstillämpande myndigheterna lika stora möjligheter att hindra avstyckningar för exempelvis bostadsändamål inom områden, där sådan bebyggelse åtminstone tillsvidare synes böra förhindras, som byggnadslagstiftningen ger att hindra bebyggelse inom dylika områden. Under sådana förhållanden synes det länsstyrelsen mindre välbetänkt att nu beröva länsstyrelserna befogenheten att under de i nyssnämnda paragraf stadgade förutsättningarna utfärda avstyckningsförbud. En lagändring i denna del torde för övrigt icke kunna genomföras, med mindre ståndpunkt först tagits till frågan om den fortsatta giltigheten av de redan meddelade avstyckningsförbuden, ett spörsmål som uppenbarligen måste göras till föremål för närmare utredning, innan förslag om upphävande av ifrågavarande stadgande i jorddelningslagen kan framläggas.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har velat bestämt avråda från ett slopande av avstyckningsförbuden och förklarat, att länsstyrelsen hade synnerligen tråkiga erfarenheter av frånvaron av dylika förbud. *Överlantmäta- ren i samma län*, som ej heller kunnat förorda ett slopande av avstyckningsförbuden, har ansett, att ett sådant förbud utgjorde en kraftig maning till markägaren att träffa anstalter för tillstånd till områdets planläggning ävensom planarbetets igångsättande. Förbudet finge därvidlag en helt annan styrka än förrättningsmannens vägran att lämna tillstånd till en eller annan separat avstyckning. *Länsarkitekten i Kalmar län* har uttalat, att ett till tiden begränsat avstyckningsförbud syntes vara till båtnad särskilt om det skulle befinnas ändamålsenligt att ändra byggnadsplan och att verkställa en avstyckning i strid mot planen. Ett förbud kunde i sådant fall anses innebära ett upphävande av planen i avvaktan på ändringens genomförande och sålunda underlätta avstyckning i strid mot planen men i överensstämmelse med den tillämnade ändringen.

De remissinstanser, som enligt vad nyss nämnts uttalat sig för att avstyckningsförbuden slopades, ha i allmänhet framhållit, att dessa medförde icke oväsentlig fördyring och tidsutdräkt, att de med fördel kunde ersättas med ett samrådsförfarande mellan fastighetsbildnings- och planmyndigheterna samt att länsstyrelserna genom att utnyttja sin befogenhet enligt 19 kap. 13 § 3 mom. jorddelningslagen att utfärda anvisningar kunde utöva den kontroll över avstyckningsverksamheten som vore erforderlig ur plansynpunkt. Belysande för motiven till den sålunda framförda uppfattningen är det yttrande som avgivits av *lantmäteristyrelsen*. Styrelsen har ansett, att i huvudsak samma skäl, som talade för att länsstyrelsens rätt att fastställa avstyckningar inom planområden borde upphävas, kunde åberopas

för att man avskaffade länsstyrelsens rätt att meddela avstyckningsförbud och sålunda även i detta avseende koncentrerade den formella beslutanderätten i fastighetsbildningsärenden till jorddelningsmyndigheterna. Avstyckningsförbud gällde alltså för betydande områden, särskilt i vissa län, och någon ändring därutinnan syntes knappast vara att vänta under de närmaste åren. Inom förbudsområdena krävdes formellt beslut angående avstycknings tillåtlighet av såväl planmyndigheter som fastighetsbildningsmyndigheter. Detta vore enligt styrelsens mening principiellt oriktigt och ledde till att förrättningsverksamheten i viss mån försvårades, försenades och fördröjades. Lantmäteristyrelsen har ansett avstyckningsförbuden icke vara erforderliga vare sig för att länsarkitekten skulle kunna följa utvecklingen av fastighetsbildningen eller för att planmyndigheterna skulle få erforderligt inflytande på avstyckningsärendenas behandling. Sådant inflytande kunde säkerställas genom samråd mellan dessa myndigheter och fastighetsbildningsmyndigheterna, oftast överlantmätaren. Styrelsen har vidare beträffande detta samråd anfört.

Ett förtroendefullt, intimt och i stor utsträckning informellt samarbete sker redan mellan länsarkitekt och överlantmätare. Detta samarbete torde komma att ytterligare främjas, därest länsstyrelsens fastställelsebefogenhet avskaffas. Samrådet torde utan tvivel kunna ordnas så, att även avstyckningsförbuden bli onödiga. Såsom förebild kan tjäna det samråd, som redan äger rum mellan överlantmätare och lantriksstämman.

Den förenkling, som skulle uppstå genom avstyckningsförbudens upphörande, bleve uppenbarligen av mindre betydelse, om *alla* avstyckningsärenden av här förevarande slag måste bli föremål för samråd mellan överlantmätare och länsarkitekt. Skulle ett smidigt och informellt samrådsförfarande i analogi med vad som gäller i förhållandet mellan lantriksstämman och överlantmätare i något fall icke anses tillfyllest, är emellertid länsstyrelsen oförhindrad att med stöd av bestämmelserna i 19 kap. 13 § 3 mom. första stycket jorddelningslagen meddela anvisningar av innehåll, att avstyckning inom visst område, för vilket fråga väckts om upprättande av detaljplan, ej får fastställas utan att länsarkitekten blivit hörd.

Eftersom det kan förutsättas att fastighetsbildningsmyndigheterna taga den största hänsyn till planmyndigheternas mening, torde risken för att en ur plansynpunkt olämplig fastighetsbildning kommer till stånd vara mycket ringa, även om avstyckningsförbuden avskaffas. Länsarkitekten bör vidare, om detta skulle anses erforderligt, tillerkännas klagorätt i mål rörande avstyckning inom områden, där byggnadsförbud råder i avbidan på upprättande av detaljplan.

Det torde i detta sammanhang böra påpekas, att det kan förutsättas, att lantmätarna redan på förrättningsstadiet i tveksamma fall söka kontakt med länsarkitekten och överlantmätaren under hand för att diskutera lämpligheten av en ifrågasatt fastighetsbildning. I de fall då ett dylikt underhandsbesked inhämtats — överläggningar kunna härvid ha ägt rum även med distriktsingenjören för vatten och avlopp, vägförvaltningen, länsbo-stadsnämnden eller annan expertis, som bör äga inflytande på fastighetsbildningen — torde fastställelseprövningen kunna inskränkas till en formalitet. Lantmäteristyrelsen är för sin del beredd att på allt sätt medverka till ett dylikt arbetssätt, som innebär att i tveksamma eller komplicerade fall expertsynpunkterna komma till uttryck och beaktas på ett stadium av för-

rättningen, då ännu inga avgöranden träffats och möjligheterna att vidtaga justeringar och förbättringar ännu stå öppna. Ett dylikt tillvägagångssätt praktiseras redan på många håll med mycket gott resultat.

Beträffande frågan, hur man borde förfara med de redan gällande avstyckningsförbuden för den händelse länsstyrelsens befogenhet att meddela dylika förbud upphävdes, har lantmäteristyrelsen uttalat, att det såväl ur allmänhetens synpunkt som för plan- och fastighetsbildningsmyndigheterna syntes vara fördelaktigast, om de nu befintliga förbuden upphörde att gälla.

Liknande synpunkter som de av lantmäteristyrelsen anförda ha uttalats av, bland andra, *länsstyrelserna i Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län* ävensom *Sveriges lantmätareförening* och ett flertal *överlantmätare*. Av dessa sistnämnda har *överlantmätaren i Stockholms län* förklarar, att erfarenheten givit vid handen, att avstyckningsförbuden ytterligt sällan haft avsedd verkan. Den enda verkan hade varit att fastighetsbildningsproceduren belastats med det tidsödande och betungande mellanled som låge i dispensförfarandet. Förbuden hade, i stället för att framtvinga plan, ofta lagt en tung hand över utvecklingen i orten. Även *överlantmätarna i Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län* ha befarat att, även om rådande avstyckningsförbud reformerades till omfattning och giltighetstid, för avsevärd tid framåt komme att kvarstå en rad förbudsområden utan upprättad plan. Avstyckningsförbuden utgjorde en oformlig och tungarbetande apparat, och situationen vore med hänsyn till det sagda rätt bekymmersam såväl för stora delar av allmänheten som för de myndigheter, som hade att taga befattning med avstyckningar inom områden med avstyckningsförbud.

I några utlåtanden har hänvisats till stadgandet i 19 kap. 13 § 4 mom. sista punkten jorddelningslagen, enligt vilket förrättningsmannen har att förklara förrättningen vilande och inhämta länsstyrelsens besked, om han finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad. Genom denna föreskrift erhöles man, framhålls i dessa yttranden, ett slags avstyckningsförbud, bestående däri att förrättningsmannen i tveksamma fall skulle inhämta besked från länsstyrelsen om avstyckningens tillåtlighet. Uttalanden av denna innebörd ha gjorts av *överlantmätarna i Uppsala, Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län*.

Avstyckningsförbuden ha i vissa yttranden ansetts obehövligen av den anledningen, att den erforderliga kontrollen av bebyggelsen kunde vinnas genom nybyggnadsförbud, vilka i realiteten måste få samma verkan med avseende å fastighetsbildningen som avstyckningsförbud. *Överlantmätaren i Uppsala län* har sålunda för det fall att länsstyrelsen meddelat nybyggnadsförbud för visst område funnit det meningslöst att lantmätare där gjorde avstyckning för bostadsändamål utan att av länsstyrelsen ha fått besked, att den blivande tomtplatsen sedan finge bebyggas. Liknande vore förhållandet, om länsstyrelsen, utan att meddela byggnadsförbud, förordnat att byggnadsplan skulle upprättas för visst område. *Överlantmätaren i Örebro län* har uttalat samma uppfattning under framhållande, att till-

stånd till avstyckning för bostadsändamål med hänsyn till föreskriften i 19 kap. 2 § andra stycket jorddelningslagen icke syntes kunna meddelas, med mindre det utretts att förutsättningarna för avsedd bebyggelse förelåge. För att tillstånd till avstyckning skulle kunna meddelas, måste sålunda i fall då byggnadsförbud meddelats krävas, att dispens därifrån medgivits eller att det utretts att sådan dispens komme att lämnas. Samma mening har förfäktats av *överlantmätaren i Östergötlands län*.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har ansett det icke kunna bestridas, att verkställda avstyckningar, särskilt om de följts av överlåtelser av de avstyckade områdena, kunde i vissa fall få till följd att planmyndigheterna funne sig av billighetshänsyn icke kunna bestämma om områdets planläggning på det sätt som eljest vore ur allmänna synpunkter det lämpligaste. Detta kunde vara ett skäl att — i avvaktan på erfarenheter av den fortsatta utvecklingen — icke nu helt avskaffa länsstyrelsens befogenhet att utfärda avstyckningsförbud. I syfte att vinna snabbare och enklare handläggning syntes det dock möjligt att vidtaga åtminstone två reformer. I yttrandet anföres härom följande.

Den första avser undantagande från avstyckningsförbuden av avstyckningar för jordbruksändamål. De sakkunniga hava behandlat denna fråga i betänkandet, men ansett att det vore tillräckligt med den möjlighet som redan finnes för länsstyrelserna att själva begränsa förbuden så, att de icke omfatta rena jordbruksavstyckningar. Det torde kanske kunna antagas att sådana begränsningar ske i framdeles meddelade beslut om avstyckningsförbud. Beträffande redan utfärdade förbud synes det däremot angeläget att man icke skall behöva invänta resultatet av en allmän översyn och omprövning. Ett särskilt skäl härtill är den livligare avstyckningsverksamhet som redan påbörjats och är att förvänta som ett led i jordbrukets yttre rationalisering. Man kan knappast tänka sig fall, då avstyckning för jordbruksändamål behöver försvåra en lämplig planläggning. Med hänsyn härtill synes det mig lämpligt med en lagändring, som innebär att avstyckningar för jordbruksändamål dels generellt undantagas från redan gällande avstyckningsförbud dels ock icke kunna inbegripas i avstyckningsförbud som framdeles meddelas med stöd av bestämmelserna i 19 kap. 13 § jorddelningslagen.

Den andra reformen avser avstyckningsförbud, vilka meddelas när fråga väckts om *upprättande* av stadsplan eller byggnadsplan. För sådant fall gälla ju bestämmelserna i 19 kap. 13 § 3 mom. första stycket, vilka i kombination med de byggnadsförbud som situationen påkallar torde innebära tillräckliga garantier för att plansynpunkterna bliva vederbörligen beaktade av fastställelsemyndigheterna. Tillämplighetsområdet för länsstyrelsernas avstyckningsförbud skulle härmed inskränkas till de fall, då fråga väckts om *ändring* av stadsplan eller byggnadsplan. Dessa äro också de enda fall, då ett påtagligt behov av avstyckningsförbud — utom beträffande avstyckningar för jordbruksändamål — förefinnes, enär det här ovedersägligen kan bereda svårigheter att vid avstyckningstillfället avgöra, huruvida följandet av den fastställda planen kan försvåra genomförandet av den projekterade planlösningen.

De hörda myndigheterna och sammanslutningarna ha i allmänhet tillstyrkt eller lämnat utan erinran de sakkunnigas förslag, att

överbantmätaren skulle erhålla generell befogenhet att pröva och fastställa gränsbestämning, beträffande vilken anledning icke förekommit till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad. Endast i två yttranden har förslaget i denna del förklarats icke kunna godtagas.

Lantmäteristyrelsen har förklarat sig vara mycket tillfredsställd över detta förslag och vidare anfört följande.

Förslagets genomförande kommer att möjliggöra snabbare behandling av gränsbestämningsärendena och är därför till fördel icke minst för den förrättningsökande allmänheten. Den tveksamhet, som tidigare kommit till uttryck mot den föreslagna reformen, torde icke kunna anses sakligt motiverad. Några särskilda bestämmelser utöver dem som redan finnas beträffande lantmätares skyldighet att utreda äganderättsförhållandena i samband med gränsbestämning torde icke erfordras. Bestämmelserna i 3 kap. 10 § jorddelningslagen syfta främst till att lantmätaren skall kontrollera sakägares behörighet att föra talan vid förrättningen och torde icke kunna tolkas som ett påbud om en fullständig och bindande äganderättsutredning. Att alla, som kunna beröras av en gränsbestämningsförrättning, verkligen få tillfälle att bevaka sin rätt, garanteras av kallelse- och kungörelseförfarandet.

I likhet med lantmäteristyrelsen har *överbantmätaren i Kronobergs län* ansett fördelarna med att överbantmätaren erhöles generell befogenhet att pröva och fastställa gränsbestämning så påtagliga, att de erinringar som framstälts däremot icke borde utgöra hinder för förslagets upphöjande till lag i denna del. Även *överbantmätaren i Uppsala län* har tillstyrkt förslaget och tillagt, att det kunde ifrågasättas om icke fastställelseprövning av gränsbestämningar kunde avskaffas och ersättas med enbart lagkraftvinnande. Det egendomliga förhållandet föreläge nämligen, att gränsbestämning rörande den dyrbara stadsjorden regelmässigt skedde enligt 2 kap. fastighetsbildningslagen och utan fastställelseprövning, medan gränsbestämning enligt jorddelningslagen på landet, där jordvärdet oftast vore lägre, vore underkastad fastställelseprövning. *Överbantmätaren i Jönköpings län* har velat fästa uppmärksamheten på en särskild fördel med förslaget och härom yttrat.

Beträffande fastställelse av gränsbestämning må erinras därom, att den från den 1 januari 1948 införda rätten för vissa myndigheter att överklaga ägodelningsdomares beslut angående fastställelse av jorddelningsförrättning (21 kap. 51 §) medfört ytterligare cirka 30 dagars fördröjning av ärendena. Då gränsbestämning verkställes i samband med avstyckning, återställde ägodelningsdomaren tidigare akten jämte fastställelseprotokoll till överbantmätaren för avstyckningsärendets vidare behandling omedelbart efter fastställelsen, under det att numera protokollet översändes omgående men akten först sedan fastställelsebeslutet vunnit laga kraft. Genom den föreslagna lagändringen avkortas fastställelseproceduren med bl. a. även dessa 30 dagar.

Häradshövdingföreningen har, i likhet med de sakkunniga, funnit att, så snart en avstyckning vore förenad med gränsbestämning, en väsentlig del av den tidsvinst och förenkling i övrigt som åsyftades med stadgandet om

överlantmätares fastställelsemyndighet förlorades, om fastställelse av en oklandrad gränsbestämning förbehölles ägodelningsdomaren. Föreningen ansåge, att någon risk icke vore förenad med att överflytta fastställelsebefogenheten till överlantmätaren. Men dylik befogenhet borde på sätt de sakkunniga föreslagit gälla icke blott gränsbestämning i samband med avstyckning, utan borde överlantmätaren erhålla generell befogenhet att pröva och fastställa gränsbestämning, beträffande vilken anledning icke förekommit till annat än att förrättningen vore lagligen beskaffad. Även *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har ansett intet i princip vara att erinra mot förslaget i förevarande del. Visserligen kunde vid gränsbestämningar uppkomma svårlösta juridiska spørsmål, men detta inträffade endast i sällsynta undantagsfall och det saknades anledning antaga annat än att överlantmätarna med sin förtrogenhet inom hithörande rättsområden skulle vederbörligen uppmärksamma dessa fall. Önskvärt syntes dock vara att de åsyftade undantagsfallen — sådana som objektivt sett framstode såsom tveksamma — hänskötes till ägodelningsrätt, även om överlantmätaren för sin del vore på det klara med hur han ville bedöma dem. Förslagets formulering av lagtexten syntes icke helt utesluta en sådan tolkning. Måhända kunde ett framhållande däraf i instruktionen vara lämpligt.

I motsats till lantmäteristyrelsen ha vissa av de myndigheter som intagit en positiv inställning gentemot förslaget ansett en uttrycklig lagbestämmelse böra meddelas om skyldighet för förrättningsmannen att fullständigt utreda äganderättsförhållandena; det stadgande som för närvarande funnes i 3 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen vore icke tillfyllest. *Överlantmätaren i Malmöhus län* har sålunda understrukt vikten av att förrättningsmannen verkställde så fullständig äganderättsutredning som möjligt. I vad mån stadgandet i nyssnämnda lagrum kunde anses innefatta skyldighet i detta hänseende, ville överlantmätaren för sin del låta vara osagt. Han ansåge emellertid, att ett otvetydigt stadgande därom med fördel skulle kunna intagas i lagtexten. Denna uppfattning har hävdats jämväl av *överlantmätarna i Uppsala och Kronobergs län* liksom även av *ägodelningsdomaren i Uppsala läns norra domsaga*, vilken sistnämnde uttalat att i 3 kap. 10 § jorddelningslagen borde införas bestämmelse om skyldighet för lantmätare att verkställa fullständig äganderättsutredning och att göra anteckning därom i akten. Erfarenheten visade, att nu så ej alltid skedde. *Överlantmätaren i Västmanlands län* har ifrågasatt, om icke skärpta föreskrifter om anteckning i protokollet av delägarnas åtkomsthandlingar kunde utfärdas på instruktionell väg.

I några av de nu anmärkta yttrandena ha berörts några detaljspørsmål. *Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har tolkat förslagets lagtext så, att då gränsbestämning företagits i samband med avstyckning som berodde av sammanläggning, gränsbestämningen skulle fastställas av ägodelningsdomaren i samband med fastställelseprövningen av avstyckningen och förordnandet om sammanläggning. Gränsbestämning i samband med avstyckning vore nämligen ingen självständig förrättning. Emellertid fun-

nes, framhålles i yttrandet, fall som icke särskilt omnämnts av de sakkunniga, då en alldeles jämförbar situation förelåge. Härom anföres i yttrandet.

Enligt 20 kap. 2 § jorddelningslagen medför förordnande för lantmätare att bestämma eller utmärka rågång eller annan fastighetsgräns behörighet jämväl att handlägga i sammanhang därmed uppkommande fråga om ägoutbyte. Gränsbestämningen och ägoutbytet handläggas i detta fall som en sammanhängande förrättning. På samma sätt förfäres i praxis, då förordnandet avsett verkställande av ägoutbyte men för dess genomförande erfordras gränsbestämning. I dessa båda fall synes fastställandet av såväl gränsbestämningen som ägoutbytet böra ske av ägodelningsdomaren. Annars får man en uppdelning på olika fastställelsemyndigheter, vilken icke finnes enligt gällande rätt. Det synes emellertid som om den föreslagna lagtexten icke skulle medgiva ett sådan förfarande.

Även häradshövdingföreningen samt överlantmätarna i Malmöhus och Västmanlands län ha i sina yttranden behandlat dessa spörsmål. *Häradshövdingföreningen* har funnit uppenbart, att om i samband med gränsbestämning verkställs ägoutbyte, det alltjämt skulle ankomma på ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten att pröva såväl gränsbestämningen som ägoutbytet. *Överlantmätaren i Malmöhus län* har ansett de föreslagna reglerna innebära att, om gränsbestämning verkställts i samband med avstyckning som beror av sammanläggning, gränsbestämningen skulle fastställas av överlantmätaren medan det skulle ankomma på ägodelningsdomaren att fastställa avstyckningen och förordna om sammanläggning. Vid fristående avstyckning skulle förfaringssättet för överlantmätarens vidkommande bli enahanda, därest han vid fastställelseprövningen väl funne sig kunna fastställa gränsbestämningen men däremot icke avstyckningsförrättningen. *Överlantmätaren i Västmanlands län* har förklarat sig icke kunna ur de sakkunnigas promemoria utläsa, huruvida en gränsbestämning som skett i samband med avstyckning för sammanläggning borde fastställas av överlantmätaren, innan akten skickades till ägodelningsdomaren. Enahanda frågor uppkomme, då ett skifte och den i samband med skiftet verkställda gränsbestämningen avslutats samtidigt och på en gång överlämnades till fastställelseprövning. Detsamma vore förhållandet, då ett fristående ägoutbyte handlagts på motsvarande sätt.

Såsom nyss anfördes, har förslaget om överlantmätarens fastställelse av gränsbestämning mött kritik i två yttranden. Sålunda har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* ansett invändningar kunna riktas mot detta förslag samt i första hand avstyrkt förslaget och i andra hand, därest överlantmätaren likväl funnes böra tilläggas befogenhet att fastställa gränsbestämning, föreslagit att denna befogenhet endast skulle gälla i fråga om gränsbestämning i samband med avstyckning. Som skäl för denna sin ståndpunkt anför ägodelningsdomaren följande.

Enligt mitt förmenande erfordras ur åtskilliga synpunkter en omarbetning av bestämmelserna i 21 kap. jorddelningslagen. Jag förmodar, att i de sakkunnigas uppdrag ingår att verkställa en översyn av nämnda bestämmelser. Därvid bör till allsidigt bedömande upptagas frågan i fall fastställelseprövningen beträffande jorddelningsförrättningar bör tillkomma ägo-

delningsdomaren eller överlantmätaren. Gränsbestämningarna intaga principiellt ingen särställning i förhållande till andra jorddelningsförrättningar utan de skäl, som kunna andragas för och mot ett överflyttande av fastställelseprövningen beträffande gränsbestämningar till överlantmätaren, gälla i huvudsak även beträffande andra jorddelningsförrättningar. Det torde därför ej vara lämpligt att i detta sammanhang utvidga överlantmätarens befogenhet mer än som kan anses oundgängligen erforderligt för att vinna ett snabbt men likväl rättssäkert fastställelseförfarande beträffande avstyckningsförrättningar.

Ett viktigt led i fastställelseprövningen är ju granskningen av de juridiska förutsättningarna för förrättningen samt därvid fattade beslut och ingångna föreningar. I praxis löses flertalet frågor genom föreningar mellan vederbörande sakägare. Jorddelningslagens bestämmelser om föreningar äro emellertid delvis otydliga och det kan inträffa, att sakägare, som bort biträda förening, blivit uteglömda. Av betydelse är att ägodelningsdomaren, i motsats till överlantmätaren, äger möjlighet att kontrollera i förrättningsprotokollet förekommande uppgifter om sakägare. Väl torde det förhålla sig så, att lantmätnarna numera i stor utsträckning inhämta erforderliga uppgifter från fastighetsböckerna. Men det sker ej undantagslöst, och någon skyldighet härtill torde ej föreligga (se 3 kap. 1 §). Det kan i detta sammanhang framhållas, att det ej alltid tillräckligt beaktas, vilka personer som äro behöriga att företräda en fastighet, exempelvis om denna äges av äkta makar gemensamt eller av ett dödsbo. Med hänsyn till mångfalden och omfattningen av de arbetsuppgifter, som åvila överlantmätaren, lär det vara uteslutet, att han skulle själv kunna i detalj granska alla förekommande förrättningar, utan torde han i åtskilliga fall vara nödsakad att meddela beslut efter föredragning av underordnad personal, som varken besitter samma kompetens eller erfarenhet som överlantmätaren.

De sakkunniga synas hava utgått från att gränsbestämningar i allmänhet skulle vara förrättningar av enkel beskaffenhet, som ej krävde nämnvärd prövning ur juridisk synpunkt. Detta kan äga sin riktighet i fråga om gränsbestämning vid avstyckning. Andra gränsbestämningar äro däremot oftare av vidlyftig och invecklad beskaffenhet, särskilt då fråga är om gränsbestämning å skogsmark eller om tillämpning av lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om äldre ägo gränser. Det huvudsakliga skälet för överflyttande av fastställelseprövningen beträffande gränsbestämningar till överlantmätaren synes vara att förkorta fastställelseproceduren. Detta skäl torde emellertid med de sakkunnigas utgångspunkt — bildandet av fastigheter för omedelbar bebyggelse — vara bärkraftigt endast ifråga om gränsbestämning i samband med avstyckning och då närmast avstyckning för omedelbar bebyggelse.

Såvitt jag kan bedöma är tidsutdräkten i avstyckningsmål huvudsakligen att tillskriva dels den tid, som åtgår för själva förrättningen, och dels den tid, som åtgår för överlantmätarens granskning av förrättningen. Gränsbestämning i samband med avstyckning kan i regel, om den ej är av invecklad beskaffenhet, prövas av ägodelningsdomaren inom en å två veckor. Jag bortser i detta sammanhang från avstyckning för sammanläggning. Vad som numera fördröjer fastställelseprövningen hos ägodelningsdomaren är den klagorätt, som genom lagändringen den 19 september 1947 tillagts överlantmätaren med flera. Denna klagorätt medför, att förrättningsakten måste kvarligga hos ägodelningsdomaren i avbidan på besvärstidens utgång, d. v. s. fyra veckor efter fastställelsebeslutet.

Ägodelningsdomaren i Ängermanlands södra domsaga har vidare beträffande gränsbestämning som företagits i samband med annan förrättning, som skall prövas av ägodelningsdomaren, anfört följande.

Enligt de sakkunnigas förslag synes avsikten vara, att överlantmätaren skulle erhålla befogenhet att pröva och fastställa ej blott gränsbestämning i samband med avstyckning och gränsbestämning, som företagits såsom särskild förrättning enligt 20 kap. jorddelningslagen, utan jämväl gränsbestämning i samband med laga skifte, ägoutbyte och servitutsutbrytning. Förslaget överensstämmer härutinnan med de sakkunnigas betänkande den 1 september 1944 (SOU 1944 nr 46). Enligt detta betänkande skulle emellertid gränsbestämning, även om den företoges i samband med annan jorddelningsförrättning, i allo behandlas såsom en särskild förrättning. Enligt gällande rätt är gränsbestämningen principiellt en integrerande del av den jorddelningsförrättning, i samband med vilken den företages, ehuru den i vissa avseenden behandlas fristående och formellt utgör en sådan preliminär fråga, som skall avgöras för sig. I praxis förekommer dock ej så sällan att dylik gränsbestämning handlägges och avslutas samtidigt med förrättningen i övrigt, särskilt vid ägoutbyten och servitutsutbrytningar men någon gång även vid enklare laga skiften. En följd av de sakkunnigas förslag skulle bliva, att vid sådan förrättning komme att krävas två fastställelsebeslut, det ena meddelat av överlantmätaren och det andra av ägodelningsdomaren. Då en dylik anordning måste anses olämplig, synes från överlantmätarens prövningsrätt böra undantagas i allt fall gränsbestämning, som verkställs i samband med annan jorddelningsförrättning än avstyckning.

Enligt 20 kap. 2 § jorddelningslagen medför förordnande att bestämma och utmärka rågång eller annan fastighetsgräns behörighet för lantmätaren att jämväl handlägga i sammanhang därmed uppkommande fråga om ägoutbyte. De sakkunniga hava icke berört frågan huru skall förfaras med fastställelseprövningen i dylika fall. Skäl synes ej föreligga att utvidga överlantmätarens befogenhet till att omfatta jämväl ägoutbyte i samband med gränsbestämning. Men då uppstår återigen ett fall med dubbel fastställelseprövning. Även gränsbestämning med ägoutbyte synes därför böra undantagas från överlantmätarens prövningsrätt.

Överlantmätaren i Södermanlands län har funnit frågan om fastställelseprövningen av gränsbestämning äga sin största aktualitet för smärre avstyckningar, varvid skett gränsbestämning, och vidare andragit.

Förlägges fastställelsen av alla avstyckningar hos de reguljära jorddelningsmyndigheterna, bortfaller den allvarligaste olägenheten med nuvarande system. Den nu föreslagna förändringen att från ägodelningsdomare till överlantmätare överflytta fastställelsen av gränsbestämningar innebär ett märkligt avsteg från jorddelningslagens regler om handläggningen av jorddelningsmål. Gränsbestämningar föranleda ofta svårbedömbara frågor av formellt-rättslig natur, för vilkas bedömande tillgång till fastighetsböcker, förmynderskapsprotokoll m. fl. handlingar, som finnas å domarekansliet, kan vara nödvändig. Å andra sidan förekomma andra slag av jorddelningsförrättningar, som stundom äro enklare än många gränsbestämningar, och som på lika goda skäl skulle kunna fastställas av överlantmätare, t. ex. enkla ägoutbyten. Något annat vägande motiv för att till överlantmätaren överflytta fastställelsen av gränsbestämningar än att vinna tid då fråga är om avstyckningar i förening med gränsbestämning har knappast anförts. Att av denna anledning taga med även den stora gruppen av fristående

gränsbestämningar, vilka handläggas med gode män, och som regelmässigt kunna vara förenade med ägoutbyte, förefaller omotiverat.

I detta sammanhang må nämnas, att i flera yttranden upptagits spörsmål om längre gående reformer än de sakkunniga nu avsett. *Lantmäteristyrelsen* har sålunda hemställt, att i samband med de nu föreslagna lagändringarna vissa tillägg måtte göras till övergångsbestämmelserna till 1947 års lag om ändring i jorddelningslagen, så att de då genomförda reformerna med avseende å länsstyrelses fastställelsebefogenhet och klagorätt för det allmänna måtte erhålla tillämpning även på förrättningar som sökts före lagens ikraftträdande. En *överlantmätare* har ansett, att man nu borde taga steget fullt ut och överflytta all fastställelseprövning på överlantmätaren. Fråga om sammanläggning i samband med avstyckning borde, om överlantmätaren ansåges icke kunna betros med uppgiften att meddela beslut därom, kunna handläggas av inskrivningsdomaren. Även en *ägodelningsdomare* har uttalat sig för en sådan ordning beträffande avstyckning som beror av sammanläggning. En *överlantmätare* har funnit de sakkunnigas förslag icke vara tillräckligt vittgående för utnyttjande av alla möjligheter att genom förenkling i förrättningsproceduren vinna tid och spara kostnader och pekat på möjligheterna att förenkla kungörelse- och kallelseförfarandet, förkorta besvärstiden och slopa fastställelseprövningen i vissa fall av avstyckning inom detaljplan och av gränsbestämning. En annan *överlantmätare* har ifrågasatt, om icke godkännande av gränsbestämning, där förening träffats rörande gränsen, kunde tilläggas samma rättsverkan som godkännande av avstyckningsförrättning, medan åter en annan *överlantmätare* anser, att man borde kunna slopa det i 3 kap. 6 § jorddelningslagen uppställda kravet, att förening, som träffas i fråga om kronan tillhörig mark, måste för att gälla godkännas av den myndighet under vars allmänna vård och inseende fastigheten står. *Ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* har förordat, att reglerna om klagorätt över fastställelsebeslut i detta sammanhang toges under omprövning.

Departementschefen.

Fastighetsbildning och bebyggelseplanering ha nära samband med varandra. Sålunda böra nya fastigheter för bostäder och därmed jämförliga ändamål icke få tillskapas, om de till följd av det i planlagstiftningen uppställda förbudet mot tätbebyggelse utan föregående planläggning eller på grund av andra i byggnadslagstiftningen meddelade förbudsbestämmelser sedan icke skulle få bebyggas. Detta ligger i sakens natur och torde för övrigt stå i linje med den i jorddelningslagstiftningen inskrivna grundsatsen, att avstyckning endast må ske, om det kan antagas att styckningsdel skall inom nära förestående tid komma till användning för det avsedda ändamålet. Å andra sidan är självfallet, att de planer för bebyggelsens anordnande som jämlikt byggnadslagstiftningen fastställts för skilda områden skola respek-

teras vid fastighetsbildningen. Fastighetsbildningen får icke motverka planen.

Det är detta fastighetsbildningens beroende av bebyggelseplaneringen som föranlett, att planmyndigheterna — länsstyrelser och länsarkitekter — i viss omfattning tillagts beslutanderätt i avstyckningsärenden. Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för gällande rätt äger länsstyrelsen sålunda utfärda *anvisningar* beträffande avstyckning inom område, där tätbebyggelse uppkommit eller är att vänta eller där eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles kan förväntas. Och när det har väckts fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan, äger länsstyrelsen i erforderlig utsträckning meddela *avstyckningsförbud*. Från sådant förbud äger länsarkitekten medgiva dispens. Inom stadsliknande samhällen och andra planlagda områden på landet tillkommer det vidare länsstyrelserna att verkställa den *fastställelseprövning* med avseende å avstyckning som eljest ankommer på de vanliga jorddelningsmyndigheterna. Bestämmelserna härom tillkommo i anledning av motioner vid 1926 års riksdag. Vederbörande riksdagsutskott anförde, att prövning och fastställelse av avstyckningar inom område, där större byggnadsverksamhet rådde eller vore att förvänta, borde ankomma å länsstyrelsen, som därigenom finge kännedom om en begynnande samhällsbildning och möjlighet att i tid ingripa, när särskilda föreskrifter för ordnande av byggnadsverksamheten inom området bleve erforderliga. I motionerna uttalades vidare, att en nödvändig förutsättning för ernåendet av effektiv kontroll över att avstyckningarna bleve lämpligt utförda vore att den fastställande myndigheten sutte inne med erforderlig sakkunskap i stadsplane- och byggnadsfrågor. Även ur denna synpunkt ansågos länsstyrelserna böra vara fastställelsemyndighet.

De krav som under senare år i skilda sammanhang rests på åtgärder för att förenkla förfarandet vid avstyckning ha särskilt tagit sikte på de fall, då fastställelseprövningen ankommer på länsstyrelsen. Förrättningarna ha då ansetts vara förenade med ett onödigt omständligt remissförfarande, som medförde att proceduren bleve i hög grad tidsödande och tungrodd. Man har också hänvisat till den arbetsbalans som vore rådande såväl inom lantmäteriet som för länsarkitekterna och framhållit, att icke minst med tanke därpå åtgärder i rationaliserande syfte vore av behovet pakallade.

De klagomål som sålunda framställts över proceduren inom område där länsstyrelsen har att fastställa avstyckning måste anses välgrundade. Jag vill till en början erinra om den förut omnämnda utredningen, som åberopats av riksdagens år 1946 församlade revisorer. Enligt denna utredning skulle avstyckningar för bostadsändamål inom samhällen och planområden i allmänhet kräva en tid av drygt ett halvt år, räknat från dagen för ansökningen, och av denna tid skulle mer än hälften eller omkring 3,9 månader belöpa å fastställelseprövningen. I den mån gränsbestämning tillkomme eller avstyckning skedde under villkor om sammanläggning, ökades denna tid med tidsomgången hos ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten, vilken även den vore betydande. Det vore sålunda icke ovanligt att fastställelsen kunde

dröja något år efter ansöknings. Även om — såsom av vissa remissinstanser påståtts — utredningen skulle avse ett år med onormalt stark ansvällning av antalet avstyckningsärenden och statistiken därför icke kunna anses fullt representativ, torde det vara ofrånkomligt att en splittring av beslutanderätten sådan som den här föreliggande mellan skilda myndigheter — jorddelnings- och planmyndigheter — medför omgång och tidsutdräkt. Såsom nyss antytts, bli komplikationerna särskilt påtagliga i de fall då avstyckningen är förenad med gränsbestämning eller beror av sammanläggning. I förstnämnda fall får avstyckningsförrättningen ej avslutas, förrän gränsförrättningen blivit fastställd av ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten. Avstyckningsförrättningen måste alltså i detta fall avbrytas för slutbehandling av gränsbestämningen. Är det åter fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, får länsstyrelsen fastställa avstyckningsförrättningen endast under villkor att förordnande sedermera ges om sammanläggningen. Avstyckningen blir då ej gällande, förrän ägodelningsdomaren meddelat sådant förordnande. Å andra sidan kvarstår fastställelsebeslutet orubbat, hur länge det än dröjer innan ansökan om sammanläggning göres och till och med om sammanläggningen av en eller annan anledning icke kommer till stånd. Rättsförhållandena kunna på detta sätt förbli i oklart läge hur länge som helst, något som uppenbarligen är till stor olägenhet, ej minst när fråga uppstår om nya avstyckningar eller andra ändringar i fastighetsindelningen.

Av vad jag nu anfört rörande de olägenheter som följa av länsstyrelsernas fastställelsebefogenhet torde framgå, att man genom att upphäva jorddelningslagens särskilda bestämmelser härom skulle vinna en betydande förenkling av förfarandet. Tages därjämte i betraktande att man genom en sådan åtgärd även skulle åstadkomma en icke oväsentlig lättnad i länsstyrelsernas och länsarkitekternas arbetsbörda utan motsvarande ökning av överlantmätarnas, synes tvekan icke böra råda om att ur rationaliserings-synpunkt betydande fördelar skulle vara att vinna genom en sådan åtgärd. Såsom lantmäteristyrelsen hävdar, läser en varaktig förbättring av den komplicerade fastighetsbildningsproceduren icke kunna ernås utan att beslutanderätten i dessa frågor så långt görligt koncentreras till fastighetsbildningsmyndigheterna. En förutsättning för att länsstyrelsernas fastställelseprövning skall kunna upphävas måste dock givetvis vara, att de planpolitiska intressen som denna prövning avser att tillvarataga kunna tillfredställande tillgodoses på annat sätt.

Bestämmelserna om länsstyrelses befogenhet i fråga om fastställelse av avstyckning ha bland annat motiverats med önskemålet, att länsstyrelsen skulle få kännedom om en begynnande samhällsbildning och i tid kunna ingripa, när särskilda föreskrifter för ordnande av byggnadsverksamheten bleve erforderliga. Med hänsyn till nu gällande planlagstiftning är emellertid länsstyrelses befogenhet att pröva och fastställa avstyckning högst otillfredsställande såsom instrument att ernå kunskap om bebyggelseut-

vecklingen. Länsstyrelses åliggande i fråga om fastställelse av avstyckning är ju begränsat till samhällen och sådana områden, där det redan finnes plan. Även om länsstyrelses kontroll över bebyggelsens utveckling i första hand måste taga sikte på de icke planlagda delarna av i utveckling stadda samhällen, är dess skyldighet att övervaka planväsendet och att, vid behov, vidtaga åtgärder till förhindrande av en mer eller mindre planlös bebyggelse ingalunda begränsad till dessa samhällen och områden. Ur denna synpunkt lär lär alltså länsstyrelsens befogenhet att fastställa avstyckning, sådan den nu är utformad, vara av tämligen ringa värde. Härtill kommer att, såsom fastighetsbildningssakkunniga närmare anfört, andra medel numera stå till buds för länsstyrelserna att förskaffa sig kännedom om gryende tätbebyggelse. Inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, åligger det sålunda byggnadsnämnden att med uppmärksamhet följa byggnadsverksamheten och den allmänna utvecklingen i samhället och att, då tätbebyggelse uppkommit eller är att förvänta inom visst område, tillse att stadsplan, i mån av behov, upprättas eller, om i särskilt fall byggnadsplan anses böra fastställas för området, anmäla förhållandet till länsstyrelsen (5 och 100 §§ byggnadsstadgan). Beträffande landet i övrigt är i 103 § samma stadga föreskrivet, att byggnadsnämnden skall göra anmälan till länsstyrelsen, då tätbebyggelse uppkommit eller är att förvänta inom visst område. Vidare må erinras därom, att lantmätare eller annan förrättningsman, som finner avstyckning icke böra äga rum utan att fråga om upprättande av plan blivit prövad, har att förklara förrättningen vilande och anmäla ärendet hos länsstyrelsen. Med hänsyn till de nu nämnda bestämmelserna måste förutsättas, att länsstyrelsen erhåller vetskap om när förhållandena inom ett samhälle eller ett landsområde blivit sådana att behov föreligger av detaljplanläggning. Att i detta syfte bibehålla länsstyrelserna såsom fastställelsemyndighet lär sålunda icke vara erforderligt.

Frågan måste emellertid skärskådas även ur andra synvinklar. Det kan av skäl som jag tidigare anfört — främst då grunderna för det i jorddelningslagstiftningen uppställda kravet på aktualitet hos ändamålet med fastighetsbildningen — i princip icke vara medgivet att bilda fastigheter för bostadsändamål och dylikt, vilkas bebyggande skulle innefatta eller leda antingen till tätbebyggelse utan att marken enligt byggnadslagen finnes från allmän synpunkt lämpad för detta ändamål eller också till sådan glesbebyggelse som byggnadslagstiftningen vill förhindra. Vidare måste vid fastighetsbildningen beaktas den i 19 kap. 13 § jorddelningslagen uppställda regeln, att efter det planläggning skett avstyckning inom det planlagda området icke får motverka planen. Att dessa båda grundsatser noga iakttagas vid fastighetsbildningen är ytterst betydelsefullt; ett åsidosättande kan avsevärt fördröja och försvåra upprättandet eller genomförandet av planer för markens disposition. Det är av denna anledning uppenbarligen motiverat att de myndigheter — främst länsstyrelse och länsarkitekt — vilka handhava vården av planväsendet även äga inflytande å fastighetsbildningen. I

likhet med de sakkunniga och flertalet remissinstanser vilka uttalat sin anslutning till sakkunnigförslaget håller jag emellertid före, att ett sådant inflytande kan säkerställas genom samverkan mellan jorddelningsmyndigheterna och de organ åt vilka anförtrotts värden om planväsendet. Länsstyrelsernas formella beslutanderätt i fråga om fastställelse av avstyckning torde sålunda kunna ersättas med ett samrådsförfarande.

Vad först angår det av mig nyss omnämnda intresset, att avstyckning icke sker i strid mot fastställd plan, ha i några yttranden farhågor yppats för att ett överförande på överlantmätare och ägodelningsdomare av fastställelseprövningen skulle kunna leda till en ur plansynpunkt mindre lämplig fastighetsindelning, därvid man särskilt betonat att vid avstyckning inom kvarter samma betraktelsesätt måste anläggas som vid tomtindelning. Å andra sidan har emellertid i flertalet yttranden av såväl länsstyrelser som överlantmätare framhållits, att fastställelseprövningen beträffande avstyckning inom planlagt område i allmänhet vore ur plansynpunkt mindre vanskelig än motsvarande prövning i fråga om den icke planlagda marken. Inom planområde föreläge icke samma möjligheter till variation som eljest. Där vore ju dispositionen av marken i förväg prövad av planmyndigheten i samband med planens fastställande eller godkännande, och till följd av de i planen intagna anvisningarna behövde i regel tvekan icke råda, hur avstyckning borde verkställas för att icke motverka planens genomförande. Denna uppfattning, enligt vilken sålunda vid avstyckning inom plan större meningsskiljaktigheter icke skulle behöva uppstå, synes vinna starkt stöd av den statistiska utredning som åberopats av de sakkunniga och enligt vilken antalet fall, där överlantmätare och länsstyrelse stannat i olika mening, är ytterst obetydligt; mot överlantmätarnas tillstyrkan ha länsstyrelserna vägrat fastställelse av avstyckning i endast omkring 0,3 procent av hela antalet till länsstyrelserna överlämnade ärenden. I den mån de resta invändningarna taga sikte på nybildningen av fastigheter inom kvarter, synas de också förlora i styrka om man betänker, att enligt byggnadslagens föreskrifter indelningen av kvartersmark som utlagts genom stadsplan regelmässigt skall ske genom tomtindelning och icke genom avstyckning. Dylik mark får nämligen i princip icke bebyggas, innan kvarteret blivit indelat till tomter genom tomtindelning (37 § byggnadslagen). Att vid sådant förhållande avstyckning för bebyggelse i allmänhet icke torde komma till användning inom byggnadskvarter under stadsplan torde vara uppenbart, och det lär med hänsyn härtill också sakna större betydelse ur plansynpunkt vilken myndighet som fastställer avstyckning av sådan mark. Är åter fråga om mark under byggnadsplan, sker uppdelningen av kvartersmarken i byggnadsplatser i allmänhet genom avstyckning. Inom kvarter med enkel och regelbunden form torde emellertid denna uppdelning icke erbjuda några speciella svårigheter, i all synnerhet som planförfattaren i allmänhet å planen angivit hur han tänkt sig kvarterets indelning i tomtplatser. Äro kvarterets gränser oregelbundna till följd av höjdförhållanden, vägar o. dyl., kunna förhållandena bli mer komplicerade. I dylika fall bör förrättningsmannen vid den första avstyckning-

en inom kvarteret genom en karta eller karts-kiss ungefärligen visa, på vad sätt avstyckningen är avsedd att ingå som ett led i kvarterets lämpliga indelning, samt söka kontakt med byggnadsnämnden eller, om så kan anses behöfligt, med länsarkitekten för samråd beträffande de lösningar beträffande uppdelningen i byggnadsplatser som kunna godtagas. Det lärer böra ankomma på lantmäteristyrelsen att i samråd med byggnadsstyrelsen utfärda närmare föreskrifter härom.

Den kontroll som planmyndigheterna utöva i avstyckningsärenden torde ha sin största betydelse däri, att den på ett tidigare stadium kan förhindra en fastighetsbildning, som innebär eller kan befaras leda till icke önskvärd tätbebyggelse. I jorddelningslagens 19 kap. 13 § ha, såsom jag tidigare nämnt, meddelats åtskilliga föreskrifter som alla ha till syfte att förhindra en fastighetsbildning som kan föregripa en framtida planläggning. Det är sälunda stadgat *att*, innan en inom ett visst område i och för sig behöflig stadsplan eller byggnadsplan ännu blivit fastställd, avstyckning icke må verkställas så att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas, *att* länsstyrelsen äger meddela anvisningar med avseende å tillämpningen av denna föreskrift, *att* länsstyrelsen under vissa förutsättningar äger meddela förbud mot avstyckning utan länsstyrelsens medgivande *samt att* förrättningslantmätaren har att anmäla av honom iakttaget behov av detaljplan. Beträffande dessa bestämmelser har lantmäteristyrelsen i särskild skrivelse, till vilken jag torde få återkomma senare, uttalat att de till sin ordalydelse vore i viss mån oklara. Särskilt syntes detta vara förhållandet i vissa fall, då enligt byggnadslagens principer tätbebyggelse över huvud ej borde få komma till stånd. I dylikt fall borde även avstyckning för tätbebyggelseändamål vara förbjuden. Enligt lantmäteristyrelsens mening borde därför ett förtydligande av lagrummet komma till stånd i detta sammanhang. Jag delar denna uppfattning. Tvekan kan råda huruvida nyssnämnda föreskrifter i 19 kap. 13 § enligt sin ordalydelse helt täcka den i 5 § byggnadslagen uttalade grundsatsen, att mark icke får användas till tätbebyggelse utan att den vid planläggning prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Om länsstyrelsernas befattning med fastställelseprövningen upphäves, är det emellertid av vikt att återverkningarna på fastighetsbildningen av denna grundsats komma till tydligt uttryck i jorddelningslagen. Jag vill därför i enlighet med lantmäteristyrelsens hemställan föreslå sådant förtydligande av ifrågasvarande lagrum, att det blir fullt klart att om bebyggelse icke får ske till följd av det i byggnadslagen uttalade tätbebyggelseförbudet avstyckning för sådan bebyggelse ej heller får äga rum. Prövningen av uppkommen fråga om avstycknings tillåtlighet med hänsyn till regeln att tätbebyggelse ej må ske utan föregående planläggning bör ingå såsom ett normalt led i avstyckningsförrättnings handläggning. Med hänsyn till de stora svårigheter som ofta torde möta då det gäller att avgöra, huruvida förhållandena äro sådana att tätbebyggelse föreligger eller kan väntas uppstå, torde dock samråd regelmässigt böra ske med de planvårdande organen i de fall då tve-

kan uppstått i sådan fråga. Har länsstyrelsen utfärdat nybyggnadsförbud för ett visst område — så kan ha skett därför att fråga väckts om detaljplan eller för att förhindra att tätbebyggelse uppkommer utanför sådan plan — utgör detta förbud givetvis en särskild anledning att inhämta planmyndighetens besked angående en inom området begärd avstyckning. Länsstyrelsen kan också, i de fall då länsstyrelsen finner det vara av särskild vikt att samverkan kommer till stånd, i utfärdade anvisningar enligt 19 kap. 13 § 3 mom. jorddelningslagen föreskriva, att avstyckning inom visst område icke får ske utan att samråd ägt rum med byggnadsnämnden eller länsarkitekten. På detta sätt kan länsstyrelsen således i särskilt viktiga fall själv tillskapa en garanti för att samråd verkligen kommer till stånd.

Fastighetsbildnings-sakkunniga liksom samtliga i ärendet hörda myndigheter och sammanslutningar ha, för den händelse länsstyrelsernas formella beslutanderätt i avstyckningsärenden skulle avskaffas, understrukit vikten av att samråd äger rum mellan fastighetsbildnings- och planmyndigheterna. Emellertid råda delade meningar dels om den omfattning detta samråd bör ha och dels om den form i vilken det bör ske. Åtskilliga ha gjort gällande att jorddelningsmyndigheterna borde samråda i alla de fall då fråga vore om avstyckning inom samhälle eller område som angives i 19 kap. 5 § jorddelningslagen eller att samråd borde ske beträffande alla avstyckningar för bostads- och därmed jämförliga ändamål. I flera yttranden ha önskemål framställts, att föreskrifterna om samråd icke begränsades till nyssnämnda samhällen och områden utan finge tillämpning även inom områden för vilka utomplansbestämmelser fastställts. Det har även i ett par utlåtanden ifrågasatts, om icke samrådet borde ske genom formliga remisser med skriftliga yttranden. För egen del anser jag i likhet med de sakkunniga, att samarbetet mellan jorddelnings- och planmyndigheterna bör utformas efter mönster av den samverkan som redan är etablerad med lantbruksnämnderna. Detta samarbete, varom föreskrifter endast meddelats i administrativ ordning, äger rum i den utsträckning överlantmätaren finner erforderligt. Det är alltså överlantmätaren som avgör, i vilka ärenden lantbruksnämnden skall höras. Skriftliga remisser undvikas såvitt möjligt, och samrådet är formlöst och äger rum under hand i största möjliga utsträckning. Detta samarbete har löpt smidigt och slagit väl ut. Av praktiska skäl böra samma principer tillämpas i fråga om den byggnadspolitiska kontrollen. Det bör alltså i första hand ankomma på förrättningslantmätare och överlantmätare att bedöma när samråd är behövt och bör äga rum. Det bör alltså icke föreskrivas såsom obligatoriskt för vissa tyfall. Förutom att det stora flertalet avstyckningar måste antagas vara av enkel beskaffenhet jämväl ur plansynpunkt och ett obligatoriskt remissförfarande därför skulle vara överflödigt, skulle ett sådant system helt äventyra syftet med ifrågavarande lagstiftning, nämligen att åstadkomma ett enklare och därigenom snabbare och billigare förfarande. Det skulle givetvis ha varit av värde, om en klar gräns kunnat uppdragas för de fall där samråd bör ske, men detta torde knappast låta sig göra. Såsom de sakkunniga anfört, är det

lämpligt att överlantmätaren och länsarkitekten tid efter annan gemensamt genomgå olika områden, där avstyckningar pågå, och utforma allmänna riktlinjer för bedömningen av avstyckningsverksamheten. I dessa gemensamma överläggningar bör lämpligen även vederbörande distriktslantmätare delta. Jag vill också understryka vad kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation anført därom, att länsstyrelserna kunna få en viktig uppgift att fylla i detta sammanhang genom att anordna regelbundna sammankomster mellan länets olika planmyndigheter. Samrådet bör ej heller, såsom de sakkunniga synas ha avsett, vara begränsat till vissa samhällen och områden. Även om plansynpunkterna göra sig starkast gällande inom samhällen och områden, för vilka planer fastställts, kan behov av samråd uppenbarligen uppkomma även annorstädes, främst då inom områden för vilka utomplansbestämmelser fastställts. Det bör därför åligga lantmäteriets befattningshavare att söka kontakt med planmyndigheterna var helst tveksamhet kan råda om avstycknings tillåtlighet med hänsyn till de villkor för avstyckning som uppställas i 19 kap. 13 § jorddelningslagen. Avgörande för frågan, om samråd bör äga rum med planmyndigheterna eller med lantbruksnämnderna eller med andra organ vilkas verksamhet berör fastighetsbildningen, bör sålunda icke vara markens belägenhet inom vissa slags samhällen eller områden utan under vilka förhållanden och för vad ändamål avstyckningen är avsedd att äga rum. Vid framläggandet av förslaget till 1947 års ändringar i jorddelningslagen uttalade jag beträffande samarbetet med lantbruksnämnderna, att samråd borde äga rum redan under förrettningens gång, där omständigheterna vore sådana att dylikt samråd finge anses påkallat. Detta bör även gälla samarbete med planmyndigheterna. Distriktslantmätaren, vilken ju är den befattningshavare som först kommer i kontakt med fastighetsbildnings- och bebyggelseutvecklingen i orten, bör sålunda i sin verksamhet stå i nära kontakt med byggnadsnämnden, länsarkitekten och överlantmätaren.

De betänkligheter, som i några yttranden kommit till synes mot att såsom här förordats överlämna åt förrättningslantmätare och överlantmätare att bedöma när samråd bör ske, torde i viss omfattning bottna i farhågor för att länsstyrelser och länsarkitekter därigenom skulle förlora kontakten med jorddelningen. För att planmyndigheterna, främst länsstyrelserna, skola kunna uppbära det ansvar för planväsendets utveckling som åvilar dem enligt byggnadslagstiftningen är det uppenbarligen av vikt, att de hållas å jour med fastighetsbildningen inom samhällen och orter, där tätbebyggelse uppkommit eller är att vänta, vare sig detta föranlett upprättande av plan eller ej. Det synes med tanke härpå vara lämpligt, att förändringar som inträffat i fastighetsindelningen med jämna mellanrum införas å sammanställnings- och översiktskartor på länsarkitektkontoren. Det torde böra åligga överlantmätarna, envar inom sitt län, att lämna sin medverkan till att länsarkitekternas kartmaterial på detta sätt hålles levande. Närmare föreskrifter härom böra meddelas i instruksionsordning.

Om en jorddelningsförrättning ej är lagligen beskaffad, äger för närva-

rande varken ägodelningsdomaren eller överlantmätaren undanröja densamma. Beslut härom kan meddelas endast av ägodelningsrätten eller, i fråga om avstyckning inom samhälle eller område som angives i 19 kap. 5 § jorddelningslagen, av länsstyrelsen. Enligt de sakkunnigas förslag skulle för den händelse länsarkitekten framställt erinran mot verkställd avstyckningsförrättning liksom då anledning eljest förekommer till att förrättningen ej är lagligen beskaffad, prövningen av förrättningen alltid hänskjutas till ägodelningsrätten. Åtskilliga myndigheter, bland dem byggnadsstyrelsen och de flesta länsstyrelserna, ha ur principiell synpunkt ansett en sådan ordning betänkelig och i stället förordat, att länsstyrelsen bibehölles såsom underställningsmyndighet. Som skäl härför har i främsta rummet framhållits, att länsstyrelserna besutte större sakkunskap och därför vore mera skickade att pröva de tvistiga fallen än ägodelningsrätterna samt att det icke kunde vara riktigt att låta domstol bli fastställelsemyndighet i ärenden där rent arkitektoniska och tekniskt-ekonomiska synpunkter kunde vara av dominerande betydelse. Dessa skäl äro otvivelaktigt tungt vägande. Att bibehålla länsstyrelsen såsom underställningsmyndighet skulle emellertid medföra betydande praktiska nackdelar. Åtskilliga av de olägenheter som nu äro förenade med länsstyrelsernas fastställelsebefogenhet skulle då komma att bestå, och detta skulle i viss utsträckning gälla icke blott det fåtal fall som skulle hänskjutas till länsstyrelsen utan även de okomplicerade fall som fastställas av ägodelningsdomaren eller överlantmätaren. Den nuvarande konstruktionen med gränsbestämning såsom särskild förrättning, då den företages i samband med avstyckning av det slag som nu är i fråga, skulle sålunda behöva bibehållas, och bestämmelsen härom skulle, såsom de sakkunniga framhållit, i samma grad som nu vara ägnad att fördröja samtliga avstyckningar med gränsbestämning, hur enkla de än vore. De kritiserade villkorliga fastställelserna vid avstyckning som är förenad med sammanläggning skulle komma att kvarstå, och vidare skulle alltjämt den oformligheten komma att bestå, att besvär över meddelade beslut i ärenden rörande fastställelse å avstyckning skulle gå till regeringsrätten, när det gäller beslut meddelade av länsstyrelserna, och eljest till hovrätt och högsta domstolen. Med hänsyn till det sagda torde det icke vara lämpligt att bibehålla länsstyrelsen såsom underställningsmyndighet. En tänkbar utväg skulle dock vara att endast i så måtto låta länsstyrelsen även i fortsättningen fungera såsom underställningsmyndighet, att länsstyrelsen tillades befogenhet att undanröja sådan avstyckningsförrättning som länsarkitekten eller länsstyrelsen ansett sig icke kunna godkänna. Länsstyrelsen skulle däremot icke äga meddela fastställelse å förrättningen. Med en sådan ordning skulle man vinna viss garanti för att avstyckningar som icke kunna godtagas av planmyndigheterna icke komma till stånd men undgå de nyss omnämnda olägenheterna av länsstyrelsens fastställelseprövning. Eftersom det enligt förslaget blir beroende av överlantmätarnas bedömning i vad mån planmyndigheterna erhålla tillfälle att i avstyckningsärenden uttala sin mening, skulle det emellertid genom det nu antydda systemet upp-

stå en tämligen godtycklig klyvning av de tveksamma avstyckningsärendena, av vilka den ena gruppen — eller den där erinran ur plansynpunkt icke framställt — skulle handläggas och prövas av ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten och den andra gruppen av länsstyrelsen. En dylik anordning synes icke tilltalande, och om, såsom jag ämnar förorda, länsstyrelsens yttrande alltid inhämtas då överlantmätaren ansett sig icke kunna biträda av länsarkitekten framställd erinran mot verkställd avstyckning, torde ur saklig synpunkt några betänkligheter ej heller behöva hyzas för att i enlighet med de sakkunnigas förslag genomföra ett enhetligt underställningsförfarande. Jag utgår nämligen från att den största hänsyn skall tagas till den mening som länsstyrelsen eller annat planvårdande organ uttalat. Upprättade planer för bebyggelsen liksom andra byggnadsreglerande föreskrifter skola ju respekteras vid fastighetsbildningen, och det får uppenbarligen icke bli så, att *en* myndighet medverkar till uppkomsten av en fastighet för bebyggelse medan *en annan* myndighet anser sig icke kunna medgiva att den bebygges. Vad planmyndigheterna yrka bör därför i regel bli avgörande; deras mening bör icke frångås utan att särskilda tungt vägande skäl föranleda därtill. Även om formellt beslutanderätten tillkommer fastighetsbildningsmyndigheterna, torde således i dessa ärenden den reella prövningen alltjämt komma att ligga hos planmyndigheterna. Har emellertid domstol av särskild anledning ansett sig tvungen frångå vad planmyndighet yrkat, bör på sätt de sakkunniga föreslagit länsarkitekten äga fullfölja talan mot fastställelsebeslutet. Jag kan icke finna, att några principiella betänkligheter skulle behöva möta mot ett sådant system, vilket redan genomförts med avseende å byggnadsnämnder och lantbruksnämnder. Jag anser emellertid icke, att denna klagorätt bör vara begränsad till samhällen och områden som angivas i 19 kap. 5 § jorddelningslagen. Samma skäl, som föranlett mig föreslå att samråd med planmyndigheterna bör etableras varhelst behov därav kan föreligga, tala för att länsarkitektens klagorätt icke bör vara i rummet begränsad.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle såsom nämnts avslutad avstyckningsförrättning hänskjutas till ägodelningsrätten för den händelse länsarkitekten framställt erinran mot förrättningen. Det synes dock vara tveksamt, om erinran från länsarkitekten under alla förhållanden bör föranleda hänskjutande till ägodelningsrätten. Om överlantmätaren delar den mening som uttalats av länsarkitekten, skall hänskjutande självfallet äga rum; det följer redan av gällande lags föreskrift att överlantmätaren äger fastställa förrättning endast för det fall att anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad. Men om länsarkitektens uppfattning, att avstyckningen ej bör tillåtas, icke delas av överlantmätaren, synes ärendet icke böra hänskjutas till ägodelningsrätten utan att frågan först underställts länsstyrelsens prövning och länsstyrelsen funnit fastställelse icke böra meddelas å förrättningen. Det kan eljest inträffa att, sedan ärendet hänskjutits till ägodelningsrätten, länsstyrelsen i avgivet yttrande finner hinder mot fastställelse ej möta ur de synpunkter länssty-

relsen har att beakta. Det synes vidare lämpligt, att i dylika ytterst tveksamma fall länsstyrelsens yttrande alltid inhämtas och att detta såsom en förberedande åtgärd äger rum redan innan målet upptages till handläggning av ägodelningsrätten.

I likhet med de sakkunniga har jag ansett att frågan om att slopa avstyckningsförbuden bör ställas något på framtiden. Väl kan sägas att de skäl som åberopats till stöd för upphävande av länsstyrelsens befattning med avstyckningsmål också tala för att avstyckningsförbuden avskaffas. Emellertid torde det icke vara tillrådligt att redan nu vidtaga en sådan åtgärd. Genom den nya byggnadslagstiftningen, som trädde i kraft den 1 januari 1948, och de krav som där uppställas på planläggning av den mark som skall användas till tätbebyggelse torde inom åtskilliga län ha uppstått ett så stort behov av stads- och byggnadsplaner, att detta med tillgängliga arbetskrafter icke lär kunna tillgodoses inom den närmaste tiden. Under mellantiden synes det böra ligga i länsstyrelsens hand att genom särskilda avstyckningsförbud hindra avstyckningar som kunna föregripa en framtida detaljplanering. Det torde också vara lämpligt att avvakta erfarenheterna av det nu föreslagna upphävandet av länsstyrelsernas befattning med avstyckningsmål, innan avstyckningsförbuden avskaffas. Med hänsyn till de förenklingar som redan genomförts med avseende å förfarandet vid avstyckning inom område, för vilket avstyckningsförbud råder, och till de uttalanden som i andra sammanhang gjorts rörande angelägenheten av att avstyckningsförbuden så långt görligt inskränkas till omfattning och giltighetstid, torde de olägenheter som vållas av dessa förbud kunna antagas bli av begränsad räckvidd.

Beträffande fastighetsbildningssakkunnigas förslag, att den befogenhet att pröva och fastställa gränsbestämning som enligt gällande lag tillkommer ägodelningsdomaren skulle överföras på överlantmätaren, må erinras om att de sakkunniga redan i sitt 1944 avlämnade betänkande med förslag till lag om ändring i jorddelningslagen m. m. framlade förslag härom. Medan i gällande lagtext gränsbestämning, som företages i samband med annan förrättning, väsentligen framträder som en integrerande del av denna, borde enligt vad de sakkunniga hävdade i nämnda betänkande gränsbestämningen även i dylikt fall i allo få karaktär av särskild förrättning. I detta syfte föreslago de sakkunniga vissa ändringar i reglerna om gränsbestämningens överklagande och uppställde sålunda en gemensam regel om tid för gränsbestämningens överklagande, oavsett om bestämningen företagits fristående eller i samband med den ena eller andra jorddelningsförrättningen. Med denna konstruktion var det klart att, om gränsbestämningens förrättning företagits i samband med annan förrättning vilken skulle fastställas av ägodelningsdomaren, såsom ägoutbyte eller avstyckning i förening med sammanläggning, fastställelsen å förstnämnda förrättning likväl skulle meddelas av överlantmätaren. I sin nu avlämnade promemoria ha de sakkunniga icke föreslagit några motsvarande ändringar i gällande lag, och några remissmyndigheter ha därför funnit tveksamt, om enligt

förslaget överlantmätaren eller ägodelningsdomaren i fall sådana som de nyss angivna skulle fastställa gränsbestämningen. För egen del anser jag, att man i detta sammanhang bör stanna vid att på överlantmätaren överflytta fastställelseprövningen med avseende å gränsbestämning allenast såvitt fråga är om gränsbestämning i samband med sådan avstyckning som skall prövas av överlantmätaren. Härigenom torde man vinna huvudsyftet med förslaget eller att förkorta fastställelseproceduren i dylika fall.

De i vissa remissyttranden väckta frågorna om reformer utanför ramen för de sakkunnigas nu framlagda förslag synas icke behöva avgöras i förevarande sammanhang. De torde lämpligen få övervägas vid de sakkunnigas fortsatta arbete med fastighetsbildningslagstiftningen. I två hänseenden synas emellertid de gjorda framställningarna böra föranleda lagändringar redan nu. Med anledning av lantmäteristyrelsens hemställan, att vissa tillägg måtte göras till övergångsbestämmelserna till 1947 års lag om ändring i jorddelningslagen, så att de då genomförda reformerna med avseende å länsstyrelsens fastställelsebefogenhet och klagorätt för det allmänna måtte erhålla tillämpning även på förrättningar som sökts före lagens ikraftträdande, har sålunda upprättats förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 19 september 1947 (nr 700) angående ändring i lagen om delning av jord å landet. I anledning av gjorda framställningar om ändring av de genom 1947 års lagstiftning införda reglerna om rätt att fullfölja talan mot fastställelsebeslut ha vidare dessa bestämmelser omarbetats. Jag torde i det följande få till närmare behandling upptaga de här åsyftade lagändringarna.

Jag övergår härefter till en redogörelse för de särskilda inom departementet utarbetade lagförslagen.

Förslag till lag angående ändring i lagen om delning av jord å landet.

3 KAP.

10 §.

I andra stycket är intagen en bestämmelse om skyldighet för lantmätaren att med ledning av företedda handlingar och eljest tillgängliga upplysningar utreda och i protokollet anteckna, vilka som äro delägare i skifteslaget och den andel envar av dem innehar, ävensom att i protokollet anmärka envar delägares tillgängliga åtkomsthändingar. Stadgandet gäller icke blott laga skifte utan även andra jorddelningsförrättningar, såsom gränsbestämning.

Fastighetsbildningssakkunniga ha erinrat om att de invändningar, som framställts mot det tidigare av de sakkunniga framlagda förslaget att på överlantmätaren överflytta fastställelseprövningen i fråga om gränsbestämning, i första hand tagit sikte på att överlantmätaren i motsats till ägodel-

ningsdomaren ej ägde tillgång till de urkunder, främst fastighetsböckerna, vilka utvisade behörighet för vederbörande att exempelvis underskriva ingångna föreningar. De sakkunniga ha häremot anfört, att stadgandet i förevarande lagrum allmänt ansåges innefatta skyldighet för lantmätaren att vid en gränsbestämning från vederbörande domarkansli inhämta upplysningar om senast beviljade lagfart etc. med avseende å de fastigheter, som berördes av förrättningen, i den mån tillförlitliga och fullständiga uppgifter härom icke kunde erhållas vid själva förrättningen.

I den allmänna motiveringen har redogjorts för den inställning remissinstanserna i detta lagstiftningsärende intagit till denna fråga. Av vad där anförts framgår, att lantmäteristyrelsen ansett några särskilda bestämmelser utöver dem som redan finnas icke vara erforderliga men att några överlantmätare och en ägodelningsdomare ansett uttryckliga föreskrifter böra meddelas om skyldighet för förrättningslantmätaren att fullständigt utreda äganderättsförhållandena.

Departementschefen.

Ett viktigt led i prövningen av jorddelningsförrättnings lagliga beskaffenhet utgör granskningen av de rättsliga förutsättningarna för förrättningen och därvid fattade beslut. Vid gränsbestämningsförrättning måste fastställelsemyndigheten särskilt kontrollera, att behöriga sakägares underskrifter tagits å ingångna föreningar. Då överlantmätaren icke har tillgång till fastighetsböckerna eller andra urkunder, som utvisa äganderätten till de av förrättningen berörda fastigheterna, blir det i den mån fastställelseprövningen skall överflyttas på överlantmätaren uppenbarligen av vikt, att lantmätaren fullständigt utreder äganderättsförhållandena och i protokollet antecknar sakägarnas åtkomst. Vid gränsförrättningar av enkel beskaffenhet torde väl i allmänhet tillförlitliga upplysningar rörande äganderättsförhållandena kunna erhållas vid själva förrättningen, men där så ej är fallet, bör det ankomma på lantmätaren att från fastighetsboken inhämta uppgifter härom. Såsom de sakkunniga anfört torde emellertid stadgandet i förevarande paragrafs andra stycke allmänt anses innefatta sådan skyldighet, och det lärer följaktligen icke vara behöfligt att med anledning av den reform som nu föreslagits med avseende å fastställelseproceduren vid gränsbestämning ändra lagens bestämmelser på denna punkt. Det torde emellertid vara lämpligt att lantmäteristyrelsen i fråga om äganderättsutredningen vid sådan gränsbestämning som enligt förslaget skall fastställas av överlantmätaren i särskilda föreskrifter för lantmätarna inskräper vikten av att utredningen göres så fullständig som möjligt och att sakägarnas åtkomst noga antecknas i förrättningsprotokollet.

19 KAP.

10 §.

I andra stycket av denna paragraf är för närvarande stadgat att, om gränsbestämning sker under sådan avstyckningsförrättning som skall fastställas av länsstyrelsen, gränsfrågan måste definitivt avgöras innan avstyckningen får avslutas. Om såsom föreslagits länsstyrelses befogenhet i fråga om fastställelse av avstyckning upphäves, blir denna särbestämmelse överflödigt och bör därför utgå.

13 §.

Denna paragraf avser förhållandet till byggnadslagstiftningen. Medan 1 mom. innehåller förbud mot avstyckning inom tomtindelade område, är i 2 mom. föreskrivet att vid avstyckning hänsyn skall tagas till planer och andra bestämmelser rörande byggnadsverksamheten. I 3 mom. äro i första stycket meddelade närmare föreskrifter angående avstyckning inom område, där tätbebyggelse uppkommit eller är att vänta inom nära förestående tid eller där eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles kan förväntas, allt utan att stadsplan eller byggnadsplan likväl blivit fastställd. I andra stycket återfinnas bestämmelserna om de förbud mot avstyckning, som länsstyrelse äger utfärda i avbidan på upprättande av plan. Slutligen innehåller 4 mom. närmare föreskrifter rörande förrättningsförfarandet vid de i lagrummet åsyftade fallen.

Såsom i den allmänna motiveringen anförts har *lantmäteristyrelsen* i särskild skrivelse uttalat, att bestämmelserna i 3 mom. första stycket till sin ordalydelse vore i viss mån oklara. Särskilt vore detta förhållandet i vissa fall, då enligt byggnadslagets principer tätbebyggelse över huvud ej borde få komma till stånd. Sådan bebyggelse kunde förhindras genom att planläggning icke ägde rum. I dylikt fall borde ej heller avstyckning för tätbebyggelseändamål vara tillåten. Styrelsen hade visserligen ansett ifrågavarande bestämmelser böra tolkas på så sätt, att avstyckning för tätbebyggelse icke finge ske utan plan, om icke vid förrättningen befunnos att avstyckningen icke medförde olämplig tätbebyggelse eller eljest försvårade lämplig planläggning och bebyggelse. I jorddelningslagen syntes emellertid icke finnas något stadgande, som direkt toge sikte på de fall då tätbebyggelse över huvud icke borde få komma till stånd. Att klar överensstämmelse icke rådde mellan byggnadslagstiftningen och jorddelningslagen i detta synnerligen viktiga hänseende hade vållat praktiska olägenheter. För att förhindra avstyckning, syftande till tätbebyggelse som vore otillåten och olämplig, hade vissa lantmätare i avsaknad av ett direkt tillämpligt stadgande ansett sig böra åberopa »grunderna för 19 kap. 13 § 3 mom. jorddelningslagen». I andra fall hade i samma syfte anförts, att det s. k. aktualitetskravet i 19 kap. 2 § sista stycket icke vore uppfyllt. Exempel funnes också på att lantmätare och ägo-

delningsrätter misstagit sig i fråga om lagens innebörd. Då det vore av stor betydelse att de viktiga reglerna i 19 kap. 13 § 3 mom. avfattades så klart och tydligt, att tvekan om deras rätta innebörd icke uppkomme, hemställde lantmäteristyrelsen att ett förtydligande av detta lagrum komme till stånd.

Lantmäteristyrelsen har ansett, att även stadgandena i 4 mom. borde ändras något, och därom anfört:

Finner lantmätare att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upp rättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad, skall han enligt stadgandet i dess nuvarande lydelse förklara förrättningen vilande och insända handlingarna till överlantmätaren, som har att med eget yttrande anmäla det hos länsstyrelsen. Ett förtydligande borde här göras för att undanröja särskilt den ovisshet, som på visst håll uppkommit om vilka befogenheter som i anledning av dylik underställning tillkommer länsstyrelsen.

Departementschefen.

I den allmänna motiveringen har framhållits, att tvekan kan råda om i jorddelningslagen finnes full motsvarighet till den i 5 § byggnadslagen uttalade grundsatsen, att mark icke får användas till tätbebyggelse utan att den vid planläggning prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Såsom lantmäteristyrelsen anfört bör denna viktiga grundsats komma till klart uttryck i jorddelningslagen. Principen bör uppenbarligen vara den, att avstyckning som är att hänföra eller kan antagas leda till tätbebyggelse icke må äga rum innan stadsplan eller byggnadsplan fastställts; innan så skett, får ju i allmänhet marken icke användas till tätbebyggelse. Lagen torde också ha tillämpats på detta sätt i praktiken. Det bör dock av lagen tydligt framgå, att avstyckning för bebyggelse icke får ske, om bebyggelsen icke är tillåten till följd av det i byggnadslagen uppställda förbudet mot tätbebyggelse. Det i byggnadslagen uppställda allmänna principstadgandet om vad som förutsättes för att mark skall få användas till tätbebyggelse är emellertid icke förbehållslöst och givetvis kan då ej heller det ifrågavarande förbudet mot avstyckning gälla utan undantag. Med anledning härav har till det nuvarande stadgandet i 3 mom. första stycket, att avstyckning i där åsyftade fall icke må verkställas så, att området ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas, fogats ännu ett led av innebörd, att avstyckning ej heller må verkställas så att olämplig tätbebyggelse kan föranledas därav.

Med anledning av vad lantmäteristyrelsen anfört därom att viss ovisshet yppats om innebörden av föreskriften i 13 § 4 mom. sista punkten, har en mindre jämkning vidtagits i detta lagrum. Då det väsentliga syftet med stadgandet lär vara, att behovet av stadsplan eller byggnadsplan eller ändring av förefintlig plan bringas till länsstyrelsens kännedom, torde vara tillfyllest att föreskriva skyldighet för lantmätaren att göra anmälan om dylikt behov. Huru med förrättningen bör förfaras i sådant fall är att bedöma med ledning av reglerna i 3 mom. första stycket och 4 mom. första stycket. Såsom jag nyss

nämnt, äger lantmätaren undantagsvis meddela tillstånd till avstyckning oaktat plan ej blivit fastställd, nämligen om avstyckningen befinnes kunna ske utan att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller olämplig tätbebyggelse eljest föranledes eller lämplig planläggning av området motverkas. Föreliggande emellertid ej skäl till sådant antagande, har lantmätaren att förklara hinder möta mot den begärda avstyckningen och vägra tillstånd därtill. I båda fallen skall lantmätaren givetvis därjämte anmäla behovet av plan till länsstyrelsen.

21 KAP.

1 §.

Med anledning av de förändringar som företagits med avseende å fastställelsemyndighet i fråga om avstyckning och gränsbestämning har sista stycket i lagrummet erhållit ändrad lydelse.

13 §.

Fastighetsbildningsakkunniga ha icke föreslagit ändring av vare sig 21 kap. 10 §, som innehåller särskilda bestämmelser om kungörelse och kallelse rörande sammanträde med ägodelningsrätt, eller 13 §, som ger ägodelningsdomaren rätt att kalla överlantmätaren att biträda ägodelningsrätten.

Lantmäteristyrelsen har, för den händelse länsarkitekt erhöle klagorätt, ansett 10 § böra kompletteras med bestämmelse att ägodelningsdomaren skall, när han finner skäl därtill föranleda, om ägodelningsrätts sammanträde underrätta länsarkitekten. Styrelsen har därvid hänvisat till att en liknande ändring vidtogs vid 1947 års lagstiftning i fråga om lantbruksnämnden. Samma uppfattning har uttalats av *länsstyrelsen i Jämtlands län* samt *överlantmätarna i Uppsala och Jämtlands län*. *Överlantmätaren i Västernorrlands län* har, med instämmande av *länsstyrelsen i länet*, förmenat att länsarkitekten borde kunna av ägodelningsdomaren kallas till ägodelningsrättens sammanträde med rätt för länsarkitekten att för inställelsen åtnjuta ersättning av allmänna medel.

Departementschefen.

Med hänsyn till att plansynpunkterna efter tillkomsten av byggnadslagstiftningen måste i fastighetsbildningsärenden tillmätas större betydelse än tidigare, torde det framdeles ingalunda bli sällsynt att länsarkitektens närvaro vid sammanträde med ägodelningsrätt befinnes vara av behovet påkallad. Med anledning härav har i förevarande lagrum ägodelningsdomaren ålagts att vid behov kalla länsarkitekten att biträda ägodelningsrätten. I likhet med överlantmätaren bör länsarkitekten för sin inställelse åtnjuta ersättning av allmänna medel enligt gällande resereglemente; kostnaden bör stanna å statsverket.

23 §.

I denna paragraf har ej vidtagits annan ändring än att hänvisningen i första stycket till 66 § uteslutits.

38 §.

Enligt andra stycket av denna paragraf åligger det ägodelningsdomaren att, då denne eller ägodelningsrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning efter underställning, om beslutet underrätta överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden. Dessa föreskrifter ha föranletts av bestämmelserna i 51 § om rätt för överlantmätaren och byggnadsnämnden att föra talan mot beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning. Såsom vid 51 § skall närmare angivas, ämnar jag föreslå att denna fullföljdsrätt begränsas att gälla endast utslag meddelade av ägodelningsrätt. Med hänsyn härtill har den i förevarande paragraf stadgade underrättelseskyldigheten upphävt, i vad den avser beslut meddelade av ägodelningsdomare, till följd varav underrättelse endast skall ske om utslag meddelade av ägodelningsrätt. Å andra sidan synes emellertid, då målet anhängiggjorts hos ägodelningsrätten på grund av erinran som av länsstyrelsen eller lantbruksnämnden framställts mot förrättningens fastställande, underrättelse om ägodelningsrättens utslag böra tillställas jämväl dessa myndigheter. Då antalet mål som till följd av sådan erinran hänskjutes till ägodelningsrätt måste antagas komma att bli tämligen ringa, lär en sådan utvidgning av underrättelseskyldigheten icke bli särdeles betungande och torde fördenskull ej kunna befaras motverka önskemålet om ett förenklat förfarande. I paragrafens sista stycke har på grund härav tilllagts en föreskrift, att där länsstyrelsen eller lantbruksnämnden avgivit utlåtande i målet, underrättelse om beslutet skall tillställas jämväl denna myndighet.

43 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser rörande fastställelseförfarandet i fråga om jorddelningsförrättning, varemot besvär icke blivit anförda inom föreskriven tid. I *fastighetsbildningssakkunnigas* förslag har till en början hänvisningen i första stycket till 66 § uteslutits. Vidare har i tredje stycket införts den av de sakkunniga föreslagna befogenheten för överlantmätaren att fastställa jämväl gränsbestämning. I tredje stycket har därjämte stadgats, att erinran från länsarkitekten skall föranleda att avstyckningsärende av överlantmätaren hänskjutes till ägodelningsrätten. De sakkunniga ha härvid förutsatt, att detta endast skulle gälla beträffande avstyckning inom område, som avses i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen.

Ehuru enligt de sakkunnigas förslag överlantmätaren äger fastställa avstyckning endast under förutsättning att länsarkitekten ej framställt erin-

ran mot förrättningen, ha de sakkunniga icke ansett nödvändigt att stadga skyldighet för överlantmätaren att remittera varje ärende till länsarkitekten. De sakkunniga ha velat undvika stela formföreskrifter beträffande samarbetet mellan överlantmätare och länsarkitekt. Det har därför syns de sakkunniga lämpligt att, liksom skett med avseende å samarbetet mellan överlantmätare och lantbruksnämnd, i lantmäteriinstruktionen intoges bestämmelse om skyldighet för överlantmätaren att lämna länsarkitekten tillfälle att i avstyckningsärenden giva sin mening till känna.

Lantmäteristyrelsen har framhållit, att enligt vad de sakkunniga anfört i motiven erinran av länsarkitekten skulle föranleda hänskjutande till ägodelningsrätten endast i fråga om avstyckning inom område, som avses i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen. Detta borde, till undvikande av missförstånd, komma till uttryck i lagtexten. Samma önskemål har framställts av *överlantmätarna i Uppsala och Södermanlands län*. Den sistnämnde har dock, i likhet med *länsarkitekten i länet*, ansett att länsarkitekten borde ha vetorätt även inom områden, för vilka fastställts utomplansbestämmelser. *Överlantmätaren i Hallands län*, som tillstyrkt förslaget, har dock gjort den reservationen, att länsstyrelsens yttrande i avstyckningsmål borde inhämtas för det fall att överlantmätaren ansåge sig icke kunna biträda av länsarkitekten framställd erinran mot förrättningen.

Departementschefen.

I den allmänna motiveringen har utvecklats, hurusom länsstyrelsernas befogethet i fråga om fastställelse av avstyckning bör ersättas med ett samrådsförfarande mellan jorddelnings- och planmyndigheterna. Om under sådant samråd planmyndighet framställer erinran mot avslutad förrättning, bör såsom de sakkunniga funnit förrättningen hänskjutas till ägodelningsrätten. Bestämmelse härom bör intagas i förevarande lagrum. Departementsförslaget skiljer sig dock från sakkunnigförslaget i några avseenden.

Av skäl som jag anfört i den allmänna motiveringen bör sålunda för det fall att överlantmätaren anser sig icke kunna gilla av länsarkitekten framställd invändning mot avslutad jorddelningsförrättning frågan underställas länsstyrelsens prövning och förrättningen hänskjutas till ägodelningsrätten först om även länsstyrelsen funnit anledning föreligga till erinran mot förrättningen. Det bör ankomma på överlantmätaren, som granskar varje förrättning ur teknisk synpunkt, att i fall som nu angivits såsom en förberedande åtgärd inhämta länsstyrelsens besked. Har länsstyrelsen därvid framställt erinran mot förrättningen, bör detta utgöra hinder för fastställelse icke blott för överlantmätaren utan även för ägodelningsdomaren. Detsamma bör gälla, då erinran gjorts av lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden eller, såvitt fråga är om ägodelningsdomarens fastställelseprövning, av överlantmätaren. Genom att erinran av någon av de nu nämnda myndigheterna alltid föranleder att ärendet hänskjutes till ägodelningsrätten vinnes, förutom en mera grundlig och allsidig prövning av ärendet, att fullföljdsrätt icke vidare

erfordras beträffande fastställelsebeslut meddelat av ägodelningsdomaren utan att denna rätt kan anknytas till ägodelningsrättens utslag, en förändring som medför en icke oväsentlig tidsvinst i fastställelseförfarandet. Härtill återkommer jag vid behandlingen av 51 §.

Jag har tidigare uttalat, att det samråd som bör etableras med planmyndigheterna icke bör vara begränsat till vissa samhällen eller områden utan bör äga rum var helst en begärd avstycknings tillåtlighet med hänsyn till planvillkoren i 19 kap. 13 § jorddelningslagen kan ifrågasättas. I enlighet härmed har i lagrummet icke stadgats någon begränsning av länsstyrelsens rätt att genom erinran mot förrättning få denna hänskjuten till ägodelningsrätten.

Det bör av skäl som tidigare utvecklats överlämnas åt fastighetsbildningsmyndigheterna att själva bedöma behovet av samråd med planmyndigheterna. Såsom de sakkunniga funnit, bör det sålunda icke stadgas skyldighet för överlantmätaren att remittera varje ärende till länsarkitekten. I fråga om samrådet med länsarkitekten torde liksom beträffande samarbetet med lantbruksnämnden kunna förutsättas att, där tvekan kan föreligga rörande en förrättnings lagliga beskaffenhet, överlantmätaren ej meddelar fastställelsebeslut eller till ägodelningsdomaren för fastställelse översänder handlingarna rörande förrättningen utan att länsarkitekten, med vilken han skall ha att nära samarbeta, blivit i tillfälle att framställa sina erinringar mot förrättningen. Emellertid torde i lantmäteriinstruktionen böra föreskrivas skyldighet för överlantmätaren att lämna länsarkitekten tillfälle att i avstyckningsärenden, vilka kunna antagas vara av intresse för planmyndigheterna, giva sin mening till känna.

I den allmänna motiveringen har förordats, att reformen i fråga om gränsbestämning för närvarande bör stanna vid att överlantmätaren erhåller befogenhet att fastställa gränsbestämning verkställd i sammanhang med sådan fristående avstyckning som det ankommer på honom att pröva. Dylik gränsbestämning ingår som ett led i avstyckningsförrättningen. Den utgör sålunda ingen självständig förrättning, och i enlighet härmed har i tredje stycket föreskrivits att om gränsbestämning ägt rum under avstyckningsförrättningen, må överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del.

I övrigt vidtagna ändringar i lagrummet äro av övertvägande redaktionell natur och torde icke kräva närmare motivering.

44 och 45 §§.

Ändringarna i dessa paragrafer föranledas av att överlantmätaren i förslaget tillerkänts befogenhet att fastställa icke blott fristående avstyckningar utan även i samband därmed verkställda gränsbestämningar.

51 §.

Ursprungligen fick i princip talan ej föras mot beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning. Från denna regel uppställde lagen

dock undantag bl. a. för det fall att förrättningen ägt rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttas. I dylikt fall fick nämligen fastställelsebeslutet överklagas av byggnadsnämnden. Genom 1947 års lagstiftning infördes ett nytt undantag. Då tillerkändes nämligen även överlantmätare och lantbruksnämnd rätt att överklaga fastställelsebeslut som meddelats av ägodelningsrätt, ägodelningsdomare eller länsstyrelse. Däremot skulle alltjämt gälla, att klagan icke får föras över fastställelsebeslut som meddelats av överlantmätaren. I stället föreskrevs, att denne icke äger fastställa avstyckningsförrättning, om lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden framställt erinran mot förrättningen. Har så skett, skall överlantmätaren hänskjuta frågan om fastställelse till ägodelningsrätten. På detta sätt har man anknutit till det hittillsvarande systemet, enligt vilket överlantmätaren endast har att avgöra frågor, beträffande vilka tvist ej föreligger eller kan tänkas uppkomma.

I *fastighetsbildningssakkunnigas* förslag har i vartdera momentet av 51 § införts bestämmelse om rätt för länsarkitekten att, då förrättningen utgör avstyckning inom samhälle eller område som i 19 kap. 5 § andra stycket sägs, fullfölja talan mot beslut, varigenom förrättningen fastställts eller tillstånd till avstyckningen lämnats efter underställning.

I skrivelse, som den 21 oktober 1948 inkommit till justitiedepartementet, har *ägodelningsdomaren i Medelpads östra domsaga* framhållit, att befogenhet att fullfölja talan mot fastställelsebeslut föreläge, även om vederbörande myndighet beretts tillfälle att yttra sig i ärendet och därvid intet haft att erinra mot förrättningen. Enligt 21 kap. 51 § 2 mom. förefunnes enahanda ovillkorliga klagorätt mot beslut, varigenom tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning. Jämlikt stadgandet i 21 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet föreläge klagorätt för de nämnda myndigheterna jämväl i sammanläggningsärenden. Det syntes meningslöst att klagorätt för myndighet skulle förefinnas jämväl i fall då vederbörande beretts tillfälle att yttra sig i ärendet och därvid icke haft någon erinran att framställa. Att man även i sådana fall skulle vara nödgad att meddela fullföljdshänvisning medförde också uppenbarligen en onödig tidsförlust. Olägenheten bleve särskilt framträdande då fråga vore om sammanläggningsärenden, i det att av sammanläggningsärendet betingade lagfarts- och in-teckningsåtgärder måste anstå i avbidan på att sammanläggningen vunde laga kraft. Ingen som helst jordpolitisk motivering syntes heller föreligga vare sig för överlantmätarens och lantbruksnämndens eller för byggnadsnämndens klagorätt i ärenden som endast avsåge gränsbestämning. Under återopande av det sålunda anförda har ägodelningsdomaren ifrågasatt, huruvida icke ett tillägg borde göras till stadgandet i tredje stycket av 51 § 1 mom. av innebörd, att klagorätt ej skulle föreligga med avseende å gränsbestämning eller för överlantmätare, lantbruksnämnd eller byggnadsnämnd, som beretts tillfälle att yttra sig i ärendet och därvid intet haft att erinra mot förrättningen.

Med anledning av fastighetsbildnings-sakkunnigas förslag att tillerkänna jämväl länsarkitekt klagorätt med avseende å avstyckning inom samhälle eller område som sägs i 19 kap. 5 § jorddelningslagen har *länsarkitektföreningen* gjort gällande, att om dylik klagorätt över huvud skulle införas den borde avse även utomplansområde på landet, då utomplansbestämmelser sannolikt under lång tid framåt komme att reglera byggnadsverksamheten inom område, där uppenbart behov av detaljplan förelåge, och därjämte även annat område, där bebyggelseutvecklingen borde ägnas uppmärksamhet av planmyndigheterna, exempelvis där länsstyrelsen till förekommande av tätbebyggelse meddelat förbud mot nybyggnad med stöd av 123 § byggnadslagen. Flera *länsarkitekter* ha hävdad samma mening. *Överlantmätaren i Södermanlands län* samt *länsarkitekten i Östergötlands län*, den sistnämnde med instämmande av *länsstyrelsen i länet*, ha ansett klagorätt för länsarkitekten böra förefinnas även inom utomplansområden.

Över nyssnämnda framställning av ägodelningsdomaren i Medelpads östra domsaga om överarbetning av bestämmelserna om fullföljdsrätt över fastställelsebeslut har utlåtande inhämtats av lantmäteristyrelsen, vilken tillika överlämnat yttranden av överlantmätarna i Värmlands, Örebro och Jämtlands län. *Lantmäteristyrelsen* har i sitt utlåtande förklarat sig i likhet med ägodelningsdomaren anse, att fullföljdsrätten erhållit en alltför stor omfattning med hänsyn till de ändamål varför den inrättats. Styrelsen har däremot icke kunnat helt biträda det förslag som ägodelningsdomaren framlagt till lagändring och har härom anfört följande.

Om förslaget godkännes medför detta att ägodelningsdomaren torde bli tvungen att ofta även i självklara fall inhämta yttranden från lantbruksnämnd och byggnadsnämnd. Bifalles vidare även ett av fastighetsbildnings-sakkunniga den 29 januari 1949 framlagt förslag om att — i samband med att länsstyrelsens rätt att fastställa avstyckningar inom planområden avskaffas — länsarkitekten skall äga klagorätt i jorddelningsmål, blir följden att yttrande måste införskaffas även från länsarkitekten. Det av häradsövdingen framförda förslaget torde sålunda komma att föranleda ett betydande remissförfarande utöver det samråd som nu regelmässigt bedrivs mellan överlantmätaren å ena sidan samt länsarkitekten, lantbruksnämnden och byggnadsnämnderna å den andra. Förslaget överensstämmer på grund härav icke med de nu aktuella strävandena att förenkla fastställelseförfarandet.

Under hänvisning till det sagda har lantmäteristyrelsen förklarat, att den önskade inskränkningen i fullföljdsrätten lämpligen borde sökas efter någon annan linje, och ansett en lämplig sådan vara att finna i ett av överlantmätarna i Örebro och Värmlands län framlagt förslag, enligt vilket fullföljdsrätten skulle begränsas till sådana beslut, varigenom fastställelse å jorddelningsförrättning meddelats av ägodelningsrätt. Enligt lantmäteristyrelsens mening vore detta förslag väl ägnat att utan ökat remissförfarande medföra de fördelar beträffande handläggningen av jorddelningsmål som åsyftades med ägodelningsdomarens framställning. Förslaget byggde på den förutsättningen, att ärendet skulle prövas icke av ägodelningsdo-

maren utan av ägodelningsrätten i de fall då överlantmätare, lantbruksnämnd eller byggnadsnämnd framställt erinran mot förrättningen. Genomfördes förslaget, skulle överlantmätaren, lantbruksnämnden och byggnadsnämnden fortfarande äga fullföljdsrätt beträffande gränsbestämningsförrättningar och förrättningar enligt 14 kap. 10 § jorddelningslagen. Detta kunde synas oegentligt med hänsyn till motiven för fullföljdsrätten, men betydelsen därav måste, om fullföljdsrätten vore begränsad till ägodelningsrättens beslut, anses ringa.

Beträffande därefter de i framställningen påtalade olägenheter som vore förenade med överlantmätares och byggnadsnämnds rätt att klaga över beslut om sammanläggning har lantmäteristyrelsen anfört följande.

Enligt 11 § sammanläggningslagen skall överlantmätarens utlåtande inhämtas i sammanläggningsärendet. Överlantmätaren har därvid särskilt att bevaka att de i lagen uppställda jordpolitiska villkoren uppfyllas vid den tilltänkta sammanläggningen. Instruktionsenligt åligger det även överlantmätaren att inhämta vederbörande lantbruksnämnds mening i ärenden som kunna vara av intresse för nämnden i dess verksamhet för jordbrukets rationalisering. Ägodelningsdomaren skall därefter, sedan ärendet kommit i sådant skick att det lagligen kan bli föremål för prövning, företaga det samma till handläggning. Finner ägodelningsdomaren »laga hinder möta för bifall till ansökningen», skall ärendet hänskjutas till ägodelningsrätt. Ägodelningsdomarens beslutanderätt i sammanläggningsärenden torde härigenom bli begränsad till sådana fall, där anledning till erinran icke föreligger från överlantmätare eller lantbruksnämnds sida. Det synes dock måhända lämpligt att i lagtexten infördes en uttrycklig föreskrift om att ägodelningsdomare icke må själv besluta om sammanläggning, mot vilken överlantmätare, lantbruksnämnd eller byggnadsnämnd framställt erinran. Med hänsyn till dessa omständigheter skulle nämnda myndigheters fullföljdsrätt enligt styrelsens mening även i här avsett fall kunna begränsas att gälla ägodelningsrätts beslut.

I sitt yttrande över fastighetsbildningssakkunnigas promemoria har även *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* upptagit förevarande fråga om överlantmätare, lantbruksnämnds och byggnadsnämnds klagorätt. Denne ägodelningsdomare framhåller, att denna klagorätt medfört en i flertalet fall onödig förlängning av fastställelseproceduren med fyra veckor, och ifrågasätter, om det av jordpolitiska skäl föreläge behov av besvär rätt beträffande sådana förrättningar som gränsbestämning och förrättning för bestämmande av ersättningar enligt 14 kap. 10 § jorddelningslagen. Det kunde vidare ifrågasättas, om besvär rätt vore motiverad i sådana fall, då såväl överlantmätare som övriga myndigheter lämnat förrättningen utan erinran. Spörsmålet syntes kunna lösas tämligen enkelt. Antingen kunde stadgas en ovillkorlig skyldighet för ägodelningsdomaren att till ägodelningsrätt hänskjuta frågan om fastställelse av jorddelningsförrättning, mot vilken överlantmätaren eller annan myndighet framställt anmärkning. I så fall skulle klagorätten kunna begränsas till beslut, meddelade av ägodelningsrätt. Eller också skulle ägodelningsdomaren kunna bi-

behållas vid sin nuvarande befogenhet och klagorätten begränsas till sådana förrättningar, mot vilka anmärkning blivit framställd.

Departementschefen.

Vad först angår fullföljdsbestämmelsernas konstruktion lärer vad i nyssnämnda framställning och de i ärendet avgivna yttrandena anförts rörande de olägenheter som äro förenade med klagorätten sådan den utformats i 51 § innefatta tillräckliga skäl att i detta sammanhang revidera dessa bestämmelser. Syftet med dem angavs i motiven till 1947 års lagstiftning vara att möjliggöra för det allmänna att påkalla rättelse av beslut, varigenom det allmännas intresse av en ur jordpolitisk synpunkt lämplig fastighetsbildning eftersatts till den enskildes förmån. Ur denna synpunkt torde det icke vara erforderligt att alla fastställelsebeslut kunna överklagas; det är tillräckligt att klagan må föras över fastställelse av förrättning som ur allmän synpunkt framstår såsom icke önskvärd, d. v. s. förrättning mot vilken erinran framställts. Från denna utgångspunkt synes den i ärendet anvisade utvägen att begränsa fullföljdsrätten till fastställelsebeslut meddelade av ägodelningsrätten innebära en lämplig lösning. Genomföres samma ordning i fråga om sammanläggning, undanröjes den påtalade tidsförlusten i samtliga fall, då beslutet meddelats av ägodelningsdomaren eller överlantmätaren. Därigenom torde önskemålet om ett enklare och snabbare förfarande på denna punkt ha tillgodosetts så långt görligt. Den föreslagna anordningen förutsätter dock, såsom också framhållits i yttrandena, att det föreligger skyldighet för icke blott överlantmätaren utan även ägodelningsdomaren att till ägodelningsrätten hänskjuta förrättning, mot vilken erinran framställts av någon av de myndigheter som ha att bevaka det allmännas intressen. En sådan skyldighet låter sig väl förena med den tankegång som ligger till grund för fastställelseförfarandet, nämligen att ägodelningsdomare och överlantmätare skola äga fastställa jorddelningsförrättning endast under förutsättning, att anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad. På sätt framgår av den redan tidigare kommenterade 43 §, har också i departementsförslaget såsom villkor för ägodelningsdomarens rätt att fastställa förrättning föreskrivits, att icke Konungens befallningshavande, överlantmätaren, lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden framställt erinran mot förrättningen, varjämte i fråga om den på överlantmätaren ankommande fastställelseprövningen hänvisats till detta stadgande. Såsom en konsekvens härav har nu i förevarande lagrum fullföljdsrätten begränsats att avse endast beslut om fastställelse eller om tillstånd till jorddelning som meddelats av ägodelningsrätt eller hovrätt.

Av skäl som anförts i den allmänna motiveringen har fullföljdsrätt som nu sagts även tillerkänts länsarkitekten. Jag har tidigare framhållit, att jorddelningsmyndigheternas samarbete med de planvårdande organen icke bör vara begränsat till vissa samhällen och planområden, och i enlighet

härmed har någon inskränkning ej heller gjorts i fråga om länsarkitektens rätt att fullfölja talan mot fastställelse- eller tillståndsbeslut.

I departementsförslaget har från klagorätten icke undantagits gränsbestämnings- och andra förrättningar, vilka icke kunna anses innebära ändring i den bestående fastighetsindelningen och sålunda ej heller kunna antagas vara av intresse för de myndigheter som tillerkänts klagorätt. Frånvaron av dylika undantagsbestämmelser torde emellertid sakna praktisk betydelse.

58 §.

I första stycket av detta lagrum har vidtagits enahanda ändring som i 13 §.

59 §.

I denna paragraf har andra stycket ändrats på samma sätt som 38 § andra stycket.

Övergångsbestämmelser.

Fastighetsbildningssakkunniga ha föreslagit, att länsstyrelserna även efter ikraftträdandet av de nya reglerna skulle äga befogenhet att pröva avstyckningar som avslutats före ikraftträdandet.

De sakkunniga ha vidare i ett andra stycke föreslagit en preklusionstid för giltigheten av villkorligt fastställda avstyckningar. Enligt de sakkunnigas förslag skulle sålunda, om länsstyrelsen jämlikt äldre lag fastställt avstyckning under villkor att förordnande gives om sammanläggning, fastställelsen vara utan verkan och avstyckningen att anse som undanröjd, därest ej förordnande om sammanläggningen meddelas på ansökan som gjorts senast två år efter den nu föreslagna lagens ikraftträdande eller, vid tillämpning av nyssnämnda övergångsbestämmelse, inom samma tid efter dagen för fastställelsen. De sakkunniga ha härutinnan hänvisat till den motivering, som givits i de sakkunnigas år 1944 avlämnade betänkande med förslag till ändring i jorddelningslagen m. m.¹

De föreslagna övergångsbestämmelserna ha endast såtillvida givit anledning till uttalanden i remissyttrandena som *överlantmätarna i Södermanlands, Västmanlands och Norrbottens län* förklarar sig med tillfredsställelse hälsa de sakkunnigas förslag att avveckla de villkorliga fastställelserna. *Överlantmätaren i Södermanlands län* har dock ifrågasatt, om icke preklusionstiden två år skulle kunna minskas till ett år.

Departementschefen.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag, att länsstyrelserna skulle även efter de nya reglernas ikraftträdande äga befogenhet att pröva avstyckningar som avslutats före ikraftträdandet, har icke givit anledning till an-

¹ Se SOU 1944: 46 sid. 252.

märkning och torde vara lämpligt. Med hänsyn till de förbehåll som för närvarande göras i 21 kap. 23 och 43 §§ för avstyckning som omförmäles i 21 kap. 66 § måste emellertid övergångsbestämmelserna givas en mera allmän avfattning än de fått i de sakkunnigas förslag. Vidare föreligger behov av övergångsbestämmelser även i andra hänseenden. Har avstyckningsförrättning, varunder gränsbestämning ägt rum enligt bestämmelserna i 19 kap. 10 § första stycket, avslutats före den nya lagens ikraftträdande, bör ägodelningsdomaren ombesörja fastställelseprövningen beträffande gränsbestämningsförrättningen även om prövningen sker först efter ikraftträdandet och enligt den nya lagen skulle ha ankommit på överlantmätaren. Detsamma bör gälla i fråga om sådan särskild gränsbestämning, som verkställt enligt andra stycket av nämnda paragraf och som avslutats före den nya lagens ikraftträdande. I dylika fall kan överlantmätaren redan före den nya lagens ikraftträdande ha överlämnat förrättningshandlingarna jämte eget yttrande till ägodelningsdomaren för fastställelse av gränsbestämningen, och det synes av praktiska skäl lämpligt att denne då också företager förrättningen till prövning. Ej heller den föreslagna begränsningen av rätten att fullfölja talan mot fastställelsebeslut och de därav föranledda ändringarna i stadgandena i 21 kap. 43 § om fastställelseproceduren böra lämpligen gälla beträffande förrättning som avslutats före ikraftträdandet. I enlighet med det sagda har föreskrivits, att den nya lagen icke skall tillämpas med avseende å förrättning som avslutats före den 1 juli 1950.

Har under avstyckningsförrättning inom samhälle eller planområde som avses i 21 kap. 66 § utlåtande i fråga om tillstånd till den begärda avstyckningen avgivits före lagens ikraftträdande, läser för den händelse utlåtandet skall underställas enligt bestämmelserna i 19 kap. 17 § jorddelningslagen prövningen av utlåtandet i tillståndsfrågan alltjämt böra tillkomma länsstyrelsen. Om förrättningen sedermera avslutas först efter lagens ikraftträdande, kommer visserligen fastställelseprövningen att fullgöras av annan myndighet, nämligen ägodelningsdomaren eller överlantmätaren. Då det i underställningsmålet meddelade tillståndsbeslutet emellertid är bindande, såvitt angår den fråga som däri prövats, medför nyssnämnda förhållande ingen olägenhet. I ett andra stycke av övergångsbestämmelserna har därför stadgats att, om utlåtande i fråga om tillstånd till avstyckning avgivits före lagens ikraftträdande, skall, ändå att förrättningen icke avslutats dessförinnan, med avseende å underställning av utlåtandet äldre lag gälla.

Beträffande de sakkunnigas förslag i sista stycket av övergångsbestämmelserna har jag tidigare utvecklat, hursom betydande olägenheter äro förknippade med de av länsstyrelse under villkor om sammanläggning meddelade fastställelsebesluten. Det synes med hänsyn härtill vara till fördel, om dylika villkorliga fastställelsebeslut bringas ur världen genom uppställandet av en preklusionstid. Såsom de sakkunniga i förenämnda betänkan- de anført, utesluter den föreslagna preklusionsregeln icke att, om ansökningen om sammanläggning avslås på grund av visst hinder, t. ex. i in-teck-

ningsförhållandena, sökanden dock kan rädda avstyckningens bestånd genom att undanröja hindret och göra ny ansökan om det blott sker inom den föreskrivna tiden. Icke heller kommer det att i förevarande hänseende gå ut över honom, om det drager särskilt lång tid hos vederbörande myndigheter att slutbehandla ärendet. Det är visserligen icke möjligt att erhålla ett myndighetsbeslut, varigenom konstateras att fastställelsen är utan verkan och förrättningen undanröjes. Men sedan de nya bestämmelserna varit gällande viss tid, kan dock överlantmätaren genom att hos ägodelningsdomaren skaffa sig besked rörande sökta sammanläggningar få kännedom om vilka avstyckningar som gått åter och göra anteckningar härom i jordregistret.

Med hänsyn till de svårigheter som understundom kunna uppstå för att undanröja de hinder för sammanläggning som inteckningsförhållandena utgöra, torde det icke vara lämpligt att såsom en överlantmätare ifrågasatt förkorta preklusionstiden till ett år.

Förslag till lag om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 angående ändring i lagen om delning av jord å landet.

Genom lag den 19 september 1947 (nr 700) genomfördes vissa ändringar i jorddelningslagen, främst i bestämmelserna om avstyckning. Den då vidtagna reformen berörde även reglerna om länsstyrelses befattning med avstyckningsmål och om rätten att fullfölja talan mot fastställelsebeslut.

Enligt 19 kap. 5 § jorddelningslagen i dess dittills gällande lydelse hade befogenheten att fastställa avstyckning tillkommit länsstyrelse, om förrättningen ägt rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skulle iakttagas, eller inom område, för vilket byggnadsplan eller utomplansbestämmelser fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats, att stadsplan skulle upprättas, eller meddelats särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande eller för vilket avstyckningsplan godkänts. Den omarbetning av detta lagrum som skedde vid 1947 års revision av avstyckningsreglerna ledde till att länsstyrelserna icke vidare skulle pröva fråga om fastställelse av avstyckning inom områden med utomplansbestämmelser. Denna prövning skulle därefter tillkomma de vanliga jorddelningsmyndigheterna, ägodelningsdomaren eller överlantmätaren.

Beträffande rätten att fullfölja talan mot fastställelsebeslut blev genom 1947 års lagstiftning möjligheten att överklaga dylika beslut väsentligt utvidgad. Genom denna lagstiftning tillerkändes nämligen såväl överlantmätaren som lantbruksnämnden rätt att anföra besvär mot beslut, varigenom fastställelse å jorddelningsförrättning meddelats i annan ordning än i 21 kap. 43 § tredje stycket jorddelningslagen sägs, d. v. s. mot fastställelsebeslut meddelade av annan än överlantmätaren. Syftet med dessa förändringar var främst att erhålla större garanti för att de då skärpta jordpolitiska villkoren vid avstyckning skulle bli tillbörligen beaktade.

Enligt övergångsbestämmelserna till 1947 års lag skulle denna i princip träda i kraft den 1 januari 1948. Emellertid gjordes förbehåll beträffande förrättning, som sökts före nämnda dag. I dyligt fall skulle ärendet, utom såvitt angår de materiella villkoren för avstycknings tillåtlighet, handläggas och prövas jämlikt äldre lag.

I sitt yttrande över fastighetsbildningssakkunnigas förslag om upphävande av länsstyrelses befogenhet i fråga om fastställelse av avstyckning har *lantmäteristyrelsen* framhållit, att jämlikt övergångsbestämmelserna till förslaget varje avstyckning, som avslutas efter ikraftträdandet, skall prövas enligt den nya ordningen. Det vore enligt *lantmäteristyrelsen*s uppfattning ett önskemål, att motsvarande övergångsbestämmelser nu infördes i fråga om den lagändring som skedde år 1947 och som inneburit, att länsstyrelses rätt att fastställa avstyckningar inom utomplansområden upphävdes. Sannolikt skulle följden eljest bli, att länsstyrelserna ännu under flera år komme att inom utomplansområden fastställa avstyckningar, vilka sökts före den 1 januari 1948. *Länsstyrelsen i Malmöhus län och överlantmätaren i Hallands län* ha uttalat samma mening.

Beträffande de genom 1947 års lagstiftning införda bestämmelserna om fullföljdsrätt för överlantmätare och lantbruksnämnd har *lantmäteristyrelsen* vidare i särskild skrivelse uppgivit, att fråga uppkommit om överlantmätare och lantbruksnämnd ägde klagorätt beträffande förrättning som sökts före lagens ikraftträdande den 1 januari 1948. I ett under högsta domstolens prövning draget mål hade domstolen i utslag den 4 juni 1949 fastställt ett av Svea hovrätt meddelat utslag, innebärande att överlantmätare icke ägde rätt att föra talan mot ägodelningsrätts utslag i mål avseende förrättning, som handlagts och prövats jämlikt äldre lag. Med hänsyn till det betydande antal förrättningar beträffande vilka ifrågavarande övergångsbestämmelser vore tillämpliga, vore att befara att denna inskränkning i överlantmätarnas och lantbruksnämndernas klagorätt komme att medföra allvarliga olägenheter ur allmänna synpunkter. Styrelsen hemställde därför, att övergångsbestämmelserna till 1947 års lagstiftning måtte erhålla sådant tillägg att överlantmätare och lantbruksnämnder tillerkändes klagorätt även i mål avseende förrättningar som tillkommit före den 1 januari 1948.

Departementschefen.

Enligt övergångsbestämmelserna till de nu föreslagna ändringarna i jorddelningslagen skall länsstyrelse alltjämt pröva fråga om fastställelse av avstyckning, som avslutats före den 1 juli 1950, då lagen är avsedd att träda i kraft. Har förrättningen avslutats först efter denna dag, skall emellertid ny lag gälla. Tidpunkten för ansökningen saknar härvidlag betydelse. Enligt övergångsbestämmelserna till 1947 års lagändringar är det emellertid denna tidpunkt som är avgörande för tillämpligheten av gammal eller ny lag. Såsom i de avgivna remissyttrandena anförts, är det tydligen ur skilda

synpunkter önskvärt, att övergångsbestämmelserna bli utformade på likartat sätt, så att länsstyrelsens befogenhet i fråga om fastställelse av avstyckning icke kommer att bestå längre då det gäller äldre förrättningar inom områden med utomplansbestämmelser än i fråga om sådana förrättningar inom samhällen och planområden. Jag vill därför föreslå, att i en särskild lag om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 angående ändring i jorddelningslagen föreskrives att, även om förrättning som nu sagts sökts före den 1 januari 1948, äldre lags bestämmelser i 21 kap. 66 § om länsstyrelsens befattning med avstyckningsmål ej vidare skall äga tillämpning, därest förrättningen avslutats först efter den 30 juni 1950.

Beträffande rätten att fullfölja talan mot fastställelsebeslut i jorddelningsmål saknas anledning att från tillämpningen av de genom 1947 års lag införda bestämmelserna undantaga förrättningar, som sökts före lagens ikraftträdande den 1 januari 1948. Det är fastmera av vikt, att fastställelsebeslut, vilka till sitt innehåll icke kunna anses förenliga med de av statsmakterna antagna jordpolitiska riktlinjerna, kunna utan inskränkning dragas under högre rätts prövning. Med hänsyn till den innebörd övergångsbestämmelserna till 1947 års lag ansetts ha i rättstillämpningen och då enligt vad lantmäteristyrelsen upplyst alltjämt finnes ett betydande antal förrättningar vara dessa övergångsbestämmelser äro tillämpliga, torde det vara lämpligt att i den nyss omnämnda lagen även införa stadgande därom, att ny lag skall gälla med avseende å rätten att fullfölja talan mot fastställelsebeslut, även om förrättningen sökts före den 1 januari 1948. Härvid måste dock förbehåll göras beträffande sådana förrättningar, som redan avslutats och tagit åt sig laga kraft. Det föreslagna tillägget har av denna anledning gjorts tillämpligt på fastställelsebeslut, vilka meddelas efter den 30 juni 1950, alltså efter ikraftträdandet av de nu senast föreslagna ändringarna i jorddelningslagens bestämmelser om fullföljdsrätt.

Förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 och 21 §§ lagen om sammanläggning av jord å landet.

15 §.

I första stycket har, förutom viss formell omarbetning, vidtagits den ändringen, att såsom hinder för ägodelningsdomarens prövning av sökt sammanläggning upptagits, att överlantmätaren eller lantbruksnämnden framställt erinran mot sammanläggningen. Beträffande skälen för denna ändring må här hänvisas till mitt yttrande vid 21 kap. 51 § jorddelningslagen.

Med anledning av att 21 kap. 66 § jorddelningslagen föreslagits skola upphöra att gälla, har i paragrafens nuvarande tredje stycke sista punkten fått utgå.

21 §.

För närvarande äger överlantmätaren och lantbruksnämnden överklaga beslut, varigenom ansökan om sammanläggning bifallits. I denna bestämmelse har vidtagits samma ändring som i fråga om stadgandet i 21 kap. 51 § jorddelningslagen. Enligt departementsförslaget skall sålunda klagorätt i fråga om sammanläggningsbeslut föreligga endast i fråga om beslut meddelade av ägodelningsrätt eller hovrätt. Har ägodelningsdomare bifallit ansökan om sammanläggning, skall beslutet alltså icke få överklagas. Beträffande motiveringen till denna begränsning av fullföljdsrätten må hänvisas till vad som anförts i fråga om motsvarande ändring i jorddelningslagens regler i 21 kap. 51 § om rätt till fullföljd över fastställelsebeslut.

Övergångsbestämmelser.

Lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1950. I övergångsbestämmelserna till den föreslagna lagen om ändring i jorddelningslagen har föreskrivits, att den nya lagen icke skall tillämpas med avseende å förrättning som avslutats före lagens ikraftträdande den 1 juli 1950. Vad tidigare stadgats rörande länsstyrelses befattning med avstyckningsmål och om fullföljd av talan mot fastställelsebeslut skall alltså fortfarande gälla beträffande sådan förrättning. I konsekvens härmed böra de förutvarande stadgandena i 15 och 21 §§ sammanläggningslagen alltjämt äga tillämpning i fråga om sammanläggning i samband med avstyckning, där förrättningen avslutats före nämnda dag. Stadgande av denna innebörd har intagits i övergångsbestämmelserna.

Förslag till lag angående ändring i lagen om fastighetsbildning i stad.

5 KAP.

8 §.

De här meddelade föreskrifterna om iakttagande av planer och andra byggnadsbestämmelser ha omarbetats i huvudsaklig överensstämmelse med de föreslagna stadgandena i 19 kap. 13 § jorddelningslagen, till vilket lagrum jag alltså kan här hänvisa.

6 KAP.

13 §.

Med anledning av de ändringar som vidtagits i 21 kap. 43 och 51 §§ jorddelningslagen i fråga om fastställelse av jorddelningsförrättning och klagan över sådant beslut har andra stycket i förevarande lagrum omarbetats i nära anslutning till motsvarande stadgande i 21 kap. 51 § jorddelningslagen.

Förslag till lag angående ändring i lagen den 27 februari 1948 med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.

Enligt lagen med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad äger Kungl. Maj:t, där så påkallas av hänsyn till jordbruksnäringen eller skogsbruket, förordna att de för landet gällande reglerna om avstyckning och sammanläggning skola tillämpas för område inom stad eller annat samhälle, där bestämmelserna härom i lagen om fastighetsbildning i stad eljest skolat gälla. Har dylikt förordnande meddelats, skola dock fastighetsbildningslagens bestämmelser angående ansökan om avstyckning och behörighet att verkställa avstyckningsförrättning alltjämt tillämpas. Enligt dessa bestämmelser göres ansökan hos byggnadsnämnden. Förrättningen skall verkställas av i stadens tjänst anställd mättningsman eller, där sådan ej finnes, av till sådan befattning behörig person som förordnats av länsstyrelsen att tills vidare förrätta avstyckningar i staden. 1948 års lag gör dock undantag för det fall att fråga är om avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk. Är nämligen den som enligt fastighetsbildningslagen skolat verkställa förrättningen icke behörig därtill enligt jorddelningslagen, skall byggnadsnämnden för förrättningens verkställande överlämna ansökningen till distriktslantmätaren.

Inom nu ifrågavarande områden av stad eller samhälle är behörighetsfrågan sålunda ordnad så, att i stadens eller samhällets tjänst anställd mättningsman eller särskild förrättningsman i princip är bibehållen vid sin behörighet att verkställa avstyckningsförrättning. Enligt jorddelningslagen äger emellertid annan än lantmätare sådan behörighet endast då avstyckningen sker för bostadsändamål eller för att bereda plats för industriell anläggning eller i annat liknande syfte inom stadsliknande samhälle samt inom vissa landsbygdsområden under plan. Med hänsyn härtill och för att säkerställa en riktig tillämpning av de i jorddelningslagen införda jordpolitiska villkoren för avstyckning har behörigheten för mättningsman och därmed jämställd särskild förrättningsman att verkställa avstyckningsförrättning inom sådant område varom här är fråga begränsats så, att där avstyckningen avser mark för jordbruk eller skogsbruk förrättningen får företagas endast av statsanställd lantmätare.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juni 1949 meddelat förordnande enligt den nu omnämnda lagen beträffande de landsbygdsbetonade delarna av Karlskoga stad, har fråga uppkommit om behörighet för stadsingenjören i staden att företaga avstyckningsförrättningar för jordbruks- och skogsbruksändamål. Länsstyrelsen i Örebro län har icke haft något att erinra mot bifall till en av staden gjord framställning att stadsingenjören måtte förklaras äga sådan behörighet, därvid länsstyrelsen dock gjort sitt uttalande beroende av att gällande lagstiftning icke ansåges utgöra hinder för att med-

delar den begärda förklaringen. Lantmäteristyrelsen, som avgivit utlåtande i ärendet, har framhållit att stadsingenjören jämlikt jorddelningslagens bestämmelser icke vore formellt behörig att verkställa avstyckningar av ifrågavarande slag samt att hinder därför syntes möta mot den begärda behörighetsförklaringen. Enligt lantmäteristyrelsens mening förelåge icke anledning att ifrågasätta sådan lagändring, att det skulle bli möjligt att i fall som det ifrågavarande låta även annan än vederbörande distriktslantmätare utföra avstyckning för jordbruksändamål.

Departementschefen.

Såsom lantmäteristyrelsen funnit, kan i kommuns tjänst anställd mättningsman lagligen icke meddelas behörighet att inom sådant område varom här är tal verkställa avstyckningsförrättning för jordbruks- eller skogsbruksändamål. Det kan emellertid ifrågasättas, om det föreligger tillräckliga skäl att helt förbehålla de statsanställda lantmätarna sådan behörighet. Det huvudsakliga skälet till lagens restriktiva inställning på denna punkt var, såsom nyss nämnts, att man ville säkerställa en riktig tillämpning av de jordpolitiska villkoren för avstyckning. I motiven uttalades bland annat, att det gällde att tillse att kontrollen över att dessa villkor iakttoges lades i rätta händer. Det hade förutsatts, att effektiv jordpolitisk kontroll skulle åstadkommas särskilt genom överlantmätarens granskning. För att denna granskning skulle få avsedd verkan fordrades emellertid, att utredningen rörande de jordbruksekonomiska förhållanden som i varje särskilt fall kunde vara av betydelse för ärendets bedömning vore fullständig och tillförlitlig. Det syntes vara ovisst, om andra förrättningsmän än de statsanställda lantmätarna besatte erforderlig erfarenhet och insikt i dessa ämnen. Med hänsyn till vad sålunda och i övrigt anförts ansågs tillrädligt att endast låta dem som tillhörde det statliga lantmäteriet företaga avstyckning inom nu förevarande områden av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk.

Av det anförda framgår, att lagens bestämmelser om behörigheten i huvudsak föranletts av önskemålet att avstyckningar för jordbruk eller skogsbruk må företagas endast av förrättningsmän med insikt och erfarenhet i jordbruksekonomiska frågor. Ett sådant önskemål torde emellertid icke med nödvändighet behöva leda till att behörigheten undantagslöst förbehålles de statsanställda lantmätarna. Även annan synes ur nyss angiven synpunkt kunna anföras att företaga avstyckningsförrättning för jordbruksändamål blott det visas att han genom sin utbildning och tidigare verksamhet förvärvat samma kompetens som statsanställd lantmätare. Att sådan kompetens föreligger måste givetvis prövas från fall till fall, och prövningen härav torde böra ankomma på Kungl. Maj:t efter hörande av överlantmätaren, länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen.

Även den omständigheten, att det statliga lantmäteriet lider brist på arbetskraft och har att kämpa med en viss arbetsbalans, synes tala för att man i så stor utsträckning som möjligt utnyttjar i kommunal tjänst anställda lantmätare.

På nu anförda grunder vill jag föreslå, att i lagen inrymmes befogenhet för Kungl. Maj:t att efter framställning av stad eller samhälle och efter hörande av överlantmätaren, länsstyrelsen och lantmäteristylelsen meddela bemyndigande för i kommunens tjänst anställd mättningsman eller särskilt förordnad förrättningsman att inom område som omfattas av förordnande enligt 1948 års lag verkställa jämväl förrättning för avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk. Dylik behörighetsförklaring lär böra gälla tills vidare. Lagstiftningstekniskt torde vara tillräckligt att i lagens andra stycke inskjutes ett led, varigenom med behörig förrättningsman enligt jorddelningslagen likställes den som erhållit särskilt av Kungl. Maj:t meddelat bemyndigande.

I enlighet med det anförda ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 (nr 700) angående ändring i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet;

3) lag angående ändrad lydelse av 15 och 21 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;

4) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt

5) lag angående ändring i lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.

Förslagen torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom bilaga.¹

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Bengt Augustinsson

¹ Denna bilaga har här uteslutits i vad avser de under 1), 3) och 4) upptagna lagförslagen, vilka frånsett vissa redaktionella jämkningar äro likalydande med de vid propositionen fogade förslagen till lagar i samma ämnen.

Förslag

till

Lag

om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 (nr 700) angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Häri genom förordnas, att till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 angående ändring i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skola fogas de bestämmelser som nedan angivas.

Denna lag — — — den 1 juli 1948.

Har förrättning — — — gällande föreskrifter.

Med avseende — — — förut skett.

Utan hinder av vad i andra stycket är stadgat därom att, där förrättning sökts före den 1 januari 1948, ärendet skall handläggas och prövas jämlikt äldre lag, skall med avseende å rätten att fullfölja talan mot beslut, varigenom jorddelningsförrättning fastställts eller tillstånd givits till jorddelning efter underställning, nya lagen gälla, såframt beslutet meddelats efter den 30 juni 1950.

Har avstyckningsförrättning inom område, för vilket utomplansbestämmelser fastställts, sökts före den 1 januari 1948 men avslutats först efter den 30 juni 1950, skola utan hinder av vad i andra stycket är stadgat äldre lags bestämmelser i 21 kap. 66 § om Konungens befallningshavandes befattningsmed avstyckningsmål ej vidare äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1950.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.

Härigenom förordnas, att lagen den 27 februari 1948 med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Där så — — — — — skola tillämpas.

Förordnande enligt denna lag medför icke ändring av vad i lagen om fastighetsbildning i stad stadgas där- om, att avstyckning må ske jämväl från mark som ej ingår i fastighets- indelning, och ej heller av samma lags bestämmelser angående ansökan om avstyckning, behörighet att verk- ställa avstyckningsförrättning, förfarandet då förrättningsman finner sig jävig, underrättelse till registerförare och förvaring av konceptakt. Är frå- ga om avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk, och är ej den, som enligt sistnämnda lag skolat verkställa förrättningen, be- hörig därtill enligt lagen om del- ning av jord å landet, skall dock byggnadsnämnden för förrättningens verkställande överlämna ansökning- en till distriktslantmätaren.

Förordnande enligt denna lag medför icke ändring av vad i lagen om fastighetsbildning i stad stadgas där- om, att avstyckning må ske jämväl från mark som ej ingår i fastighets- indelning, och ej heller av samma lags bestämmelser angående ansökan om avstyckning, behörighet att verk- ställa avstyckningsförrättning, förfarandet då förrättningsman finner sig jävig, underrättelse till registerförare och förvaring av konceptakt. Är frå- ga om avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk, och är ej den, som enligt sistnämnda lag skolat verkställa förrättningen, be- hörig därtill enligt lagen om delning av jord å landet *eller särskilt av Konungen meddelat bemyndigande*, skall dock byggnadsnämnden för förrättningens verkställande över- lämna ansökningen till distriktslant- mätaren.

Avser ifrågasatt — — — — — ingående marken.

Meddelas förordnande — — — — — eller sammanläggning.

Om förordnande — — — — — i fastighetsregistret.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1950.

Bilaga A.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag
till
L a g

**angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord
å landet.**

Härigenom förordnas *dels* att 19 kap. 10 § samt 21 kap. 1, 23, 43—45 och 51 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *dels ock* att 21 kap. 66 § samma lag skall upphöra att gälla, till följd varav även överskriften till samma paragraf skall utgå.

19 KAP.

10 §.

Bestämmande av — — — framställt yrkande.

21 KAP.

1 §.

Första domstol — — — varje domsaga.

Där till — — — jorden ligger.

Angående domstol — — — är tillämpligt.

Att i vissa fall jorddelningsmål skola handläggas av annan myndighet än domstol, följer av vad i denna lag stadgas.

23 §.

Mot beslut eller åtgärd under jorddelningsförrättning, som i denna lag avses, i andra fall, än nu är sagt, må talan föras genom besvär, som, ställda till ägodelningsrätten, skola ingivas till ägodelningsdomaren inom trettio dagar från den dag, då den förrättning, under vilken beslutet meddelats eller åtgärden vidtagits, blivit avslutad.

Under jorddelningsförrättning — — — blivit fastställt.

43 §.

Hava besvär icke inom stadgad tid anförts mot avslutad jorddelningsförrättning, varom ovan sägs, överlämne överlantmätaren, där ej stadgandena i tredje stycket av denna paragraf annat föranleda, handlingarna till

ägodelningsdomaren; bifoge ock eget yttrande ävensom det utlåtande, han må hava inhämtat från annan myndighet, och den förklaring över gjorda anmärkningar, han må hava infordrat från förrättningslantmätaren. I fråga om yttrande, varom nu är sagt, gälle vad i 28 § andra stycket sägs.

Sedan handlingarna — — — tredje stycket sägs.

Avser förrättningen gränsbestämning eller avstyckning, som icke beror av sammanläggning, har överlantmätaren att företaga förrättningen till prövning, därvid, såvitt angår avstyckning, vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning. Förekommer ej anledning till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad och har, i förekommande fall, lantbruksnämnden, byggnadsnämnden eller länsarkitekten ej framställt erinran mot densamma, meddele överlantmätaren fastställelse därå. Har avstyckningsförrättning, på sätt i 22 § andra stycket sägs, blivit medelst påskrift å protokollet godkänd, utgöre den omständigheten, att den för talan mot förrättningen stadgade tid icke gått till ända, ej hinder för prövningens företagande. Äger överlantmätaren enligt vad ovan i detta stycke sagts icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

44 §.

Då laga kraft ägande beslut om fastställelse föreligger, teckne ägodelningsdomaren eller, där beslutet meddelats av överlantmätaren, denne bevis om fastställelsen å kartan, därest sådan finnes, ävensom, där fråga är om annan förrättning än avstyckning, å förrättningshandlingarna, allt i enlighet med av Konungen meddelade föreskrifter.

45 §.

Ägodelningsdomaren åligger — — — handlagda mål.

Där överlantmätaren jämlikt 43 § tredje stycket handlagt jorddelningsmål, skall vad i första stycket sägs om ägodelningsdomaren äga motsvarande tillämpning beträffande överlantmätaren.

51 §.

1 mom. Över beslut — — — moment sägs.

Har, efter — — — emot gått.

Beslut, varigenom fastställelse å jorddelningsförrättning meddelats i annan ordning än i 43 § tredje stycket sägs, må överklagas av överlantmätaren och lantbruksnämnden så ock, då förrättningen ägt rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, av byggnadsnämnden samt, då förrättningen utgör avstyckning inom samhälle eller område, som i 19 kap. 5 § andra stycket sägs, av länsarkitekten.

2 mom. Enahanda klagorätt som enligt 1 mom. tillkommer överlantmätare, lantbruksnämnd, byggnadsnämnd och länsarkitekt gälle i fråga om beslut, varigenom tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning.

Denna lag skall träda i kraft den _____ ; dock skola stadgandena i första, tredje och fjärde styckena i 21 kap. 66 § fortfarande äga tillämpning på avstyckningsförrättning, som avslutats före nämnda dag.

Har Konungens befallningshavande jämlikt äldre lag fastställt avstyckning under villkor att förordnande gives om sammanläggning och meddelas ej sådant förordnande på ansökan som gjorts senast två år efter denna lags ikraftträdande, eller, vid tillämpning av övergångsbestämmelsen här ovan, inom samma tid efter dagen för fastställelsen, vare fastställelsen utan verkan och avstyckningen att anse som undanröjd.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 6 mars 1950.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden GEIJER,
LECH,
regeringsrådet QUENSEL,
justitierådet BECKMAN.

Enligt lagrådet den 21 februari 1950 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 10 februari 1950, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;*

2) *lag om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 (nr 700) angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;*

3) *lag angående ändrad lydelse av 15 och 21 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;*

4) *lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt*

5) *lag angående ändring i lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av borgmästaren Åke von Schultz.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

21 K A P.

51 §.

Regeringsrådet Quensel:

Sä vitt angår den första egentliga instansen — ägodelningsrätten respektive ägodelningsdomaren — ankommer det enligt förslaget å bl. a. länsstyrelsen att bevaka planintressena. Men när det gäller rätt att överklaga ägo-

delningsrättens eller hovrättens beslut, har däremot enligt förevarande paragraf länsarkitekten insatts i länsstyrelsens ställe. Auledningen härtill lär vara att det ej ansetts lämpligt att länsstyrelsen själv skulle komma att intaga ställning som klagande och utföra partstalan i målet.

Emellertid synes än mindre lämpligt att, när länsstyrelsen företräder ifrågavarande intresse i första instans, en styrelsen underordnad tjänsteman skulle självständigt representera samma intresse i högre rätt. Icke endast formellt skulle en dylik anordning vara oegentlig. Det kunde inträffa att beslut om jorddelning, mot vilken länsstyrelsen intet hade att erinra, bleve av länsarkitekten överklagat. Att förslaget icke åsyftar att ge den sistnämnde en dylik av länsstyrelsen oberoende ställning i förevarande hänseende torde framgå av att han icke äger överklaga ägodelningsdomarens beslut, oaktat skyldighet att hänskjuta frågan till ägodelningsrätten icke inträder, blott för att länsarkitekten motsatt sig jorddelningen. Å andra sidan torde länsarkitekten, om lagstiftaren förbehållslöst ger honom klagorätt, ha såväl rätt som plikt att efter sin egen uppfattning bedöma frågan, huruvida domstolens beslut bör överklagas. Han lär icke kunna underlåta att begagna sin klagorätt endast därför att länsstyrelsen tillstyrkt eller icke avstyrkt jorddelningen. Att det skulle vara uteslutet att meningsskiljaktighet i frågan uppkomme mellan länsstyrelsen och länsarkitekten lär väl icke någon vilja söka göra gällande.

Med hänsyn till vad sålunda anförts torde förslaget böra ändras därhän att länsarkitektens föreslagna talerätt i stället tillerkännes länsstyrelsen, låt vara att denna kunde få uppdraga åt länsarkitekten att utföra talan. Atminstone torde den sistnämndes talerätt böra göras beroende av att han inhämtat länsstyrelsens tillstånd att överklaga vederbörande domstolsbeslut.

Justitierådet Beckman:

Vad regeringsrådet Quensel anfört utgör enligt min mening icke hinder mot att nu genomföra en provisorisk reform på sätt förslaget innebär. Jag utgår därvid ifrån att de anförda synpunkterna bliva beaktade vid en definitiv revision av jorddelningslagstiftningen.

58 §.

Regeringsrådet Quensel:

Jorddelningsmål äro visserligen av blandad judiciell och administrativ natur, och prövningsmyndigheten har ex officio att iakttaga det allmännas intressen. Men dessa förhållanden bli mindre framträdande, när det gäller procederet i överrätterna, särskilt sedan talerätt mot första instansens beslut tillerkänts vissa myndigheter, som sålunda kunna intaga ställning som part (eller representant för part) i överrättsprocessen. Med uppdrag att däri på dylikt sätt bevaka allmänna gentemot enskilda intressen låter icke väl förena sig att tjänstgöra som biträde åt överrätten i jorddelningsmålen. Alldeles uteslutet lär vara att en sådan kombination skulle kunna få före-

komma i ett och samma mål, och föga lämpligt är att viss tjänsteman skulle fungera än såsom part än såsom rättens biträde i jorddelningsmålen. En annan sak är att rätten må inkalla honom för att höras i målen, ändå att han däri ej för talan.

Vad nu anmärkts iaktogs visserligen icke, då man genom 1947 års lagändring gav överlantmätaren talerätt mot fastställelse- och tillståndsbeslut. Men detta förhållande synes icke böra föranleda att nu även länsarkitekten skulle erhålla en dylik dubbelställning av part och rättens biträde. Tvärtom torde gällande lag, vad överlantmätaren beträffar, böra i detta sammanhang ändras i förevarande hänseende.

Justitierådet Beckman:

Beträffande denna paragraf framföres av mig enahanda erinran som beträffande 51 §.

Förslaget till lag om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 (nr 700) angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Lagrådet:

Av enahanda skäl, som föranlett stadgandet i andra stycket av övergångsbestämmelserna i förslaget till lag angående ändring i lagen om delning av jord å landet, torde ett stadgande av motsvarande innehåll böra fogas till den i nu förevarande lagförslag sist upptagna bestämmelsen.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.

Lagrådet:

Första stycket i 1948 års lag, vilket i detta förslag upptages i transumt, skulle erhålla ändrad lydelse enligt ett annat till lagrådet remitterat förslag, avseende ändrade bestämmelser angående gränsdragningen mellan områden med olika fastighetsregistreringssystem. Det synes i tydlighetens intresse vara erforderligt att antingen samarbeta de båda lagförslagen eller ock jämväl formellt begränsa det nu förevarande till att avse endast andra stycket i 1948 års lag.

Övriga lagförslag.

Lagrådet:

Förslagen lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1950.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 6 mars 1950 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 10 februari 1950 remitterade förslagen till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord på landet;

2) lag om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 (nr 700) angående ändring i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet;

3) lag angående ändrad lydelse av 15 och 21 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;

4) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt

5) lag angående ändring i lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

Den av lagrådet föreslagna ändringen i förslaget till lag om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 19 september 1947 angående ändring i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet har vidtagits. Lagens rubrik har därjämte jämkats. Vidare har med anledning av vad lagrådet anfört förslaget till lag angående ändring i lagen den 27 februari 1948 med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad begränsats till att avse endast andra stycket i 1948 års lag. Slutligen ha vissa redaktionella jämkningar vidtagits i de remitterade lagförslagen.

Föredraganden hemställer, att de sålunda jämkade lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Kungl. Maj:ts proposition nr 177.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.